МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Т. І. Батракова

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Запоріжжя
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Т. І. Батракова

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»»
освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № від 2025 р.

Запоріжжя
2025

УДК 339.7(075.8)
Б285

Батракова Т. І. Міжнародні фінанси : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 169 с.

У навчальному посібнику відповідно до силабуса подано програмний матеріал дисципліни «Міжнародні фінанси», структурований у формі логічних і опорних схем. Основну увагу акцентовано на сутності та функціях міжнародних фінансів, на причинах фінансових криз в умовах глобалізації, особливостях функціонування світової валютно-фінансової системи, сутності та формах міжнародних розрахунків, структурі світового фінансового ринку, принципах валютної політики та видах операцій на валютному ринку, характеристиці міжнародного кредитного ринку, міжнародного ринку похідних цінних паперів, міжнародного ринку дорогоцінних металів. До кожної теми запропоновано питання для самоконтролю та практичні завдання різного типу та рівня складності. Наприкінці видання наведено терміни та поняття курсу в англомовному перекладі.

Для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит».

Рецензент

О. Ф. Андросова, д-р економ. наук, проф. кафедри управління персоналом і маркетингу

Відповідальний за випуск

А. В. Череп, д-р економ. наук, проф., завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

ЗМІСТ

ВСТУП…….. 5
ТЕМА 1. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ: СУТНІСТЬ, ПРЕДМЕТ ТА ФУНКЦІЇ…….. 8
Питання для самоконтролю…… 13
Практичні завдання……. 13
ТЕМА 2. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ФІНАНСОВІ КРИЗИ……... 15
Питання для самоконтролю…… 28
Практичні завдання…… 28
ТЕМА 3. ЗАБОРГОВАНІСТЬ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН……..... 30
Питання для самоконтролю…… 36
Практичні завдання……. 37
ТЕМА 4. СВІТОВА ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ЕТАПИ ЇЇ ЕВОЛЮЦІЇ..... 39
Питання для самоконтролю…… 50
Практичні завдання……. 50
ТЕМА 5. МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ ТА ЇХ ЗАСАДИ…… 52
Питання для самоконтролю…… 64
Практичні завдання……. 64
ТЕМА 6. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС І ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА…… 67
Питання для самоконтролю…… 74
Практичні завдання……. 74
ТЕМА 7. СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО СТРУКТУРА 77
Питання для самоконтролю…… 100
Практичні завдання……. 100
ТЕМА 8. ВАЛЮТНІ РИНКИ ТА ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ…….... 102
Питання для самоконтролю…… 115
Практичні завдання……. 116
ТЕМА 9. МІЖНАРОДНИЙ КРЕДИТНИЙ РИНОК І ТЕХНОЛОГІЇ КРЕДИТУВАННЯ……... 118
Питання для самоконтролю…… 136
Практичні завдання……. 137
ТЕМА 10. МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ 140
Питання для самоконтролю…… 147

Практичні завдання……. 147
ТЕМА 11. МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ…… 149
Питання для самоконтролю…… 155
Практичні завдання……. 155
ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ КУРСУ В АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ…… 157
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА……...…… 165
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА……. 168

ВСТУП

Компанії все частіше виходять на міжнародні ринки, а отже, вони потребують фахівців, які володіють знаннями про валютні курси, інвестиції, міжнародні розрахунки та інші фінансові аспекти експортно-імпортної діяльності. Розуміння економічної природи, сутності, призначення та функцій міжнародних фінансів дозволяє аналізувати світові фінансові процеси, передбачати зміни на світових ринках і приймати обґрунтовані рішення, а також допомагає оптимізувати зовнішньоекономічну діяльність підприємств, мінімізувати витрати на міжнародні розрахунки та підвищити їх конкурентоспроможність. Знання тенденцій та закономірностей функціонування й розвитку міжнародних фінансів дозволяє ефективно використовувати різноманітні фінансові інструменти та мінімізувати ризики, розробляти ефективну економічну політику, спрямовану на стабільний розвиток країни.

Курс «Міжнародні фінанси» належить до обов'язкових дисциплін циклу професійної підготовки освітньої програми «Фінанси і кредит» першого (бакалаврського) рівня.

Мета вивчення курсу «Міжнародні фінанси» спрямована на засвоєння теоретико-методичних основ функціонування світових фінансів і практичних засад майбутнього розвитку фінансової системи, усвідомлення сутності та тенденцій розвитку світового фінансового середовища, ознайомлення з основними інструментами, принципами та методами проведення операцій на валютних і фінансових ринках, аналіз проблем сучасних економік і фінансової інтеграції.

Предметом курсу є теоретичні, організаційно-методичні та практичні засади міжнародних розрахунків.

Вивчення курсу передбачає ознайомлення із законодавчо-нормативними актами, які регулюють питання, пов'язані з міжнародними розрахунками, банківськими послугами, статистичними, аналітичними матеріалами.

Основними завданнями вивчення курсу «Міжнародні фінанси» є:

- набуття уявлення про сутність, функції та структуру міжнародних фінансів;
- осмислення процесу фінансової інтеграції в умовах глобалізації світового економічного розвитку;
- ознайомлення з економічною сутністю, структурою, механізмом функціонування світової фінансової системи та тенденціями її розвитку;
- опанування системи міжнародних розрахунків та їх засад;
- розгляд особливостей функціонування світової валютно-фінансової системи та етапів її еволюції;
- ознайомлення з принципами та технологією міжнародного кредитування;

➢ засвоєння основ логічного обґрунтування рішень щодо можливих ризиків при проведенні операцій у галузі міжнародних фінансів.

У результаті успішного вивчення курсу «Міжнародні фінанси» здобувач вищої освіти досягне таких компетентностей та програмних результатів навчання:

✓ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

✓ Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

✓ Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

✓ Здатність спілкуватися з представниками інших професій, груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

✓ Здатність працювати в команді.

✓ Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

✓ Розуміння особливостей функціонування сучасних світових і національних фінансових систем та їх структури.

✓ Здатність складати та аналізувати фінансову звітність, інтерпретувати та використовувати фінансову та пов’язану з нею інформацію.

✓ Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

✓ Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв’язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

✓ Знати й розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

✓ Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

✓ Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

✓ Виконувати функціональні обов’язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.

Навчальна дисципліна «Міжнародні фінанси» має тісні міжпредметні зв’язки з такими освітніми компонентами, як «Вступ до спеціальності», «Фінанси», «Фінансовий ринок», «Кредитування та контроль», «Міжнародна економіка».

Основними видами навчальних занять із дисципліни «Міжнародні фінанси» є лекції та практичні заняття. Для оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов’язкових навчальних занять, навчальним планом передбачена самостійна робота.

Автор посібника пропонує здобувачам освіти базові положення дисципліни «Міжнародні фінанси», структуровані у формі логічних і опорних схем, що має забезпечити максимально ефективне їх осмислення та засвоєння при оптимальному смисловому й інформаційному навантаженні. Така наочно-образна подача матеріалу, заснована на асоціативних і логічних зв'язках понять, тверджень і висновків, обрана цілком свідомо, аби забезпечити здобувачам освіти концентрацію уваги за рахунок структурованості смислових відрізків курсу та активізації різних видів їх мисленнєвої діяльності.

Усі представлені в посібнику схеми розроблені автором за допомогою графічних інструментів MS Word, систематизовані та впорядковані за темами відповідно до силабуса навчальної дисципліни «Міжнародні фінанси».

ТЕМА 1. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ: СУТНІСТЬ, ПРЕДМЕТ ТА ФУНКЦІЇ

Мета вивчення теми: розглянути сутність та передумови виникнення міжнародних валютно-фінансових відносин і міжнародних фінансів; вивчити їх форми та особливості; набути уявлення про ключові елементи світових фінансів, розглянути форми і особливості валютно-фінансових відносин, дослідити фінансові взаємозв'язки між різними країнами та їх вплив на глобальну економіку.

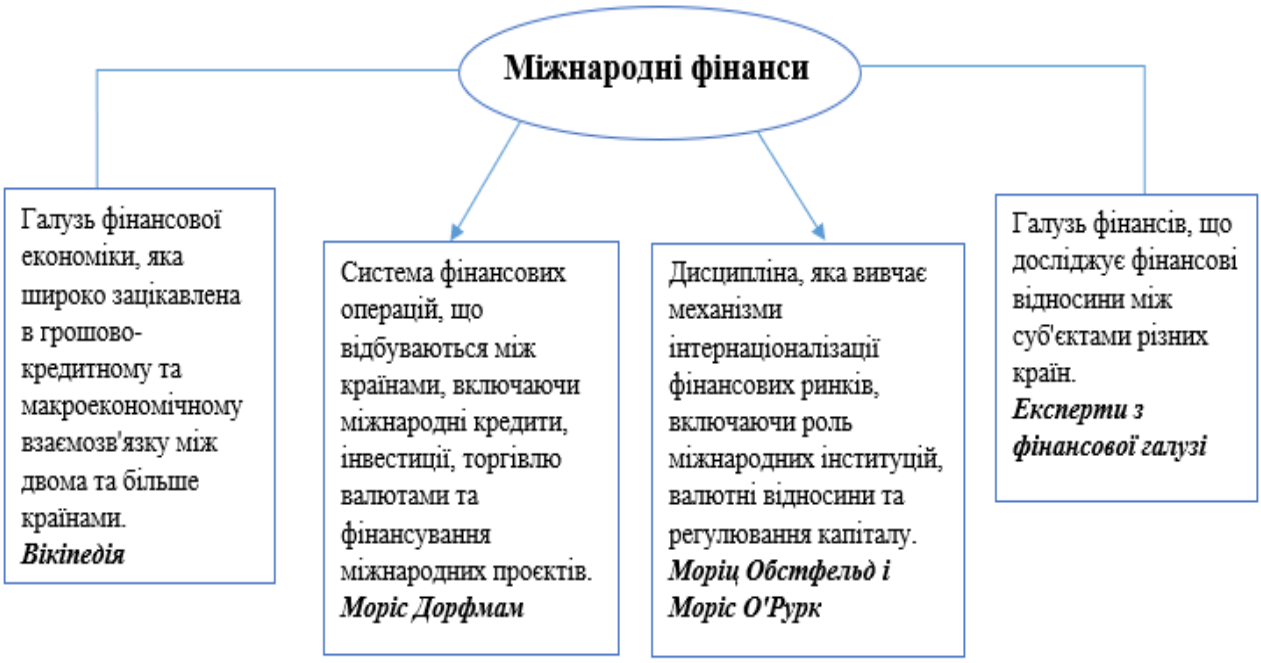
План

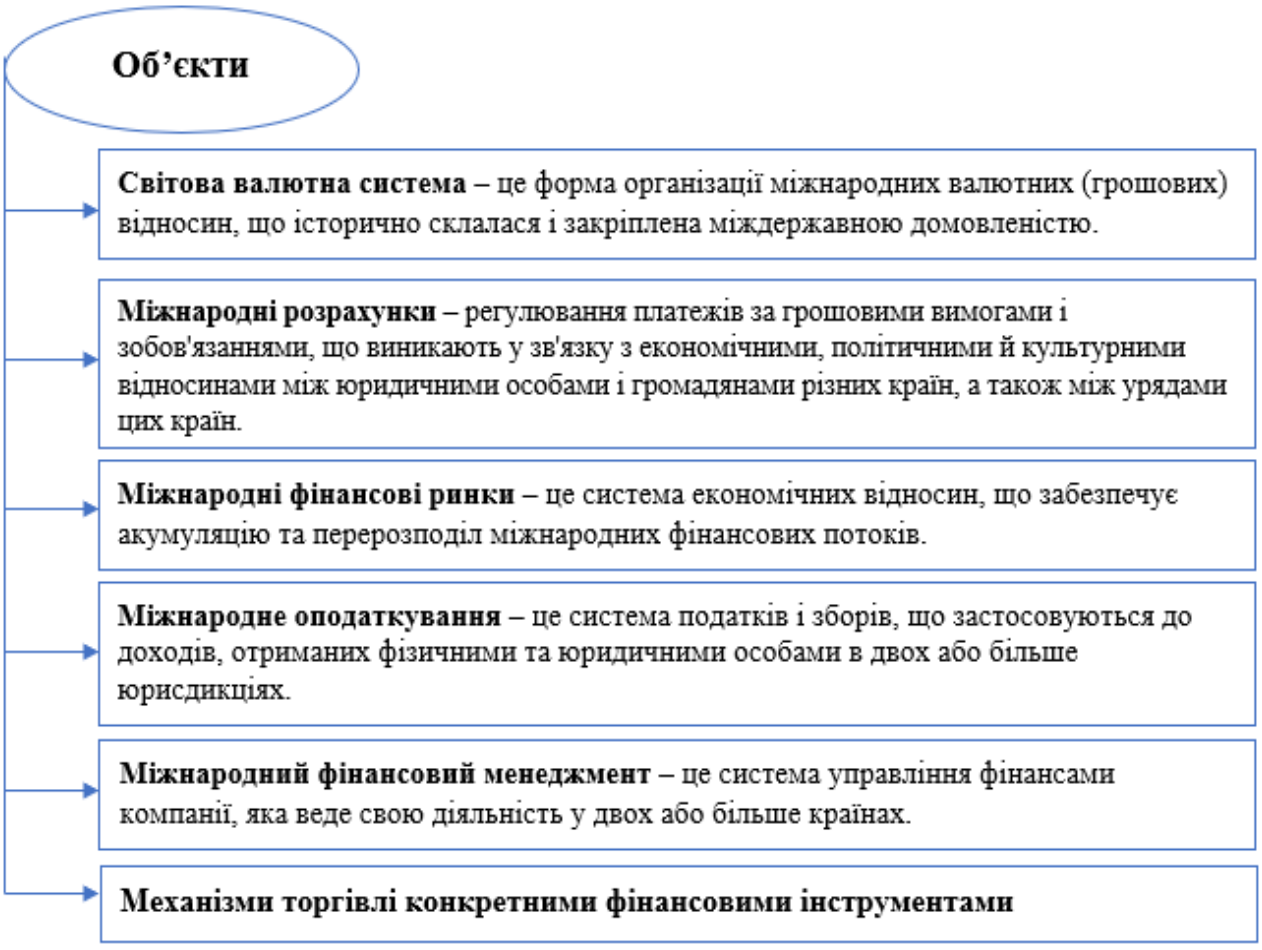
1. Сутність, передумови виникнення міжнародних валютно-фінансових відносин та їх роль у сучасній світовій економіці.
2. Міжнародні фінанси як економічна категорія.
3. Форми та особливості валютно-фінансових відносин
4. Міжнародна фінансова система.

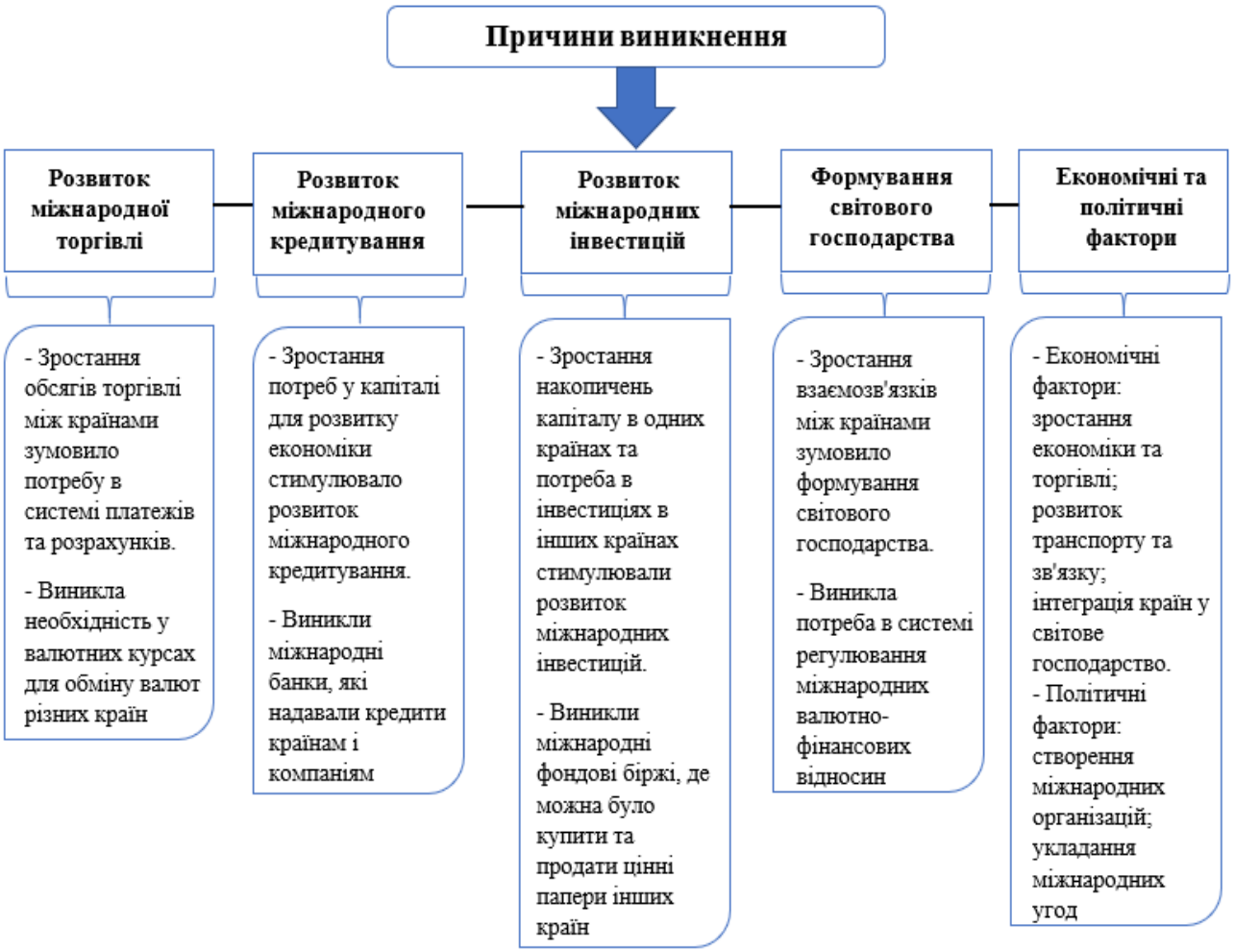
Ключові терміни та поняття

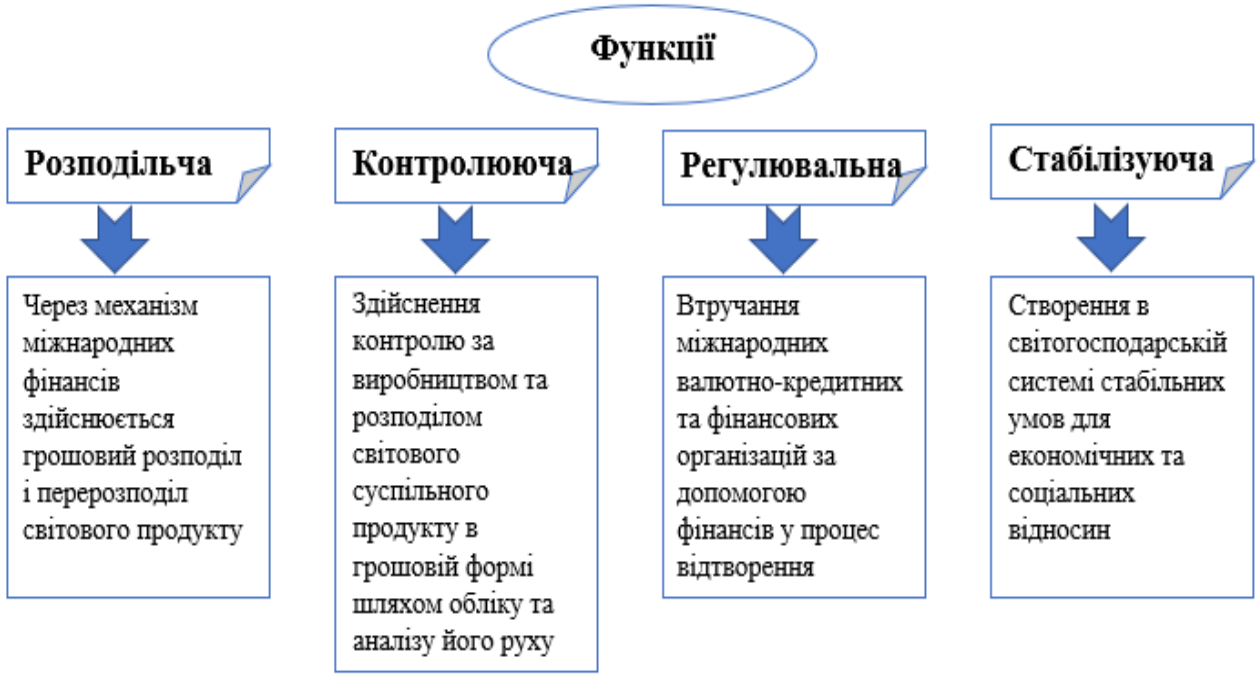
- ✓ *Міжнародні валютно-фінансові відносини*
- ✓ *Суб'єкти міжнародних фінансових відносин*
- ✓ *Інтеграція господарських процесів*
- ✓ *Транскордонний рух капіталів*
- ✓ *Міжнародна валютно-фінансова система*
- ✓ *Міжнародні фінанси*
- ✓ *Світова валютна система*
- ✓ *Міжнародні розрахунки*
- ✓ *Міжнародні фінансові ринки*
- ✓ *Міжнародне оподаткування*
- ✓ *Міжнародний фінансовий менеджмент*
- ✓ *Фінансове середовище*
- ✓ *Міжнародний рух капіталу*
- ✓ *Глобалізація*
- ✓ *Суб'єкти міжнародних фінансів*
- ✓ *Експорт*
- ✓ *Імпорт*

Теоретичні відомості

Причини виникнення
Розвиток міжнародної торгівлі
Розвиток міжнародного кредитування
Розвиток міжнародних інвестицій
Формування світового господарства
Економічні та політичні фактори
- Зростання обсягів торгівлі між країнами зумовило потребу в системі платежів та розрахунків.
- Виникла необхідність у валютних курсах для обміну валют різних країн
- Зростання потреб у капіталі для розвитку економіки стимулювало розвиток міжнародного кредитування.
- Виникли міжнародні банки, які надавали кредити країнам і компаніям
- Зростання накопичень капіталу в одних країнах та потреба в інвестиціях в інших країнах стимулювали розвиток міжнародних інвестицій.
- Виникли міжнародні фондові біржі, де можна було купити та продати цінні папери інших країн
- Зростання взаємозв'язків між країнами зумовило формування світового господарства.
- Виникла потреба в системі регулювання міжнародних валютно-фінансових відносин
- Економічні фактори: зростання економіки та торгівлі; розвиток транспорту та зв'язку; інтеграція країн у світове господарство.
- Політичні фактори: створення міжнародних організацій; укладання міжнародних угод

Функції
Розподільча
Через механізм міжнародних фінансів здійснюється грошовий розподіл і перерозподіл світового продукту
Контролююча
Здійснення контролю за виробництвом та розподілом світового суспільного продукту в грошовій формі шляхом обліку та аналізу його руху
Регулювальна
Втручання міжнародних валютно-кредитних та фінансових організацій за допомогою фінансів у процес відтворення
Стабілізуюча
Створення в світогосподарській системі стабільних умов для економічних та соціальних відносин

Фінансове середовище

являє собою сукупність різних сфер фінансових відносин, кожна з яких характеризується особливостями у формуванні й використанні грошових фондів, різною роллю у суспільному відтворенні.

Основні складові

- фінансові установи;
- фінансові ринки;
- регулювання та нагляд;
- економічні умови;
- технологічний прогрес.

Міжнародний рух капіталу

відноситься до пересування фінансових ресурсів (грошей, інвестицій, кредитів тощо) між різними країнами. Цей процес включає в себе купівлю та продаж активів, таких як акції, облігації, нерухомість, а також надання й отримання кредитів та інших фінансових інструментів.

Експорт капіталу – це одностороння міграція капіталу з однієї країни в інші з метою здобуття зиску.

- Експорт підприємницького капіталу
- Експорт позичкового капіталу
- Міжнародна економічна допомога

Імпорт капіталу - це процес, за якого країна залучає зовнішні інвестиції та фінансові ресурси з інших

- Прямі інвестиції
- Портфельні інвестиції
- Позики та кредити

Глобалізація світової економіки

процес зростання та інтенсифікації економічних, соціальних, технологічних та культурних зв'язків між різними країнами та регіонами світу.

Сфери економічної глобалізації

- міжнародна торгівля товарами, послугами та технологіями
- міжнародний рух факторів виробництва
- міжнародні фінансові операції

Суб’єкти міжнародних фінансів

Фізичні, юридичні особи та держави, які за законом мають і здійснюють безпосередньо або через представників свої права та обов’язки, пов'язані з міжнародними фінансами.

- Держава
- Міжнародні фінансові організації
- Центральні банки
- Національні та іноземні юридичні особи
- Фізичні особи

Міжнародні фінансові інститути

Міжнародні організації – формування та об'єднання, які беруть участь у міжнародних економічних відносинах залежно від цілей, завдань та напрямків їх діяльності. Міжнародні організації систематизують за такими ознаками: юридична природа (міжурядові, позаурядові); склад учасників (універсальні, регіональні); масштаби діяльності (загального характеру, спеціальної компетенції); характер діяльності (координуючі, оперативної дії, консультативні); термін діяльності (постійної дії, періодичної дії, тимчасові)

Всесвітні міжнародні фінансові інститути

- Міжнародний валютний фонд (МВФ)
- Група Світового банку
- Банк міжнародних розрахунків

Регіональні міжнародні фінансові інститути

- Європейський банк реконструкції та розвитку
- Азійський банк розвитку
- Африканський банк розвитку
- Міжамериканський банк розвитку та ін.

? Питання для самоконтролю

1.З існуванням та поглибленням яких процесів пов’язано виникнення міжнародних фінансів?

2. У чому полягає сутність «міжнародних фінансів? Розкрийте їх економічний, матеріальний та інституційний зміст.

3. Розкрийте сутність механізму функціонування міжнародних фінансів.

4. Назвіть функції міжнародних фінансів.

5. З яких елементів складається система міжнародних фінансів?

6. Із чим пов’язаний розвиток світового фінансового середовища?

7. Охарактеризуйте складову руху міжнародного капіталу – «експорт капіталу».

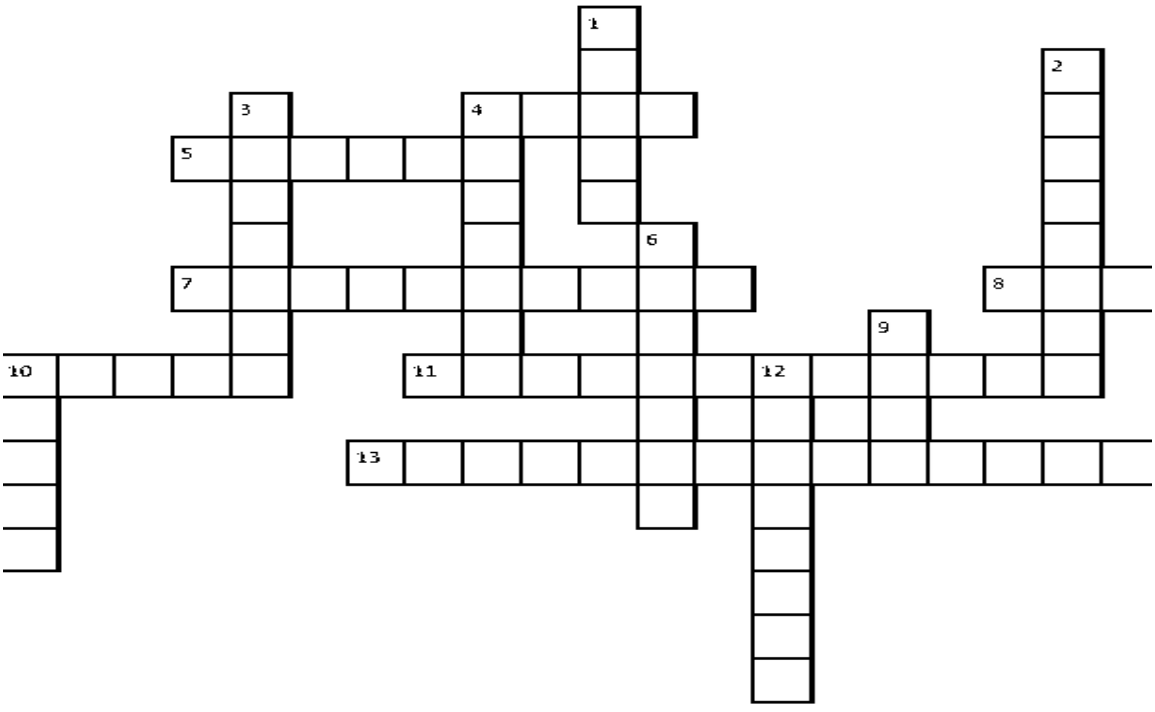
8. Охарактеризуйте складову руху міжнародного капіталу – «імпорт капіталу».

9. Перелічіть різновиди міжнародних фінансових операцій. Охарактеризуйте їх.

10. Розтлумачте поняття «фінансова інновація».

✍ Практичне завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

4. Яка вартість одиниці валюти, порівняно з іншою валютою?

5. Який засіб обміну використовується в міжнародних фінансових операціях?

7. Яка діяльність спрямована на придбання фінансових активів із метою збільшення капіталу?

8. Яка міжнародна організація надає фінансову допомогу країнам, що переживають економічні труднощі?

10. Що називається можливим небажаним результатом, який може виникнути в результаті фінансової діяльності?

11. Який процес зростання взаємозалежності економік різних країн?

13. Який стратегічний підхід полягає в розподілі інвестицій для зменшення ризику?

По вертикалі:

1. Яке місце, де проводяться торги фінансовими активами, такими як акції та облігації?

2. Яка діяльність полягає в купівлі та продажу товарів і послуг?

3. Що називається поточним реєстром фінансових операцій?

4. Який ресурс використовується для здійснення інвестицій та створення бізнесу?

6. Що охоплює управління грошовими потоками в організації чи державі?

9. Яка установа здійснює фінансові операції, зберігає гроші та надає кредити?

10. Яке місце, де зустрічаються попит та пропозиція на товари та послуги?

12. Яке зростання загального рівня цін на товари та послуги?

Завдання 2

На прикладі діяльності конкретного міжнародного підприємства (компанія, банк, корпорація) проаналізуйте та поясніть основні завдання, які в результаті змін у світовій економіці постали перед даними підприємствами та урядом.

Завдання 3

На конкретних прикладах проведіть аналіз світового фінансового середовища впродовж останніх 5 років.

ТЕМА 2. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ФІНАНСОВІ КРИЗИ

Мета вивчення теми: розглянути причини та стан глобалізації фінансового середовища; з'ясувати, як різні країни та економіки пов'язані між собою через потоки капіталу, торгівлю та інвестиції; усвідомити сутність економічних і фінансових криз; проаналізувати причини та наслідки світових фінансових криз; класифікувати моделі валютних криз.

План

1. Сутність, причини та стан глобалізації світового фінансового середовища.
2. Причини та наслідки світових криз.
3. Сутність економічних і фінансових криз.
4. Валютні кризи: механізми виникнення та канали поширення.
5. Теоретичні моделі валютних криз та їх класифікація.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Глобалізація фінансового середовища*
- ✓ *Технічний прогрес*
- ✓ *Фінансова система*
- ✓ *Фінансове середовище*
- ✓ *Інтернаціоналізація*
- ✓ *Консолідація*
- ✓ *Фінансова інтеграція*
- ✓ *Фінансова криза*
- ✓ *Економічна криза*
- ✓ *Валютна криза*
- ✓ *Теорія валютних криз*
- ✓ *Моделі валютних криз*
- ✓ *Механізм валютних криз*

Теоретичні відомості

Одним із факторів, який впливає на функціонування міжнародних фінансів, сьогодні є глобалізація. У річному звіті Міжнародного валютного фонду за 1997 р. «Глобалізація: можливості і проблеми» дається визначення глобалізації як «зростаючої економічної взаємозалежності країн усього світу в результаті зростання обсягу і різноманітності міжнародних угод із товарами та послугами, світових потоків капіталу, а також унаслідок прискореного й повсюдного поширення сучасних технологій».

Термін глобалізація вперше був введений у науковий обіг у 1983 році американським економістом Т. Левітом. Він визначив глобалізацію як процес злиття ринків окремих продуктів, що виготовляються ТНК.

Глобалізація – це за своєю сутністю вища стадія інтернаціоналізації, вона перетворює світове господарство на єдиний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили.

Стрімке зростання обсягу фінансових угод і міжнародних потоків капіталу як один із найбільш значимих і динамічних процесів у світовій економіці кінця XX ст. – початку XXI ст. дає підстави стверджувати, що тенденції глобалізації фінансової системи збережуться і в подальшому.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ
глобалізації економіки країн

Суттєвими перевагами глобалізації є такі фактори, як: економічний розвиток; більш висока продуктивність виробництва; поширення передових технологій не тільки у фінансовій сфері, але і в галузі фундаментальної та прикладної науки.

Окрім позитивної дії, глобалізація несе одночасно і негативний ефект: конкуренція змушує виробників знижувати собівартість продукції, скорочувати витрати на охорону навколишнього середовища або переносити виробництво в країни, де встановлені менш жорсткі екологічні стандарти.

Однозначної оцінки сучасної форми глобалізації поки що не існує, оскільки таке явище порівняно недавно почало вивчатись. Однак зрозуміло, що однією з рушійних сил глобалізації є фінансова складова. Вона стала самостійним процесом, який називають *фінансовою глобалізацією.*

Фінансова глобалізація є частиною глобалізації економіки та являє собою процес формування і функціонування світової фінансової, валютної та кредитної систем, який супроводжується високою мобільністю капіталів на відповідних світових ринках.

Структура фінансової глобалізації включає як суб'єкти світові фінансові ринки та глобальні фінансові продукти.

Фахівці-аналітики фінансових ринків відзначають, що в основі глобалізації фінансової системи лежить взаємодія таких явищ, як:

- технічний прогрес, який дозволяє здійснювати міжнародні фінансові угоди в режимі реального часу і значно скоротити витрати на транспорт та комунікацію;
- зростаюча конкуренція, з одного боку, між кредитними і фінансовими інституціями на фінансових ринках, а з іншого – між самими фінансовими ринками;
- реструктуризація кредитних і фінансових інституцій шляхом їх злиття та поглинання як наслідок зростання конкуренції між ними;
- широка інтернаціоналізація бізнесу через посилення транснаціонального характеру діяльності корпорацій;
- консолідація регіональних інтеграційних об'єднань;
- послаблення жорсткого контролю щодо реалізації міжнародних угод, пов'язаних із рухом капіталу;
- макроекономічна стабілізація і реформи у низці країн, що розвиваються, і країн із перехідною економікою, що створили сприятливий клімат для іноземних інвесторів;
- приватизація у країнах, що розвиваються, та країнах, що знаходяться у стані трансформації, що сприяло виникненню нових комерційних боргових інструментів;
- широке використання «принципу важеля» (значне позичання коштів для своїх інвестицій) і розвиток процесів сек'юритизації активів у промислово розвинутих країнах

Із 1980 р. система фінансових ринків стала функціонувати на глобальному рівні. Виникла світова фінансова мережа, яка об'єднала провідні фінансові центри різних країн: Нью-Йорк та Чикаго в Америці, Лондон, Цюріх, Франкфурт, Париж, Амстердам в Європі, Гонконг, Токіо, Багамські та Кайманові острови, Сінгапур, Бахрейн в Азії.

Ці центри оперують із космополітизованими фінансовими активами, які втратили національну приналежність і прямують до районів сприятливої господарської кон'юнктури.

Зміцнення зв'язків між зазначеними центрами спричинило фінансову революцію, яка включає три ключові аспекти:

Глобальна присутність міжнародних фінансових інститутів

Особливого значення набуло формування системи міжнародних інституцій, серед яких організаціями світового рівня є спеціалізовані інститути ООН

Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, регіональні фінансові інституції, що виникли внаслідок завоювання політичної незалежності країнами «третього світу» та у зв'язку з необхідністю вирішення їхніх економічних проблем

Міжнародна фінансова інтеграція

Провідні країни світу – США, Великобританія, Японія – значно послабили державний контроль над рухом капіталу. Великобританія зняла цей контроль у 1979р., а в 1986 р. у країні було проведено реформування ринку акцій, так званий великий шок.

Наслідком стало значне розширення фінансових ринків цих країн, посилення взаємопроникнення та переплетення національних фінансових капіталів, які почали більш вільно пересуватись із внутрішніх ринків на світові та навпаки.

Швидкий розвиток фінансових інновацій

Міжнародна фінансова інтеграція спричинила глибокі якісні зміни у фінансових технологіях. З'явилися фінансові інструменти. Прискорення руху потоків капіталів відбувається також завдяки впровадженню новітніх технологій у галузі телекомунікації.

Спостерігалося значне зростання фінансових інновацій. Фінансова глобалізація значною мірою пов'язана з глобалізацією фінансових ринків. Вона розвивається і розповсюджується через ринкові механізми, що надає їй низку переваг.

Для глобального фінансового ринку характерні міжнародні масштаби здійснення операцій, безперервність протягом доби процесів інвестування, кредитування, торгівлі валютою, цінними паперами; доступність світового фінансового ринку для інвесторів і позичальників в любій точці земної кулі; використання електронних мереж (Інтернет).

Глобалізація світового фінансового ринку припускає його ріст у світових масштабах за рахунок збільшення оборотів торгівлі, кількості учасників і інструментів. Подальший ріст глобального фінансового ринку продовжується під впливом ряду факторів. Кількість суб'єктів, які впливають на світовий фінансовий ринок збільшується.

Банки і страхові компанії, які вже закріпили свої позиції на місцевих ринках, можуть без перешкоди проникну ти на фінансові ринки інших країн, утворюючи філіали або дочірні компанії, тим самим розширюючи світовий фінансовий ринок.

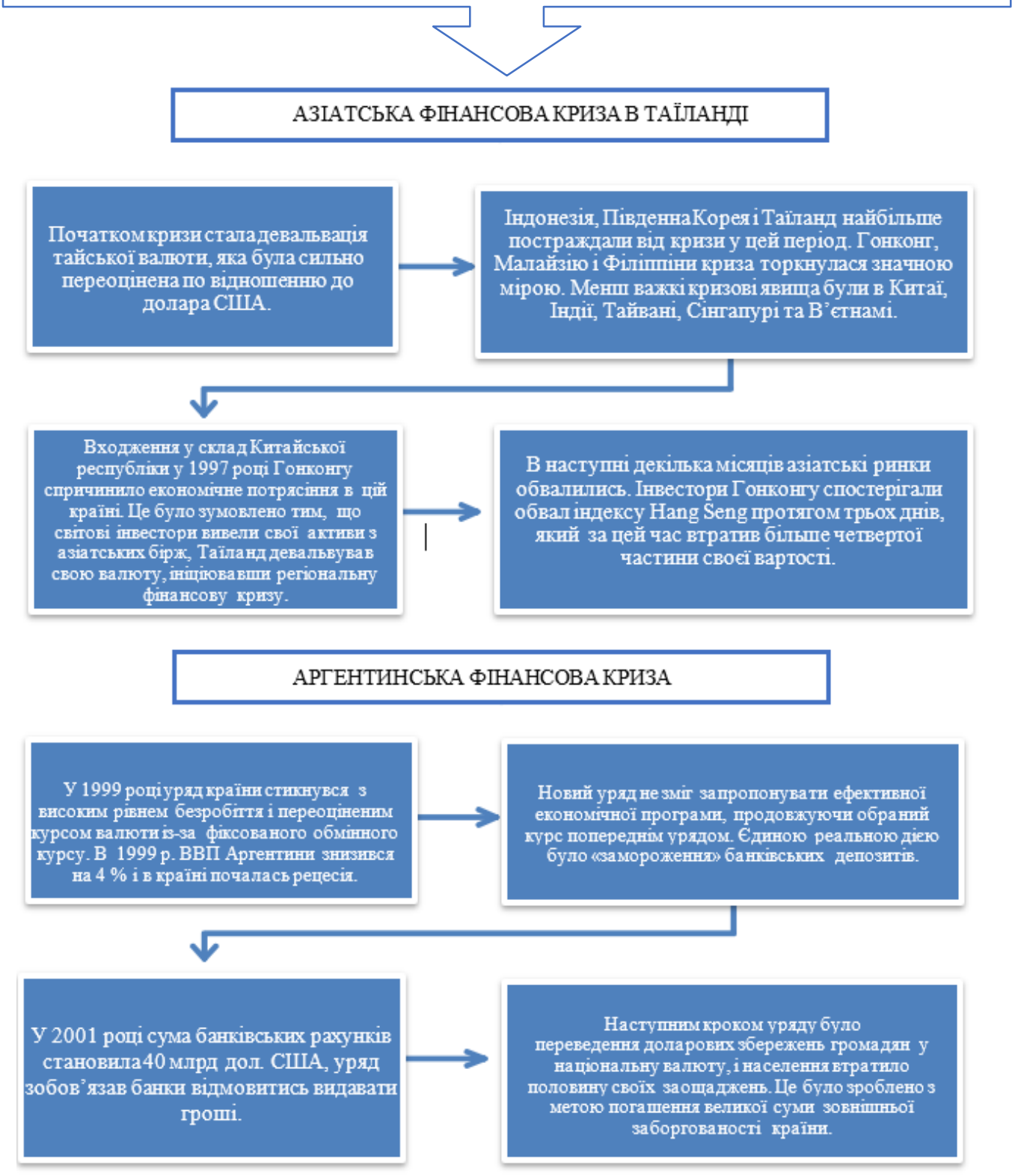
Упродовж періоду становлення та розвитку світового індустріального суспільства в економіці багатьох країн виникали кризи, під час яких спостерігається наростаючий спад виробництва, скупчення нереалізованих товарів на ринку, падіння цін, крах системи взаєморозрахунків, крах банківської системи, банкрутство виробничих і торговельних фірм, різкий скачок безробіття.

Економічні кризи до XX століття обмежувались однією, двома або трьома країнами, в подальшому вони стали набувати міжнародного характеру. Попри те, що протягом останніх десятиліть світовим товариством створені механізми щодо попередження світових криз (посилення державного регулювання господарських процесів, створення міжнародних фінансових організацій, проведення моніторингу та ін.), як свідчить історія світових катаклізмів, ні точно передбачити, ні усунути кризові явища в світовій економіці неможливо.

Сьогодні економічні кризи притаманні практично всім країнам світу, за винятком бідних держав, які знаходяться в перманентній фінансово-економічній кризі. Глобальні економічні кризи сьогодення проявляються через зростання цін на нерухомість і споживчі товари, скорочення робочих місць як у комерційних, так і в державних організаціях, у відсутності стабільності та втраті віри в майбутнє.

Світова економічна криза спроможна повністю змінити світову фінансово-економічну систему, підсилити роль держави в розробці та реалізації антикризових явищ.

Проводячи невеликий екскурс в історію світових криз XX століття, слід виділити Азіатську фінансову кризу, яка розпочалась у липні 1997 року в Таїланді.

Економічна криза в 2008-2009 рр. торкнулась практично всіх країн світу. Ця економічна криза розпочалась як локальна іпотечна криза у США. Вона переросла у глобальну економічну кризу тільки через те, що протягом останнього десятиріччя економіка США була пов'язана тісними зв'язками зі світовою фінансово-економічною системою.

Економічна криза (грец. *krisis* поворотний пункт) – порушення рівноваги між попитом і пропозицією на товари та послуги, що спричиняє депресивний процес в економічній кон'юнктурі конкретної країни, регіональній чи світовій економіці

Під фінансовою кризою в науковій літературі розуміють банківські кризи, валютні кризи та боргові кризи. Домінуючими причинами цих криз є погані макроекономічні показники.

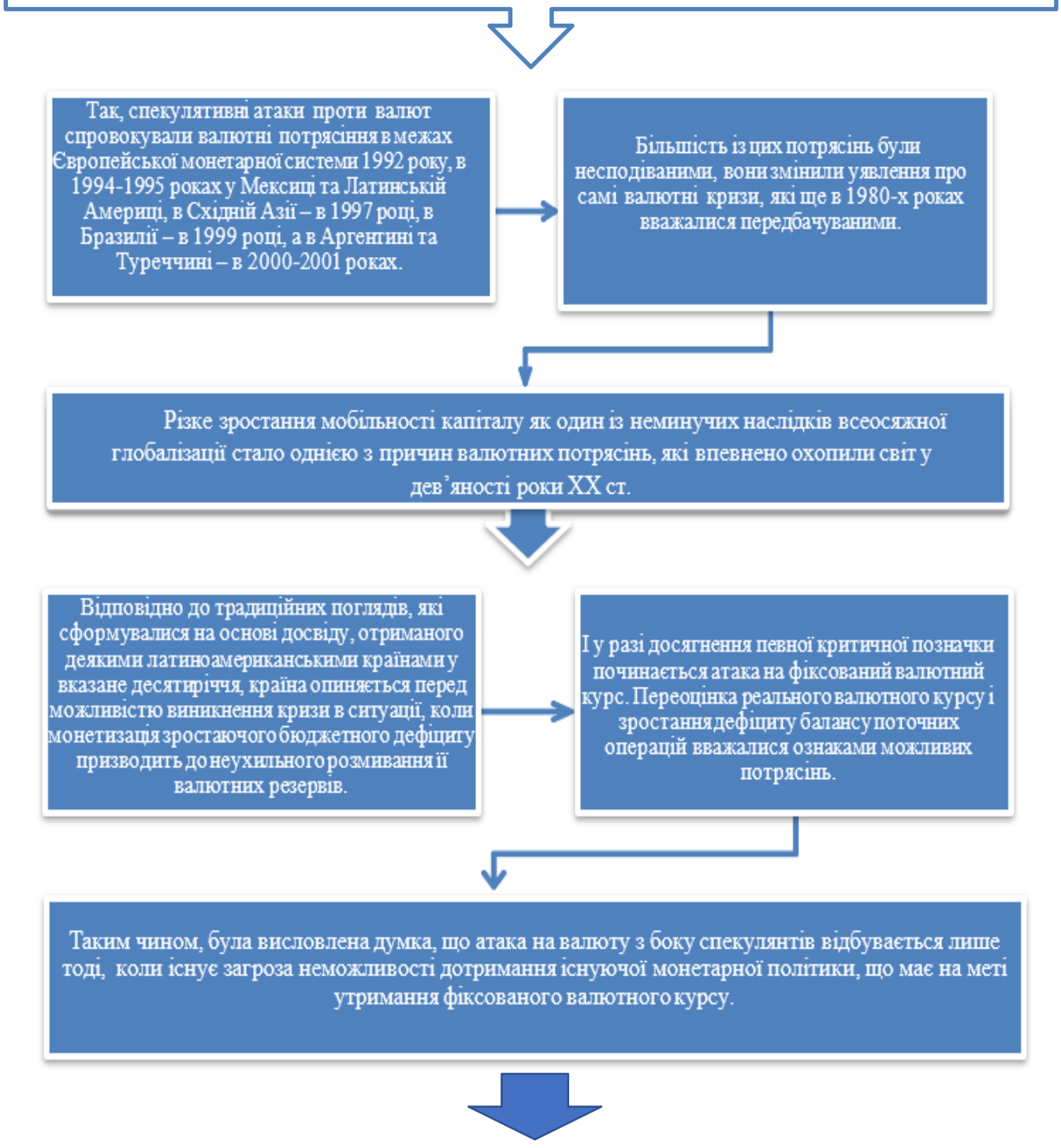
Рух фінансових потоків у контексті валютних криз залежить від міжнародних фінансових відносин, інтернаціоналізації системи соціально-економічних і грошових відносин із акумулювання, розподілу і перерозподілу інтернаціональних фінансових ресурсів і міжнародних фінансових потоків.

Першочергово фінансова криза починає випробовувати стійкість економіки з банківської системи, з другого боку – стійка банківська система значною мірою базується на макроекономічній стабільності та економічному зростанні

Однією з основних причин виникнення кризових ситуацій є поява проблем із платіжним балансом – сповільненням темпів економічного зростання, зниження обсягів експорту, збільшення імпорту, що стимулює виникнення негативного сальдо

Одним із можливих наслідків є спекулятивні атаки, падіння курсу національної валюти, ринку акцій, виникнення проблем з обслуговуванням зовнішньої заборгованості, а також зовнішнього боргу

Різке зростання мобільності капіталу, як одне з неминучих наслідків всеосяжної глобалізації, стало однією з причин валютних потрясінь, які впевнено пройшли світом у дев'яності роки XX ст.

Так, більшість західних учених зазначають, що східноазіатська криза 1997-1998 рр. і навіть кризи в Латинській Америці 1994-1995 рр. відрізнялися від тих, які відбувались у 1980-і роки. Якщо причини останніх полягали в невідповідностях між напрямами економічної політики, то кризи дев'яностих більшою мірою є прикладом самореалізації очікувань, що викликали різкі та непередбачені зміни в русі капіталів, ніж неспроможною економічною політикою.

Валютно-фінансові кризи, які виникають в одній країні, можуть мати регіональні або глобальні наслідки. Це пояснюється тим, що при взаємозалежності країн набагато виразнішою стає їх взаємна вразливість.

Глобалізація та транснаціоналізація практично виводять економічне життя окремих держав за межі національного регулювання, обмежуючи можливості національної макроекономічної політики, що створює труднощі в управлінні їхніми економічними процесами, змушуючи уряди при прийнятті рішень враховувати світові тенденції.

Таким чином, роль фінансової глобалізації у виникненні та поширенні криз полягає, насамперед, у створенні передумов для їх переростання в кризи глобального характеру, що обумовлюється тенденцією лібералізації фінансової сфери в країнах, що розвиваються, за умов постійного зростання міжнародної мобільності капіталу.

Таким чином, поширення кризових явищ з однієї країни в іншу можливе за рахунок тісних взаємозв'язків між економіками країн, які охопила криза. Так, безпосередніми каналами поширення криз є торгівельні зв'язки та валютні девальвації; інвестиційні процеси та валютно-кредитні операції на фінансових ринках.

Необхідно зазначити, що дія механізмів поширення фінансових криз безпосередньо залежить від ступеня інтеграції національних фінансових ринків у глобальний ринок капіталу: чим більшим є її рівень, тим більш вразливою до зовнішніх кризових шоків є національна економіка. Навпаки, країни з належним контролем за рухом капіталу і обмеженим доступом до міжнародних фінансових ринків є невразливими до ефектів «фінансової кризової інфекції».

Валютно-фінансова криза 90-х рр. минулого століття продемонструвала руйнівний потенціал і механізми передачі негативних впливів глобального характеру від групи азійських країн до східноєвропейських і довела, що національні уряди і МВФ неспроможні запобігти та нейтралізувати ланцюговий розвиток кризи, зокрема через відсутність дієвих регулятивних засобів впливу на потоки приватного спекулятивного капіталу.

Відтак, у сучасних умовах кризи продукують синергічний ефект, а наднаціональні органи регулювання практично не готові здійснювати системні антикризові заходи, адекватно реагувати й відповідати на сучасні глобальні виклики.

Валютна криза – це ситуація значної нерівноваги між попитом і пропозицією на валютному ринку в явному (валютний крах, коли відбувається знецінення національної валюти) або неявному вигляді (невдала спекулятивна атака, коли істотне знецінення національної валюти не допускається за рахунок значного втручання держави у функціонування валютного ринку).

Формами прояву валютної кризи є різкі зміни валютного курсу, зменшення валютних резервів країни, підвищення вартості кредиту, використання міжнародної допомоги, посилення валютних обмежень у відповідь на спекулятивний тиск на валютному ринку.

Між собою валютні кризи відрізняються за гостротою, тривалістю, формами прояву, рівнем охоплення, причинами та наслідками. Валютна криза – зовнішня форма прояву кризи платіжного балансу. Класифікацію валютних криз подано нижче.

Класифікація валютних криз

Ознаки класифікації	**Різновиди криз**
Гострота	Помірні Гострі
Глибина	Дійсні Псевдо
Швидкість відновлення економічного зростання	Швидке відновлення Повільне відновлення
Тривалість	Короткі Тривалі
Пов'язаність з економічними кризами	Циклічні Специфічні
Переважна форма прояву	Всеосяжні крахи Валютні процентні
Пов'язаність із банківськими кризами	Пов'язані Не пов'язані

Рівень охоплення	На рівні країні Регіональні Світові
Причини виникнення	Через неузгодженості цілей макроекономічної політики; внаслідок зростання внутрішнього боргу; внаслідок зростання зовнішнього державного боргу; внаслідок зростання зовнішнього приватного боргу.

ФОРМИ ПРОЯВУ ВАЛЮТНОЇ КРИЗИ

- Зміна зовнішньої вартості національної валюти: девальвація
- Використання міжнародної допомоги
- Різкі коливання валютного курсу
- Заміна грошової одиниці або її вартісної одиниці
- Значні обсяги спекулятивних операцій валютою
- Погіршення міжнародної валютної ліквідності
- Застосування валютних обмежень, припинення торгів на валютних ринках
- Загострення суперечностей між державами, перетворення в загальноекономічну проблему зовнішньої заборгованості
- Швидкі та значні за масштабами зменшення або зростання валютних резервів, різка незбалансованість міжнародних розрахунків

Теорія валютних криз – це теорія криз платіжного балансу. Погіршення стану платіжного балансу – одна з основних причин валютної кризи.

Дослідження валютних криз починається з канонічної моделі, побудованої на основі праці С. Саланта і Д. Хендерсона, що була опублікована в середині 1970-х років.

Дану модель критикують через відсутність у ній цілей і обмежень центральних банків, до яких ця модель застосовується. Основним недоліком канонічної моделі є те, що вона представляє політику уряду (а не відповідь ринкових операторів) як механічний набір операцій.

Дана модель передбачає, що уряди випускають гроші для фінансування бюджетного дефіциту незалежно від зовнішніх обставин, а центральний банк продовжує продавати іноземну валюту для підтримки фіксованого обмінного курсу до повного виснаження резервів.

Аналізуючи існуючі моделі валютного регулювання в умовах нестабільності економіки, варто виокремити три основні напрямки:

Перша модель – нестійка економічна політика та структурні дисбаланси

Друга модель – модель самореалізації

Третя модель – модель впливу

ПЕРША МОДЕЛЬ – НЕСТІЙКА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА І СТРУКТУРНІ ДИСБАЛАНСИ

Ця модель акцентує увагу на тому, що економічний спад є неминучим наслідком макроекономічної політики, яка несумісна зі збереженням прив'язки обмінного курсу.

Модель Кругмана та її розширення розглянуто у першій моделі. Кругман визначив, як відбувається звичайна криза: країна матиме прив'язки обмінного курсу щодо спрощення, у припущенні, що прив'язка була зроблена тільки шляхом прямого втручання у валютний ринок, і в тому, що обмінний курс і резерви уряду поступово знижуватимуться, а потім в якийсь момент, як правило, станеться поступове виснаження резервів, і раптові спекулятивні атаки швидко вичерпають останні запаси.

Модель Кругмана свідчить про те, що терміни проведення спекулятивних атак залежать від критичного рівня в розмірі офіційних валютних резервів. Як тільки запаси досягають критичного рівня, спекулянти змушені будуть вичерпати залишки запасів протягом короткого періоду, щоб уникнути втрати капіталу.

П. Кругман класифікує валютні кризи на три типи: чиста валютна криза (криза платіжного балансу); криза державного боргу, або фінансова (похідна майбутньої валютної кризи); боргова криза приватних позичальників, або банківська (при певних обставинах також може бути похідною валютної кризи).

ДРУГА МОДЕЛЬ – МОДЕЛЬ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Ця модель фокусується на можливості валютних криз, навіть без постійного погіршення економічної ситуації. Крім того, вони є альтернативними поясненнями валютних криз, які відомі як друга модель.

Ця модель розвивається в основному в два етапи кризи, що зруйнувала європейський механізм валютних курсів (ЄМВК) в 1991 і 1992 рр. Копеленд підкреслив, що катастрофічні події, пов'язані з ЄМВК, підняли важливе питання, на яке за допомогою існуючої літератури (перша модель) не змогли відповісти. Чи можуть спекулянти успішно знищити режим фіксованого обмінного курсу, який не був підірваний безвідповідальною грошово-кредитною політикою?

Копеленд вважає, що Великобританія, Іспанія та особливо Франція були головними жертвами кризи ЄМВК. До того ж вони користувалися гарантіями Бундесбанку.

Це означає, що в принципі вони могли б отримати з нескінченного запасу німецькі марки для захисту своїх двосторонніх обмінних курсів. Есківель і Ларраін підкреслюють, що двома ключовими характеристиками другої моделі є:

Уряд, що є активним агентом, який максимізує об'єктивні функції

Циклічний процес, що існує і зумовлює рівновагу

Ця модель із припущенням про очікування веде від однієї рівноваги до іншої, припускає можливість самостійного виникнення криз. Така криза відбувається тоді, коли саме песимізм значної групи інвесторів провокує відтік капіталу, що призводить у кінцевому підсумку до краху системи обмінного курсу (Есківель і Ларраін).

ТРЕТЯ МОДЕЛЬ – МОДЕЛЬ ВПЛИВУ

Копелен заявив, що хоч і існує ціла низка питань, на які друга модель не змогла відповісти, проте потреба в третій моделі з'явилася лише в кінці 1990-х років, із мексиканською «текіловою» кризою, як її називали в 1994 році, та ще більшого розмаху набула з кризою в Азії, що розпочалася в середині 1997 року.

Третя модель була спрямована на ефекти впливу як причини валютної кризи. Наприклад, Герлах і Сметс подають модель, у якій девальвація валюти в одній країні призводить до того, що валюту її торгових партнерів знецінюють задля уникнення втрати конкурентоспроможності.

Ефект впливу може виникнути, коли інвестори звертають недостатньо уваги на фундаментальні економічні показники приймаючих країн. У випадку присутності ефекту впливу криза в країні може бути індикатором майбутньої кризи в сусідній країні.

Окрім того, ця модель показує, що спекулятивні атаки з однієї країни можуть перекинутися на іншу, якщо не вистачає міжнародних резервів для захисту прив'язки в другій країні (Крюгер і співавтори).

Отже, валютна криза в одній країні має за результат девальвацію, а це впливає на компетенцію партнерів торгової країні, і, як наслідок, торгові партнери країни змушені девальвувати свої валюти, щоб уникнути конкурентоспроможності.

? Питання для самоконтролю

1.Охарактеризуйте сутність, причини та стан глобалізації фінансового середовища.

2.Взаємодія яких явищ є основою глобалізації фінансової системи?

3.Поясніть, чи тотожні поняття «економічна криза» та фінансова криза.

4.Охарактеризуйте причини виникнення та наслідки світових криз.

5.Назвіть моделі валютного регулювання в умовах нестабільності.

6.За якими ознаками можна класифікувати валютні кризи?

7.Охарактеризуйте механізми виникнення та канали поширення валютних криз.

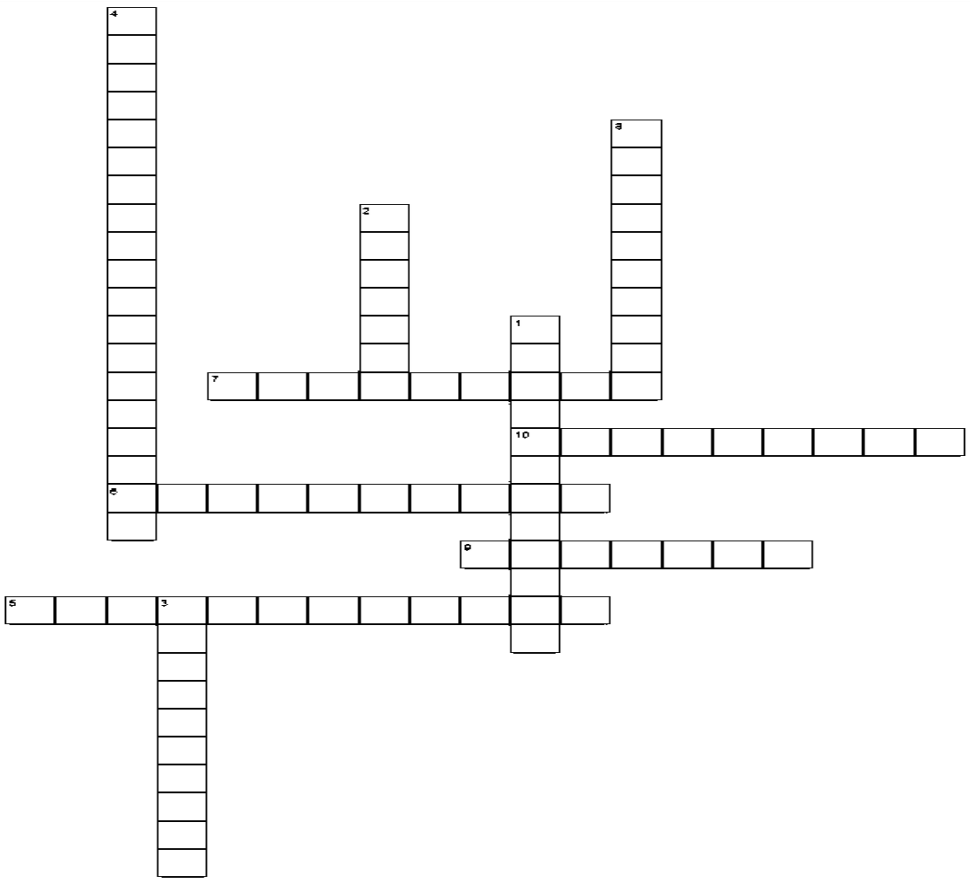
8.Охарактеризуйте ТОП-5 фінансових криз у світі в XX та XXI ст.

9.Які проблеми національної економіки є причиною виникнення економічних криз в Україні?

10.Чи впливають світові фінансові кризи на соціально-економічний розвиток та зовнішньо-економічну діяльність окремих країн?

✍ Практичне завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

5. Процес об'єднання або об'єднання різних елементів, компонентів або підприємств в один більший цілісний об'єкт або структуру

6. Встановлення оптимальних зв'язків між відносно самостійними, малопоєднуваними між собою соціальними об'єктами і подальше їх перетворення у єдину, цілісну систему.

7. Серйозне порушення функціонування фінансової системи, яке може виникнути через різкі втрати довіри до фінансових установ.

9. Ситуація, коли країна чи регіон зіштовхується із серйозними проблемами у сфері своєї валютної системи.

10. Початком кризи була девальвація тайської валюти, яка була сильно переоцінена по відношенню до долара США.

По вертикалі:

1. Вища стадія інтернаціоналізації, яка перетворює світове господарство на єдиний ринок.

2. Комплекс взаємопов'язаних інститутів, ринків, правил, законів та інструментів, які дозволяють здійснювати фінансові операції, збирати та розподіляти капітал – це фінансова ...

3. Сукупність умов, факторів, інститутів та процесів, які впливають на функціонування фінансової системи та розвиток фінансових відносин в економіці – це фінансове...

4. Процес розширення діяльності фінансових установ із метою забезпечення більшої глобальної присутності.

8. Серйозне порушення економічного здоров'я країни або регіону.

Завдання 2

На прикладі конкретної фінансової кризи (будь-якої на ваш вибір) проаналізуйте її роль у формуванні нестабільності в усьому світі.

Завдання 3

Доберіть статистичні дані для виявлення тенденцій розвитку сучасних глобальних процесів (використовуйте офіційні сайти міжнародних фінансових організацій та інші офіційні джерела). Проаналізуйте отримані дані, складіть графіки динаміки розвитку глобалізації та сформулюйте аналітичні висновки щодо її тенденцій.

ТЕМА 3. ЗАБОРГОВАНІСТЬ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Мета вивчення теми: розглянути поняття, суб'єкти, обсяги та основні аналітичні показники зовнішньої заборгованості; з'ясувати основні причини виникнення міжнародної боргової кризи; ознайомитись із механізмом реструктуризації зовнішнього боргу; засвоїти методи реструктуризації зовнішньої заборгованості; дослідити критерії оцінки зовнішньої боргової залежності держави

План

1. Боргові відносини в системі міжнародних фінансів.
2. Сутність, причини виникнення та соціально-економічні фактори формування зовнішньої заборгованості.
3. Критерії оцінки зовнішньої боргової залежності держави.
4. Реструктуризація зовнішньої заборгованості: механізм і методи.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Зовнішня заборгованість*
- ✓ *Тенденції зовнішньої заборгованості*
- ✓ *Дефіцитність бюджетів*
- ✓ *Зовнішній державний борг*
- ✓ *Зовнішній борг держави*
- ✓ *Глобалізація фінансових потоків*
- ✓ *Зовнішній гарантований державою борг*
- ✓ *Золотовалютний запас*
- ✓ *Платіжний баланс*
- ✓ *Загальний зовнішній борг*
- ✓ *Короткотерміновий борг*
- ✓ *Довготерміновий борг*
- ✓ *Геополітична структура*
- ✓ *Лібералізація торгового і валютного режиму*
- ✓ *Реструктуризація зовнішнього боргу*
- ✓ *Показники фінансової безпеки країни*

Теоретичні відомості

Світова економіка дефіцитна і має яскраво виражені боргові риси. Майже у всіх країнах світу на сьогодні сформувалася боргова економічна система. Фактично всі країни залучають позичкові ресурси і мають зовнішні непогашенні борги; більшість із них є нетто-боржниками, у тому числі й серед розвинутих країн.

Місце боргових відносин у міжнародній системі

Із завершення Другої світової війни до кінця 70-х рр. XX ст.

Міжнародні боргові відносини трактуються як повоєнний феномен і проблеми країн, що розвиваються.

Країни чітко розмежовані на боржників і кредиторів. Останніх очолювали США.

Із кінця XX ст. і до сьогодні

Боргові відносини стають невід'ємною частиною міжнародних відносин, розвиток глобалізації призводить до формування боргових національних економік.

Оскільки більшість країн виступають як позичальниками, так і боржниками , то доцільно говорити про нетто-боржників і нетто-кредиторів.

Фактори, що впливають на збільшення масштабності та мобільності світових фінансових потоків

- Дефіцитність державних бюджетів та нерівномірність економічного розвитку
- Нерівновага поточних платіжних балансів
- Гостра нестачею у більшості країн власних ресурсів для здійснення внутрішніх інвестицій та соціально-економічних перетворень
- Потреба в коштах для виконання боргових зобов'язань щодо внутрішніх та зовнішніх позик.

За Шарлем Бланкартом, динаміка зростання фінансової заборгованості ілюструється такою формулою:

$$D(t) = G(t) - T(t) + D(t),$$

де G(t) – реальні «чисті» державні видатки, пов'язані з наданням благ, послуг та із трансфертами;

T(t) – державні доходи (від податків, зборів і т. д.);

D(t) – реальні витрати за відсотковими платежами.

Зовнішній державний борг	≠	**Зовнішній борг держави**
Сукупність усіх боргових зобов'язань держави, включаючи борг органів державного управління, державних підприємств і організацій, а також підприємств і організацій змішаної форми власності в частині, пропорційній власності держави		Включає в себе: - зовнішній державний борг; - зовнішній борг, гарантований державою; - зовнішній приватний, не гарантований державою, борг

Види боргів за типом боржника

Зовнішній державний борг (виникає у результаті отримання двосторонніх кредитів від інших урядів, Центральних банків, урядових установ і державних експортно-імпортних банків

Зовнішній гарантований державою борг (сукупність боргів, платежі за якими гарантуються державою)

Зовнішній приватний негарантований борг (сукупність боргів приватних фірм, платежі за якими не гарантуються державою)

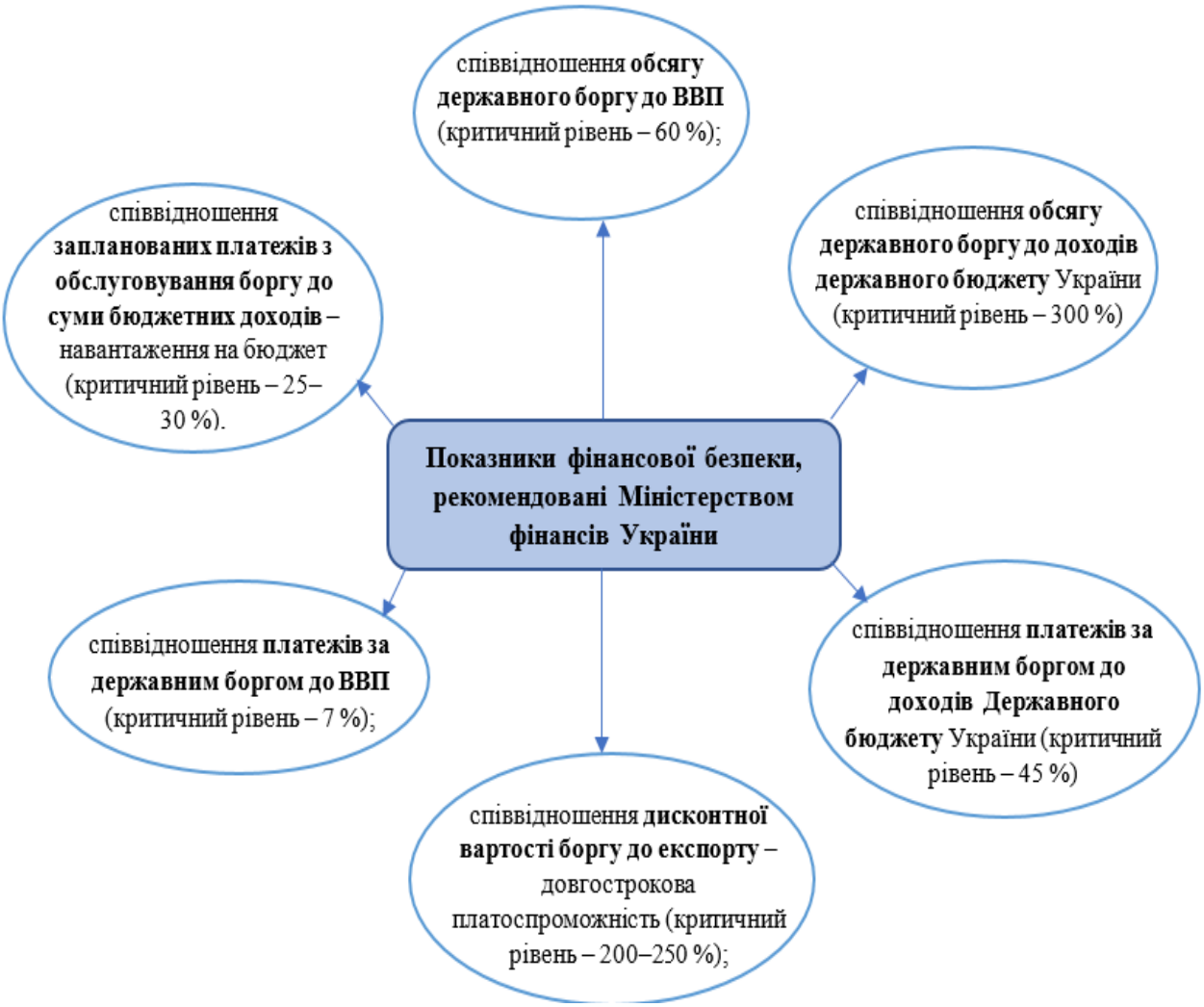

Основні джерела приросту зовнішнього боргу

Дефіцит поточного балансу, який не вдається профінансувати за рахунок притоку капіталу, що не створює зовнішнього боргу

Позики для збільшення офіційних державних резервів (сукупність валових іноземних активів Центральних банків і ліквідних валютних резервів уряду, які можуть бути використані для здійснення зовнішніх платежів і водночас є базою для забезпечення валютної стабільності держави)

Відтік приватного капіталу за кордон (що відображається на рахунку «чисті пропуски і помилки»)

За обсягом боргу / **За рівнем доходу**	Країни з надмірною заборгованістю 80% (поточної вартості погашення заборгованості до ВНП) або 220% (поточної вартості погашення заборгованості до експорту)	Країни з помірною заборгованістю, співвідношення складає 3/5 критичного показника (тобто 48% поточної вартості погашення заборгованості до ВНП і 132% поточної вартості погашення заборгованості до експорту)	Країни з низькою заборгованістю (обидва співвідношення менші від 3/5 критичного значення)
Країни з низьким рівнем доходу (ВНП на душу населення не перевищує 765 дол. США)	Країни з низьким рівнем доходу і надмірним боргом	Країни з низьким рівнем доходу і помірним боргом	Країни з низьким доходом і невеликим боргом
Країни із середнім рівнем доходу (ВНП на душу населення від 765 до 9 386 дол. США)	Країни із середнім доходом і надмірним боргом	Країни із середнім доходом і помірним боргом	Країни із середнім доходом і невеликим боргом

Механізми та методи реструктуризації зовнішнього боргу

Реструктуризація по лінії Паризького Клубу

Відбувається за загальною угодою країн-кредиторів, а її головне завдання – створити прийнятні умови для повернення боргів. Найбільш часто реструктуризація боргів у Клубі відбувається за «розширеними умовами Торонто» і за «умовами Х'юстон»

Вони повинні застосовуватись лише до більш бідних країн, які мають ВВП на душу населення менше 675 дол. США. і найбільший рівень зовнішньої заборгованості.

Передбачають дві можливості зміни умов повернення зовнішніх боргів:

1) скорочення акуратно обслуговуваних боргів на 50% від загального боргу

2) скорочення на 50% витрат з обслуговування боргу

Лондонський клуб

1985р. – план Бейкера, передбачав надання додаткових 19 млрд дол. на зростання великих країн боржників.

1989 р. – план Брейді, згідно з ним зовнішній борг країни розподіляється на дві частини: що обслуговується та не обслуговується.

Принциповий аспект цих домовленостей виражається в тому, що банки-кредитори здійснюють реструктуризацію заборгованості в обмін довгострокових зобов'язань на акції державних підприємств, що приватизуються, так звані облігації типу «Брейді».

Як невід'ємний елемент «плану Брейді» передбачається прийняття країною-боржником ухваленої МВФ і Світовим банком (МБРР) національної програми економічного розвитку

«Умови Х'юстон»

Застосовується до країн, які отримали допомогу на розвиток, якщо ВВП на душу населення менше від 1345 дол., то

відстрочка 20 років,

канікули за відсотками – 10 років,

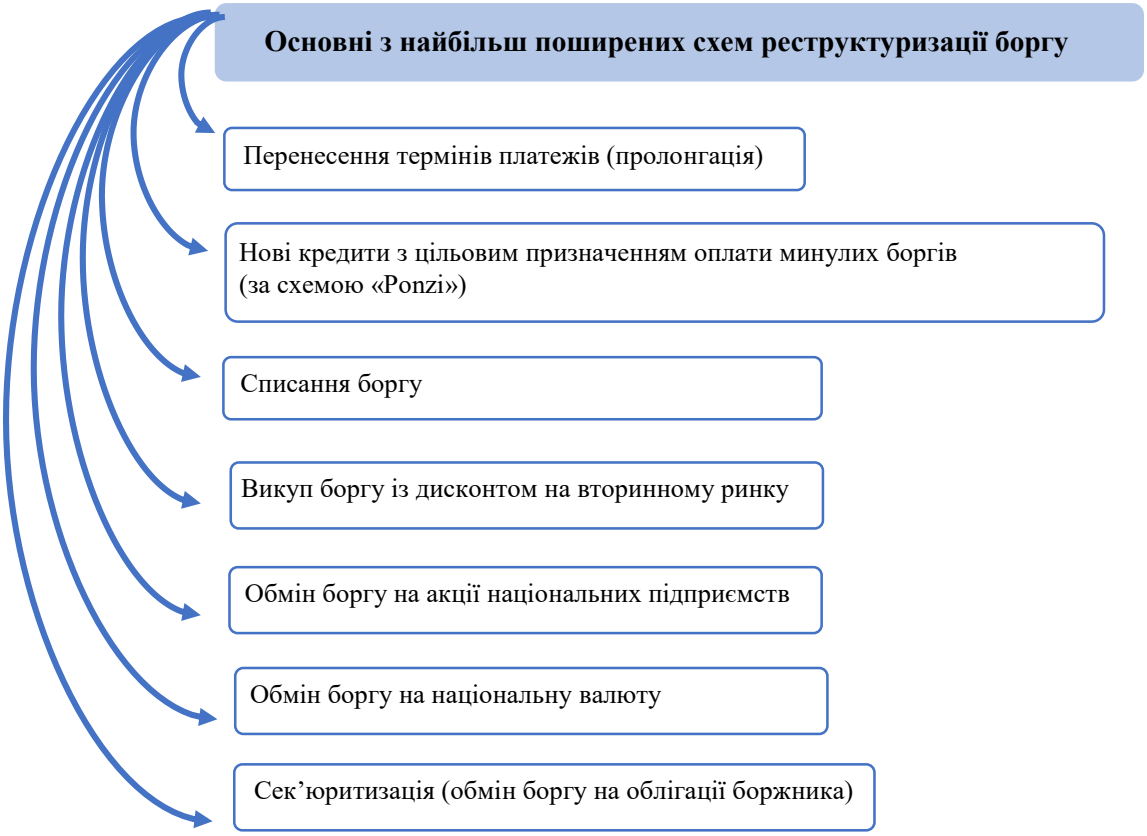
для решти країн:

відстрочка 15 років,

канікули за відсотками – 8 років

«Умови Торонто»

Повернення боргу розтягується більше ніж на 25 років, при цьому відсотки виплачуються за ринковою ставкою з канікулами на перші 16 років

? Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте геополітичну структуру світу.

2. Які країни належать до активних геостратегічних та до пасивних геостратегічних?

3. У чому проявляються боргові риси світової економіки?

4. Розкрийте сутність таких понять, як «внутрішній державний борг» і «зовнішній державний борг».

5. Дайте визначення поняття «реструктуризація боргу».

6. Назвіть та охарактеризуйте методи управління державним боргом.

7. Поясніть, для чого використовують показник «норми обслуговування державного боргу» та як його розраховують.

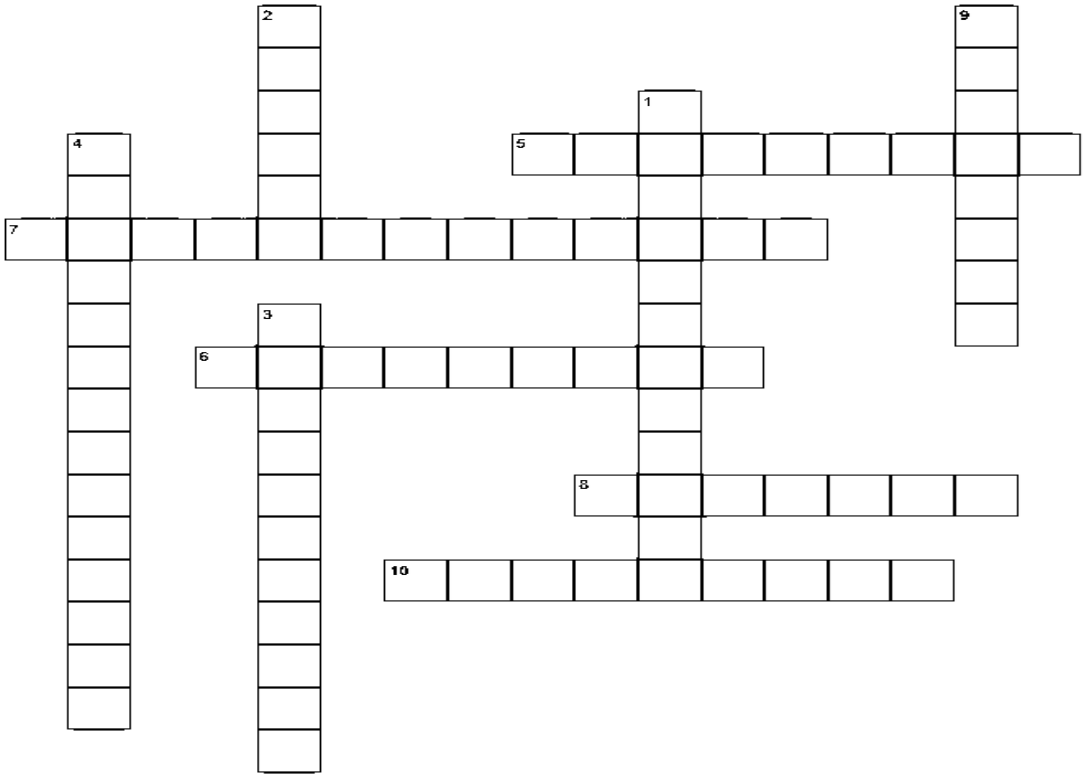
8. Що являє собою «гарантований державою борг»?

9. Який показник оцінює стан сукупної платоспроможності країн світу або окремого регіону? Як він розраховується?

10. Охарактеризуйте структуру зовнішнього боргу України.

✍ Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

5. Сума зобов’язань країни перед зовнішніми кредиторами за непогашеними зовнішніми позиками та несплаченими за ними процентами – це ..... борг.

6. Сукупні боргові зобов'язання держави перед усіма кредиторами. Складається із заборгованості центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій з державною участю, пропорційно частці держави в їх капіталі – це ..... борг.

7. Зовнішні високоліквідні активи, що знаходяться під наглядом держави, – це ... резерви.

8. Золотовалютні резерви (офіційні резервні активи) розраховуються в ...

10. Різновид боргових зобов'язань, що випускаються країнами.

По вертикалі:

1. Сума запозичень урядів країн, підприємств усіх форм власності та громадян/домогосподарств.

2. Нездатність країни виплатити свої борги.

3. Держави, що потенційно можуть впливати на свій регіон, – це ..... лідери.

4. Високорозвинені країни, політика яких спрямована на поширення впливу за межами власних кордонів.

9. Є незалежною приватною інстанцією для врегулювання спорів і суперечок.

Завдання 2

Складіть таблицю структури зовнішньої заборгованості України (подайте дані в динаміці за останні 5 років, скориставшись даними офіційного сайту https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt/struct/). Складіть аналітичну записку з висновками, як змінилась структура зовнішньої заборгованості країни.

Завдання 3

Пройдіть тести для самоконтролю:

1. *Зовнішня заборгованість країни – це:*

а) сукупність фінансових зобов'язань резидентів однієї країни перед нерезидентами;

б) загальна сума грошових коштів, які країна зобов'язана іншим країнам;

в) сума боргу, який країна має перед міжнародними фінансовими організаціями;

г) усі відповіді правильні.

2. *Які основні форми зовнішньої заборгованості?*

а) державна, приватна, короткострокова, довгострокова;

б) комерційна, бюджетна, гарантована урядом;

в) номінована в національній валюті, номінована в іноземній валюті;

г) усі відповіді правильні.

3. *Які фактори впливають на рівень зовнішньої заборгованості країни?*

а) економічна політика уряду;

б) рівень розвитку економіки;

в) геополітична ситуація;

г) усі відповіді правильні.

4. *Які негативні наслідки може мати високий рівень зовнішньої заборгованості?*

а) зменшення можливостей для економічного зростання;

б) збільшення ризику дефолту;

в) збільшення витрат на обслуговування боргу;

г) усі відповіді правильні.

5. *Що таке реструктуризація зовнішнього боргу?*

а) зміна умов кредитування для зменшення обсягу виплат;

б) повна відмова від сплати боргу;

в) переведення боргу в довгострокові зобов'язання;

г) усі відповіді неправильні.

ТЕМА 4. СВІТОВА ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ЕТАПИ ЇЇ ЕВОЛЮЦІЇ

Мета вивчення теми: розглянути передумови виникнення світової валютно-фінансової системи; дослідити етапи еволюції світової валютної системи; з'ясувати, на чому базується світова валютна система та з яких елементів складається; ознайомитись із механізмом валютної інтеграції, особливостями запровадження єдиної валюти; набути уявлення про специфічні риси європейської валютної системи.

План

1. Світова валютно-фінансова система: сутність, форми та класифікація.
2. Фундаментальні типи валютних систем.
3. Елементи світової валютної системи.
4. Етапи еволюції світової валютно-фінансової системи.
5. Валютна інтеграція і оптимальні валютні зони.
6. Принципи функціонування Європейської валютної системи.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Світова валютно-фінансова система*
- ✓ *Міжнародні валютні відносини*
- ✓ *Національний грошовий механізм*
- ✓ *Національна валютна система*
- ✓ *Резервні валюти*
- ✓ *Міжнародні платіжні активи*
- ✓ *Регіональні валютні системи*
- ✓ *Міжнародні валютно-фінансові організації*
- ✓ *Національна грошова одиниця*
- ✓ *Паритет національної валюти*
- ✓ *Конвертованість валют*
- ✓ *Валютне регулювання*
- ✓ *Зовнішні платежі*
- ✓ *Валютний паритет*
- ✓ *Валютні цінності*
- ✓ *Валютні обмеження*
- ✓ *Валютний союз*
- ✓ *Валютна зона*

Теоретичні відомості

Світова валютно-фінансова система – сформований історично, на базі розвитку товарного виробництва, грошового обігу й міжнародних економічних відносин порядок розрахунків між учасниками платіжного обороту з притаманною йому системою валютно-фінансових міжнародних установ (інституцій).

Міжнародні валютні відносини – це сукупність валютно-грошових і розрахунково-кредитних зв'язків у світогосподарській сфері, які виникають у процесі взаємного обміну результатами діяльності національних господарств.

Основною функцією міжнародних валютно-фінансових відносин є забезпечення необхідних умов для процесу відтворення у межах світового господарства та обслуговування світогосподарських зв'язків. Сам процес міжнародних валютних розрахунків належить до сфери розподілу та обміну, але водночас тісно пов'язаний з процесом відтворення у сфері матеріального виробництва.

Класифікація валютних систем

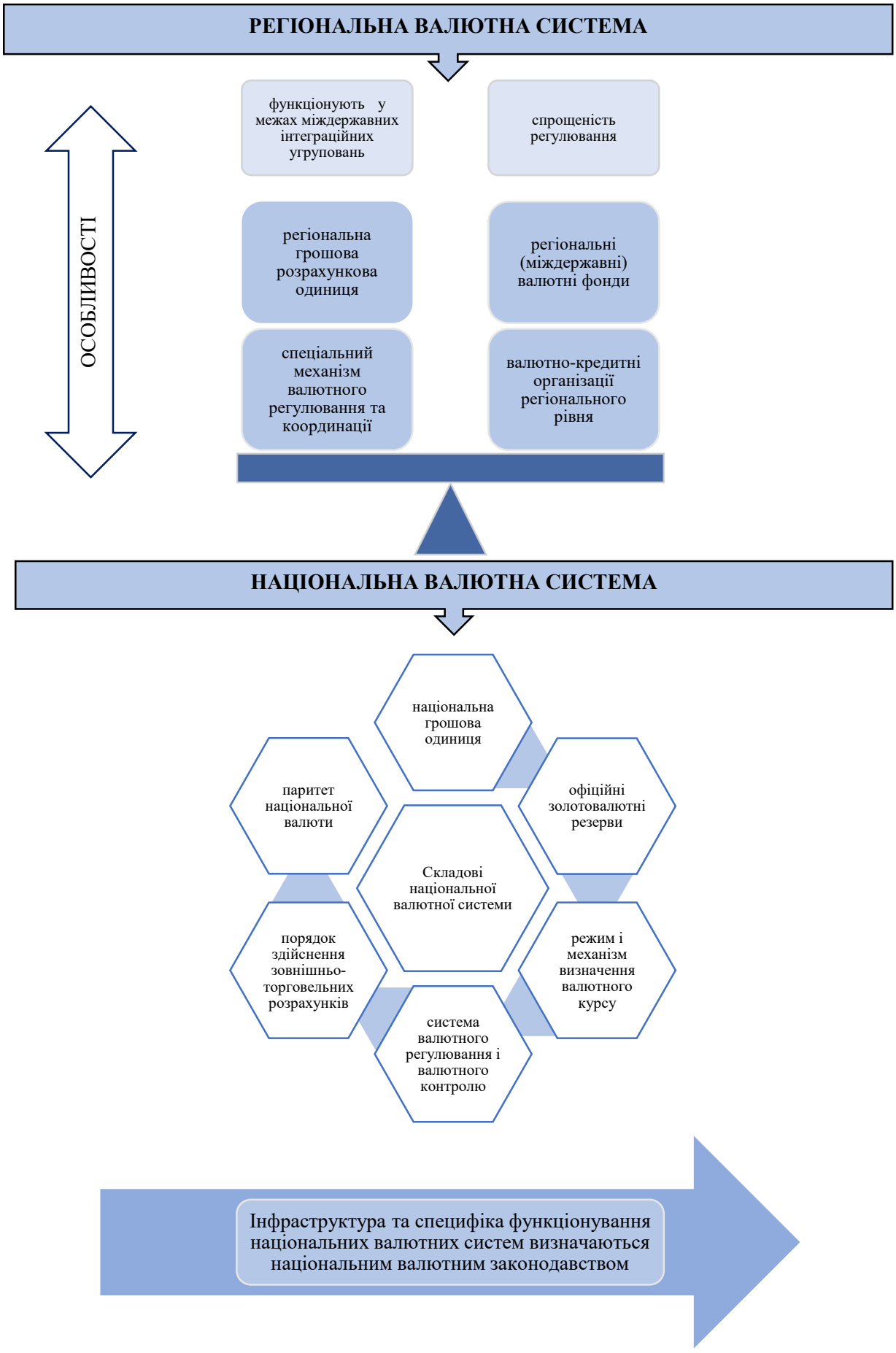
- глобальні
- регіональні
- національні

Своєю чергою регіональні, світові (глобальні) та національні валютні системи активно взаємодіють між собою, утворюючи єдину цілісну систему міжнародних валютних відносин.

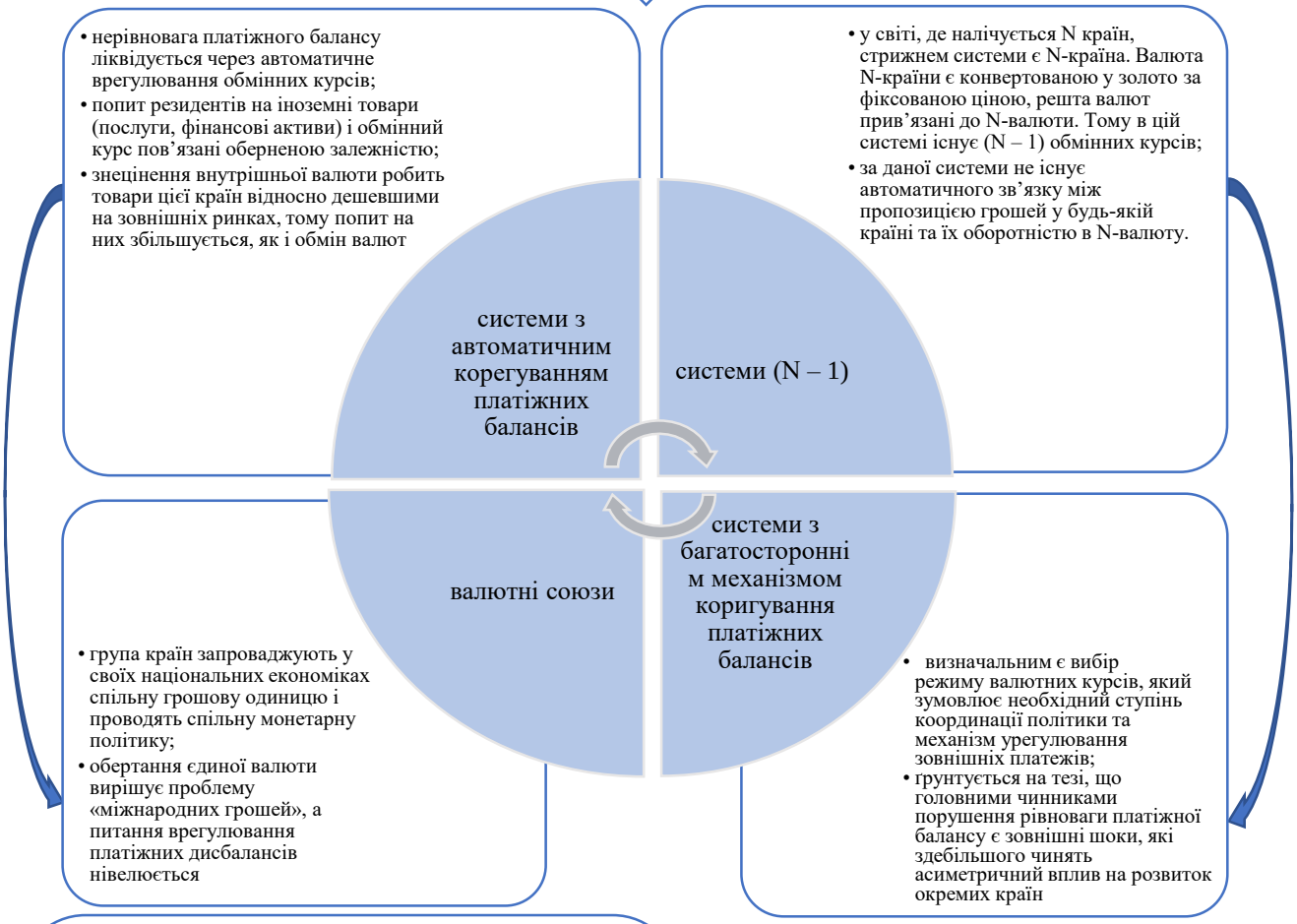
ГЛОБАЛЬНА ВАЛЮТНА СИСТЕМА

Розвиток і функціонування міжнародної валютної системи глобального рівня (світової) регулюються шляхом застосування норм національного та міждержавного права, міждержавних валютних угод і створення відповідної інфраструктури – міждержавних валютно-фінансових організацій, транснаціональних банків

РЕГІОНАЛЬНА ВАЛЮТНА СИСТЕМА
ОСОБЛИВОСТІ
функціонують у межах міждержавних інтеграційних угруповань
спрощеність регулювання
регіональна грошова розрахункова одиниця
регіональні (міждержавні) валютні фонди
спеціальний механізм валютного регулювання та координації
валютно-кредитні організації регіонального рівня
НАЦІОНАЛЬНА ВАЛЮТНА СИСТЕМА
національна грошова одиниця
паритет національної валюти
офіційні золотовалютні резерви
Складові національної валютної системи
порядок здійснення зовнішньо-торговельних розрахунків
режим і механізм визначення валютного курсу
система валютного регулювання і валютного контролю
Інфраструктура та специфіка функціонування національних валютних систем визначаються національним валютним законодавством

За критеріями механізму відновлення рівноваги платіжних балансів та ключового резервного активу виокремлюють чотири типи валютних систем

Особливістю фіксованого стандарту є те, що гроші – банкноти та монети, які циркулюють у будь-якій економіці, є оборотними в певний товар (наприклад, золото чи срібло). Співвідношення грошей і резервів цього товару є фіксованим, а уряд гарантує вільний обмін циркулюючих грошей на такий товар.
У такій системі товар є основою міжнародних розрахунків, а національні валюти стають потенційними міжнародними засобами платежу, тому що кожну національну валюту можна вільно та ефективно конвертувати в товар.
Резервний товар при цьому є компенсаційним засобом зміни зовнішнього попиту на експортну продукцію, а платіжні баланси країн контрагентів регулюються у двосторонньому режимі.

Таким чином, країни з надлишками балансу зовнішніх платежів відчувають значно менший тиск, намагаючись урівноважити платіжний баланс, ніж країни з пасивними платіжними балансами.
Через необхідність вжиття додаткових заходів з урівноваження поточного рахунку платіжного балансу, шляхом збільшення внутрішньої складової грошової бази і відповідного зменшення резервних активів, система (N – 1) здатна продукувати деяку асиметрію коригування.
Диспропорційність системи врегулювання зовнішніх платежів країн із пасивними платіжними балансами в системі (N – 1) доповнюється особливою позицією країни N, яка дістає право фінансувати дефіцит свого платіжного балансу шляхом випуску власних зобов'язань.

Світова валютна система базується на функціональних формах світових грошей, тобто тих грошей, що обслуговують міжнародні відносини. Еволюція функціональних форм світових грошей повторює закономірності розвитку національних валютних систем – від золотого стандарту до кредитних грошей. Відтак сучасна світова валютна система базується на декількох національних валютах провідних країн та міжнародних валютних одиницях.

ВАЛЮТА УКРАЇНИ

- грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках у банківських та інших кредитно-фінансових установах на території України
- платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, бони, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, ощадні книжки, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України

Міжнародна (регіональна) валюта – міжнародна або регіональна грошова розрахункова одиниця, платіжний та резервний засіб

Наприклад, СПЗ – спеціальні права запозичення (Special Drawing Rights, SDR) – резервний та платіжний засіб, що емітується Міжнародним Валютним Фондом (МВФ), існує лише у безготівковій формі у вигляді записів на банківських рахунках; ЕКЮ – запроваджена у 1979 р. безготівкова валюта – центральний елемент Європейської монетарної системи, задля підтримки механізму обмінних курсів (в її основу покладено зважений кошик валют)

Особливою формою міжнародних валютних засобів є резервна (ключова) валюта – загальновизнана в світі валюта, що використовується для створення в центральних банках інших країн резерву грошових коштів із метою здійснення міжнародних розрахунків

Важливу роль у функціонуванні світової валютної системи відіграє конвертованість валюти – її здатність обмінюватись на інші валюти та використовуватись у міжнародних розрахунках

Різниця між ступенем конвертованості валюти залежить від обмежень уряду на валютному ринку

Ступінь конвертованості обернено пропорційний об'єму і жорсткості введених державними органами валютних обмежень

Оборотність грошової одиниці – важливий чинник ефективної участі країни в міжнародному розподілі праці, світовій торгівлі та розрахунках

Прийнято виділяти: вільноконвертовані валюти, що без обмежень обмінюються на будь-які іноземні валюти (американський долар, євро, японська єна, фунт стерлінгів)

Валютний паритет – співвідношення між двома валютами, яке встановлюється в законодавчому порядку на підставі офіційного вмісту золота в одиниці валюти, або СПЗ (спеціальних прав запозичення), або однієї зі світових твердих валют (чи кошика валют)

Валютний паритет є підставою для визначення валютного курсу

Валютний паритет може встановлюватись відносно SDR чи іншої міжнародної розрахункової одиниці, або ж на базі валютного кошика. Цей метод вимірювання середньозваженого курсу однієї з валют відносно до певної кількості інших валют.

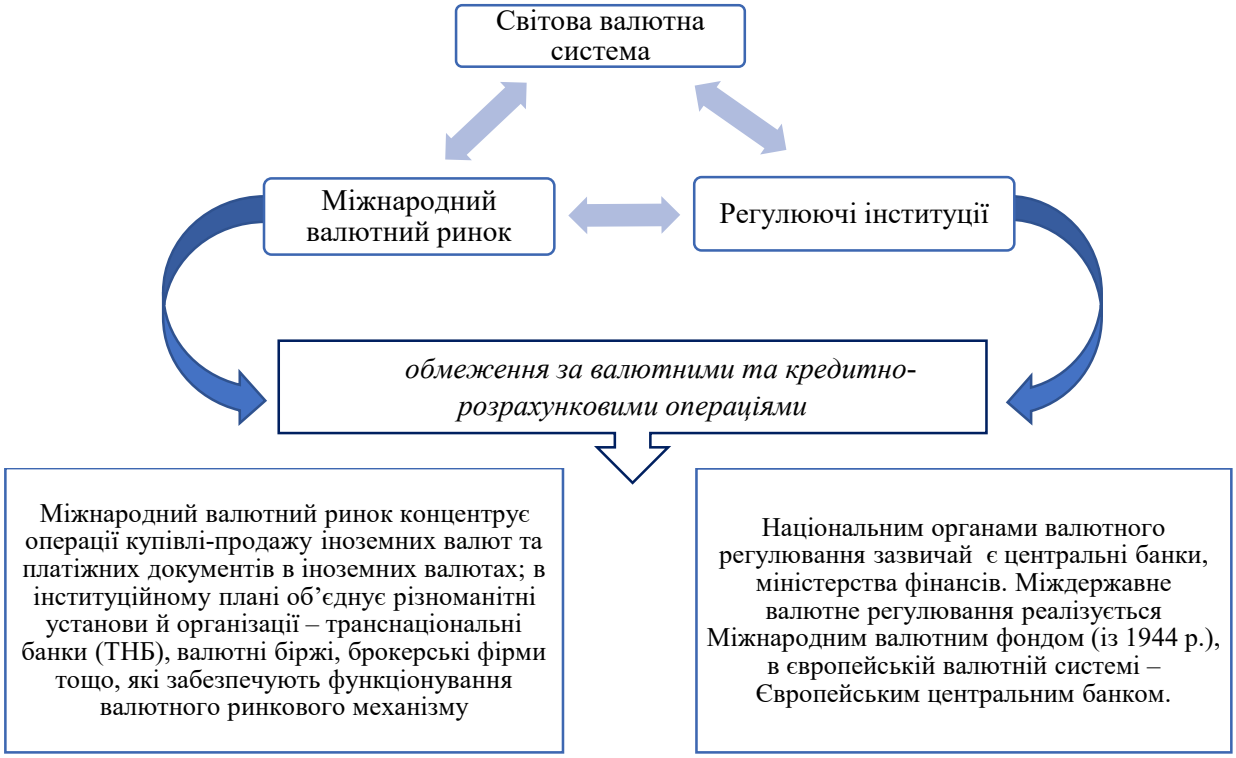
Валютний курс – мінова вартість національних грошей однієї країни, виражена в грошових одиницях інших країн – також є елементом валютної системи

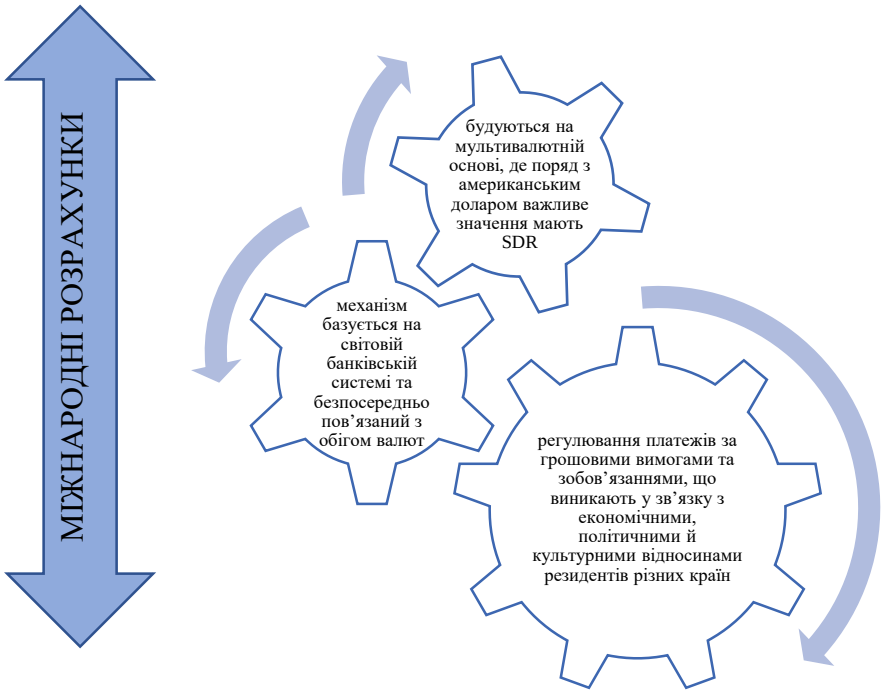
Розрізняються фіксовані та плаваючі валютні курси, а також їх різновиди

До середини 70-х років XX ст. базою валютного курсу слугував золотий вміст валют (офіційний масштаб цін) та золоті паритети, які після другої світової війни фіксувались МВФ. Основою співвідношення валют була офіційна ціна золота в кредитних грошах, яка поряд із товарними цінами характеризувала ступінь знецінення національних валют.

За Бреттон-Вудської валютної системи в силу переваги доларового стандарту долар слугував точкою відліку курсу валют інших країн, а ціна золота державним казначейством США була зафіксована на рівні 35 дол. за унцію. Однак ринкова ціна золота на початку 1970 рр. суттєво почала зростати, що унеможливило подальше використання золото-доларового стандарту.

Після припинення розміну долара на золото за офіційною ціною в 1971 р. золотий вміст та золоті паритети валют стали суто номінальним поняттям. Зі скасуванням офіційних золотих паритетів на Ямайській конференції 1976 р. поняття монетного паритету втратило значення.

Переважне використання національних валют у сучасних міжнародних розрахунках посилює взаємозалежність їх ефективності від курсових коливань, стану національних валютних систем та валютної політики країн емітентів.

У своєму розвитку світова валютна система до сучасного часу пройшла чотири етапи

Паризька валютна система (1867 р.)

- система золотомонетного стандарту – перша валютна система, яка стихійно сформувалася у Х1Х ст. після промислової революції на базі золотого монометалізму у формі золотомонетного стандарту;
- найбільшою її вадою було те, що умови функціонування золотого стандарту повністю виключали можливість проведення окремими державами власної валютно-грошової політики

Генуезька світова валютна система (1922 р.)

- обмін валют на золото був збережений, але через посередника у вигляді девіз (девізні валюти, чеки, векселі)
- головна причина відмови від обміну паперових грошей на золото – загальна трансформація економічної структури господарювання, що базувалася на ринкових саморегуляторах, у державно регульовану економічну систему

Бреттон-Вудська валютна система (липень 1944 р.)

- в умовах цієї системи паперові гроші перестали обмінюватися на золото;
- функціонувала до початку 70-х років і відіграла значну роль у поглибленні міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації виробництва, налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків

Ямайська валютна система (січень 1976 р.)

- з її впровадженням був скасований золотий вміст валют, співвідношення яких навіть юридично не ґрунтувалося на золотих паритетах;
- Ямайська угода стала відправною точкою до формування мультивалютної системи, зниження ролі долара у світогосподарських зв'язках, поглиблення міждержавного співробітництва та координації валютної політики у глобальному масштабі

В основі функціонування Бреттон-Вудської валютної системи лежала низка фундаментальних принципів

Перший стосувався обмінних курсів. Досвід міжвоєнного періоду щодо плаваючих валютних курсів, конкурентних девальвацій та зростання протекціонізму показав необхідність надання переваги фіксованим валютним курсам

Другий принцип пов'язаний з регулюванням міжнародної ліквідності та резервів

Європейську валютну систему країнами ЄС було створено у відповідь на нестабільність Ямайської валютної системи з метою стимулювання процесу економічної інтеграції

Валютна інтеграція являє собою послідовність кількох основних стадій організації валютних відносин: гармонізації, тобто зближення та взаємного пристосування національних господарств і валютних систем; координації, тобто узгодження цілей валютної політики; уніфікації, тобто проведення єдиної валютної політики.

Валютна інтеграція як процес відбувається через дію механізму валютної інтеграції. Механізм валютної інтеграції – це сукупність валютно-кредитних методів регулювання, спрямованих на поступовий перехід до вищого ступеня інтеграції.

Зрілі форми економічної інтеграції вимагають адекватного ступеня інтеграції валютних відносин. Так, уніфікація валютної політики країн-учасниць можлива за умов вільного руху товарів, послуг, капіталу між ними, що своєю чергою передбачає досягнення валютного союзу, який за принципами організації суттєво відрізняється від усіх інших типів валютної системи.

Під валютно-курсовим союзом розуміють угоду країн-учасниць щодо постійної фіксації їхніх обмінних курсів за відсутності курсових коливань. Запровадження єдиної валюти є логічним завершенням такої ситуації.

Повна фінансова інтеграція означає скасування будь-яких перешкод щодо руху фінансового капіталу між учасниками валютного союзу.

Валютний союз

угода щодо постійної фіксації валютних курсів, логічним завершенням чого є створення єдиної валюти

вимагає добре розвинутої інституціональної інфраструктури та наявності єдиного центрального банку союзу

вільний рух фінансового капіталу між країнами-учасницями валютного союзу контрастує з механізмом системи фіксованих валютних курсів, у якому дотримання валютних паритетів ґрунтується на регулюванні міжнародного руху капіталів

Успіх валютного союзу залежить від ступеня мобільності факторів виробництва між країнами-учасницями. Якщо країна, котра входить до союзу, зазнає зниження попиту на свої товари, що спричиняє дефіцит її платіжного балансу, висока мобільність капіталу забезпечуватиме фінансування дефіциту значно легше, ніж знецінення валюти.

ВАЛЮТНА ЗОНА

Валютна зона – це група з двох чи більше суверенних держав із закритими грошовими зв'язками.

Ці зв'язки можуть виникати на основі поглиблення інтеграційних процесів, коли застосовується одна з трьох форм інтеграції або їхні комбінації.

Згідно з класичним визначенням Р. Манделла, оптимальна валютна зона являє собою економічну одиницю, що складається з регіонів, котрі піддаються симетричним коливанням і між якими праця та інші фактори виробництва рухаються вільно.

До критеріїв оптимальності валютної зони належать:

- міжнародна мобільність факторів виробництва;
- рівень фінансової інтеграції;
- ступінь відкритості економіки;
- рівень товарної диверсифікації;
- рівень інфляції.

За високого рівня фінансової інтеграції країна отримує більші можливості фінансування дефіциту та відчуває значно меншу потребу в змінах валютного курсу. Необхідні фінансові потоки надходять до країни за відносно невеликих змін процентних ставок. Запровадження єдиної валюти є більш здійсненним за умови фінансової інтегрованості країн.

Європейська валютна система – специфічна організаційно-економічна форма відносин країн ЄЕС у валютній сфері, спрямована на стимулювання інтеграційних процесів, зменшення амплітуди коливань курсів національних валют та їх взаємну ув'язку.

Створення ЄВС обумовлено насамперед прагненням Західної Європи до більшої фінансової самостійності та стабільності за рахунок послаблення прив'язки європейських валют до долара, що давало б змогу не тільки уникнути втрат за рахунок періодичних криз цієї валюти, а й більш успішно протистояти заокеанській конкуренції.

ПЕРШИЙ ЕТАП СТВОРЕННЯ ЄВС

Європейського об'єднання вугілля та сталі, яке було створене 18 квітня 1951 р. у Парижі шістьма країнами Європи (Франція, Федеративна Республіка Німеччина, Люксембург, Бельгія, Італія, Нідерланди).

З 1 січня 1958 р. на підставі підписання Римської угоди у березні 1957 р. ФРН, Францією, Італією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом було створено Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії.

Нового імпульсу європейському будівництву було надано на початку 1970-х років, коли було вирішено розширити Співтовариство та розробити поетапний план створення Економічного та валютного союзу.

1 січня 1973 р. до Співтовариства увійшли Великобританія, Ірландія та Данія

у 1979 р. була створена Європейська валютна система (ЄВС)

ЄВС – форма організації відносин країн Європейського Союзу у валютній сфері, форма регулювання валютних відносин на наднаціональному рівні, яка базувалася на трьох основних елементах: зобов'язання щодо узгодженої зміни ринкових валютних курсів у обумовлених кількісних межах за допомогою валютного втручання центральних банків, у тому числі шляхом підтримки коливань ринкового курсу валют у звужених кордонах

Основною метою створення цієї системи було сприяння забезпеченню загальної європейської економічної, у тому числі і валютної, інтеграції. Створення Європейського валютного союзу розпочалося виконанням плану Комісії Європейських спільнот під керівництвом Жака Делора (червень 1989 р.) щодо переходу до Валютного та економічного союзу країн–членів ЄС, основною метою якого є формування Європейської валютної системи.

ДРУГИЙ ЕТАП СТВОРЕННЯ ЄВС

Цей період базувався на підставі угоди про Європейський Союз (Маастрихтська угода), яка набула чинності в листопаді 1993 р. та передбачала створення Економічного і валютного союзу (ЕВС) – найвищої сходинки економічної інтеграції

було засновано Європейський монетарний інститут як попередника Європейського центрального банку та координатора національної грошової політики держав-членів ЄС для підготовки до створення Європейського центрального банку та для розроблення єдиної валютної політики

Європейське Співтовариство почали називати Європейським Союзом

введення критеріїв конвергенції, тобто жорстких показників зближення господарств у сфері державних фінансів, довгострокових процентних ставок і валютних курсів, досягнення яких є вимогою переходу до третього етапу становлення ЄВС

Згідно з Маастрихтським договором країна-претендент на вступ до валютного союзу має відповідати таким вимогам:

- дефіцит держбюджету не може перевищувати 3% від ВВП; сукупний державний борг має становити не більше ніж 60% від ВВП
- річна інфляція не може бути вищою, ніж середній рівень інфляції в трьох країнах ЄС із найнижчим рівнем інфляції (приблизно 3 – 3,3%) більш як на 1,5%
- середнє номінальне значення довгострокових процентних ставок не повинно перевищувати 2% від середнього рівня цих ставок трьох країн ЄС із найстабільнішими цінами (приблизно 9%)
- країни, що переходять на нову європейську валюту, мають дотримуватися встановлених меж коливань валютних курсів у діючому механізмі європейських валютних систем

У 1997 р. Європейський Союз уклав нову європейську угоду – Амстердамську, яка стала новим кроком у створенні ширшого союзу народів Європи.

1 червня 1998 р. у Франкфурті-на-Майні був створений Європейський центральний банк (ЄЦБ). До завдань інституції було віднесено: підтримання стабільності цін та проведення єдиної валютної політики по всій зоні євро, а також розвиток та введення євро.

ТРЕТІЙ ЕТАП СТВОРЕННЯ ЄВС

Розпочався 1 січня 1999 р., коли були зафіксовані обмінні курси між євро та національними валютами країн-учасниць єврозони, а євро стала їхньою спільною валютою

ЄЦБ починає використовувати євро для проведення валютно-фінансової політики країн-членів ЄС за допомогою платіжної системи TARGET (TransEuropean Automated Real-Time Gross Settlements Express Transfer)

Європейська система центральних банків, яка розпочинає свою діяльність у цей період, заохочує впровадження євро на міжнародних валютних ринках: її власні операції на цих ринках повинні здійснюватися тільки в євро

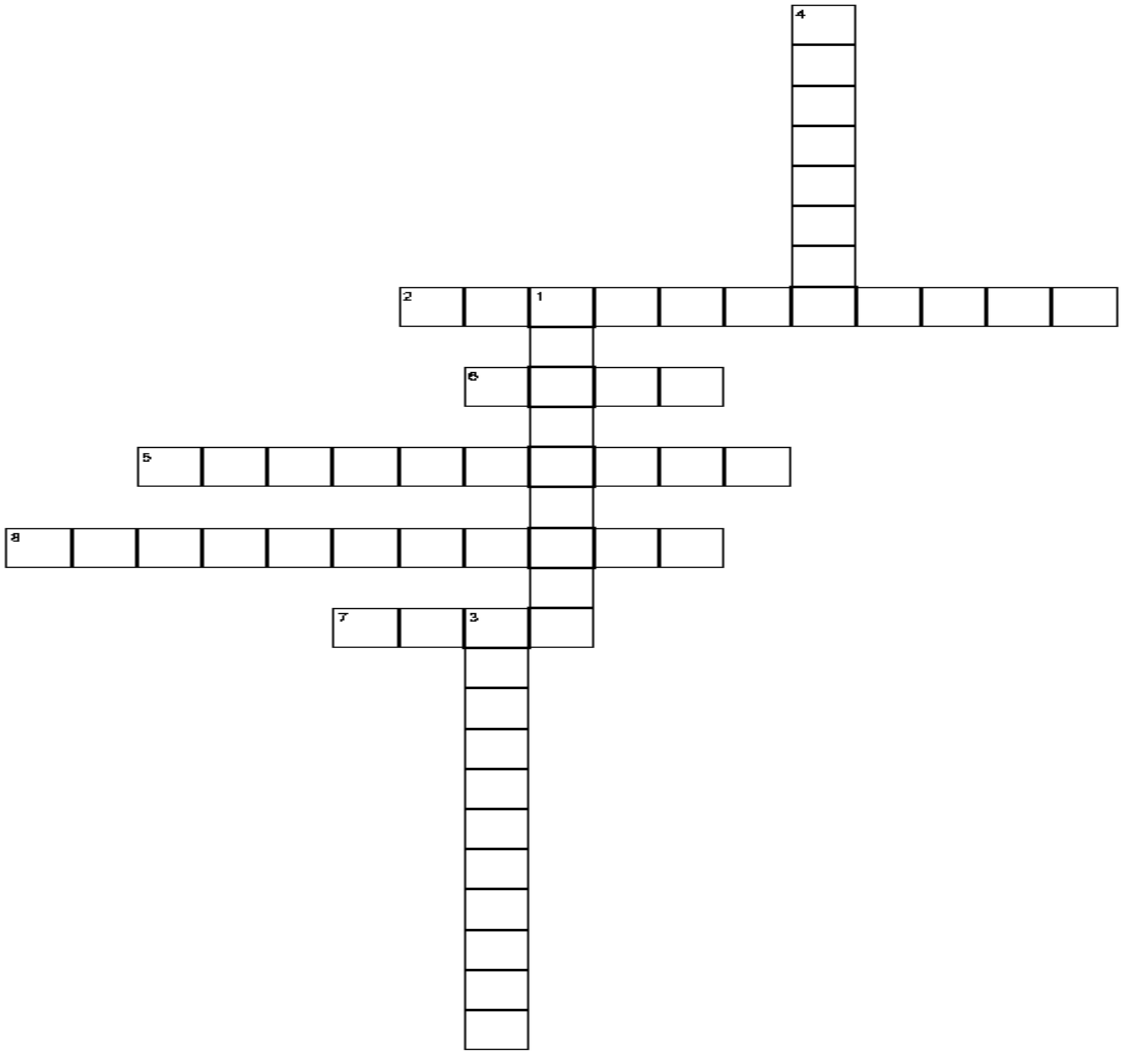
До 1 липня 2002 р. валюта євро остаточно набула права єдиного законного платіжного засобу

? Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні функції міжнародних валютно-фінансових відносин.
2. Назвіть та охарактеризуйте складові міжнародної валютної системи.
3. Які особливі ознаки регіональної валютної системи?
4. Перелічіть типи валютних систем.
5. Що являє собою валютний союз?
6. На чому базується світова валютна система?
7. Що таке резервна валюта? Яку функцію вона виконує?
8. Що таке валютна інтеграція? Як працює механізм валютної інтеграції?
9. За якими критеріями країни можуть брати участь у валютному союзі?
10. Охарактеризуйте Європейській валютній системі (ЄВС).

✍ Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По вертикалі:

1. Вид валютної системи, де сукупність грошових відносин пов'язана із формуванням, а також із розподілом валютно-фінансових і кредитних фондів, використанням розрахункових і платіжних засобів у сфері міждержавних економічних зв'язків.

3. Валютна система форма організації валютних відносин країни, що визначається її валютним законодавством.

4. Із упровадженням цієї валютної системи був скасований золотий вміст валют, співвідношення яких навіть юридично не ґрунтувалося на золотих паритетах.

По горизонталі:

2. Валютна система, яка функціонує в межах міждержавних інтеграційних угруповань.

5. Валютна ... являє собою послідовність кількох основних стадій організації валютних відносин.

6. Валютний ... – це угода щодо постійної фіксації валютних курсів, логічним завершенням якої є створення єдиної валюти.

7. Валютна ... – це група з двох чи більше суверенних держав із закритими грошовими зв’язками.

8. Яка валютна система є специфічною організаційно економічною формою відносин країн ЄЕС у валютній сфері, спрямована на стимулювання інтеграційних процесів, зменшення амплітуди коливань курсів національних валют та їх взаємну ув’язку?

Завдання 2

Побудуйте таблицю та проаналізуйте, як змінювався рівень інфляції в основних промислово розвинених країнах світу (додайте в таблицю країни, які ви вважаєте, крім наведених, промислово розвиненими).

2017–2024 РОКИ, %

Рік / Країна	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
США								
Велика Британія								
Німеччина								

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ ТА ЇХ ЗАСАДИ

Мета вивчення теми: з'ясувати сутність та особливості міжнародних торговельних розрахунків; ознайомитись з організацією міжнародних розрахунків за допомогою платіжних інструкцій, інкасо, акредитивів, чеків, векселів; усвідомити принципи використання банківських гарантій у міжнародних розрахунках; набути уявлення про те, як відбувається фінансування зовнішньоторговельних операцій на основі факторингу та у формі форфейтингу.

План

1. Сутність міжнародних торговельних розрахунків та їх особливості.
2. Засоби здійснення міжнародних платежів.
3. Банківське кредитування зовнішньоекономічної діяльності та його специфіка

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Готівковий платіж*
- ✓ *Авансовий платіж*
- ✓ *Документарне інкасо*
- ✓ *Акредитив*
- ✓ *Виконуючий банк*
- ✓ *Банк-емітент*
- ✓ *Акредитивне доручення*
- ✓ *Платіжна інструкція*
- ✓ *Банківський переказ*
- ✓ *Вексель*
- ✓ *Чек*
- ✓ *Індосамент*
- ✓ *Факторинг*
- ✓ *Форфейтинг*
- ✓ *Інструкція системи SWIFT*

Теоретичні відомості

Міжнародні розрахунки – система організації та регулювання платежів за грошовими вимогами й зобов'язаннями, які з'являються при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності між державами, фірмами, підприємствами і громадянами на території різних країн. Міжнародні розрахунки охоплюють зовнішню торгівлю товарами й послугами, а також некомерційні операції, кредити та рух капіталу між державами.

Суб'єкти міжнародних розрахунків

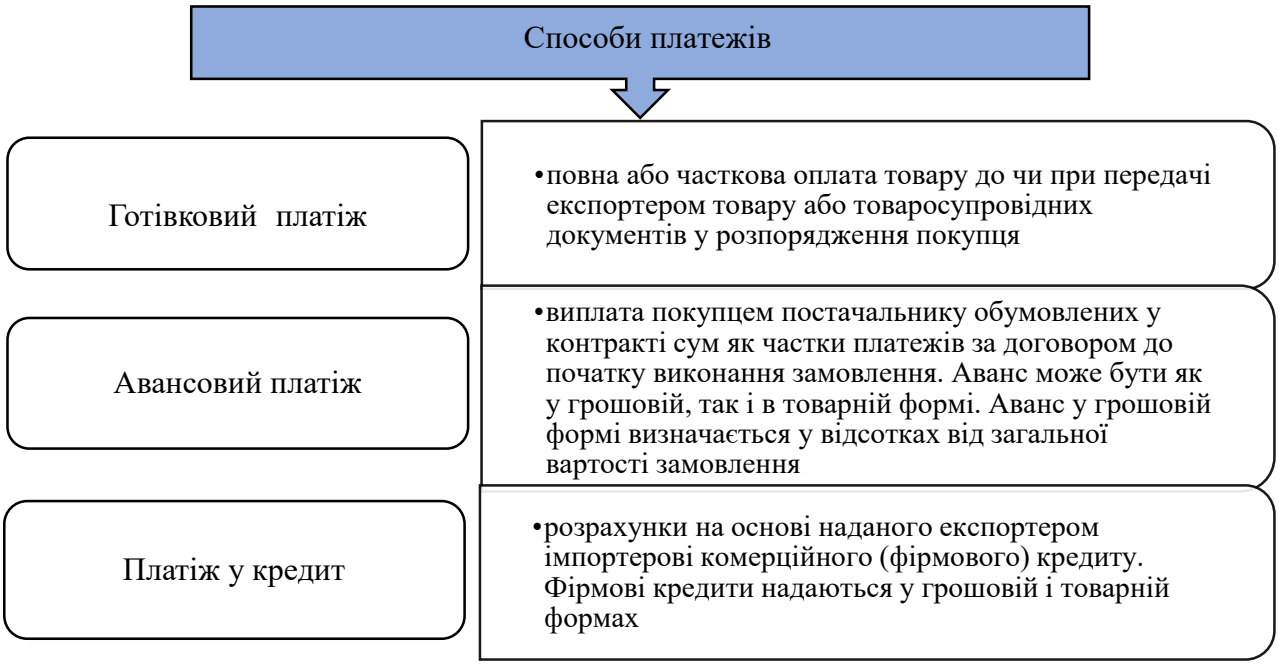
- Експортери
- Імпортери
- Банки

На стан міжнародних розрахунків впливають

- економічні та політичні відносини між країнами
- становище країни на товарних і грошових ринках
- ступінь державного регулювання та його ефективність
- міжнародні торгові правила і звичаї
- валютне законодавство
- стан платіжних балансів

Особливості системи міжнародних розрахунків

- міжнародні розрахунки регулюються не лише національними нормативними й законодавчими актами, але й міжнародними законами, банківськими правилами і звичаями
- міжнародні розрахунки здійснюються в різних валютах
- часто держава використовує певні валютні обмеження, які являють собою законодавчу чи адміністративну заборону, лімітування та регламентацію операцій резидентів і нерезидентів з валютою та іншими валютними цінностями
- міжнародні розрахунки носять документарний характер, тобто платежі здійснюються лише при пред'явленні належним чином оформлених комерційних або фінансових документів

Інкасо – це банківська розрахункова операція, за допомогою якої банк за дорученням свого клієнта одержує на основі розрахункових документів належні експортеру кошти від платника за відвантажені на його адресу товари або за надані йому послуги та зараховує ці кошти на його рахунок в банку.

Чисте інкасо – це інкасо фінансових документів, не супроводжуване комерційними документами (переказні й прості векселі, чеки та ін.).	Документарне інкасо – це інкасо фінансових документів, супроводжуване комерційними документами (рахунки, страхові документи та ін.), а також інкасо лише комерційних документів.

Форми розрахунків – це урегульовані законодавством країн-учасниць розрахунків способи виконання через банк грошових зобов’язань підприємств.

Інкасо	Акредитив
Банківський переказ (авансовий платіж)	Відкритий рахунок

Схема інкасової форми платежу

1. Укладання зовнішньоторговельного контракту експортером та імпортером.
2. Експортер відвантажує товар на адресу імпортера відповідно до умов договору.
3. Експортер отримує транспортні документи на товар від перевізника.
4. Експортер направляє своєму банку пакет товаросупровідних документів та інкасове доручення.
5. Банк експортера, перевіривши відповідність наданих документів, відправляє їх разом з інкасовим дорученням банку імпортера.
6. Банк імпортера відправляє одержані документи імпортеру для перевірки з метою одержання від нього платежу.
7. Банк імпортера одержує платіж від імпортера.
8. Сума платежу переводиться банком покупця банку продавця.
9. Банк експортера зараховує гроші на рахунок експортера.

Переваги

- Порівняно прості та недорогі для контрагентів
- •Своєчасне отримання експортної виручки
- •Можливість укладати контракти з незнайомими партнерами

Недоліки

- Затримки в отриманні платежів
- •Немає гарантій платежу за випадку неплатоспроможності імпортера або його відмови прийняти товар
- •розрив у часі між відвантаженням товару, передачею документів у банк імпортера й одержанням платежу

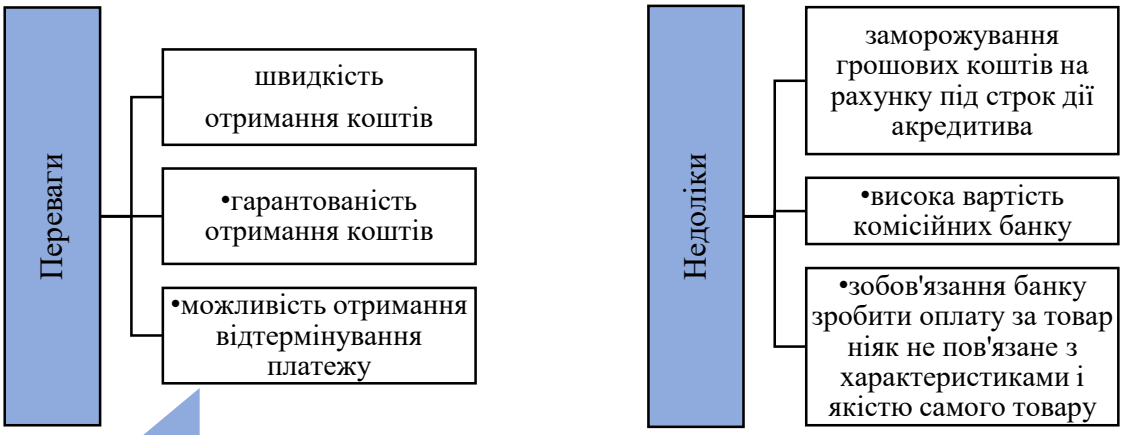
Акредитив являє собою письмове зобов'язання банку провести за проханням і у відповідності до вказівок імпортера платіж експортеру при наявності набору документів, що повністю відповідають умовам акредитиву. Головний документ – акредитивне доручення, що виходить від імпортера та містить: суму, строк дії акредитива, вид акредитива, інструкцію банку про умови виплати коштів з акредитива.

Схема акредитивної форми платежу

1. Укладання зовнішньоторговельного контракту експортером та імпортером.
2. Експортер відправляє імпортеру факс про готовність товару до відвантаження та просить виставити на його користь акредитив.
3. Імпортер дає вказівки своєму банку відкрити акредитив на користь бенефіціара у себе чи за кордоном.
4. Банк імпортера повідомляє експортера про відкриття акредитива та відправляє акредитивне доручення, в якому докладно викладені умови акредитива.
5. Банк експортера повідомляє бенефіціара про відкриття на його користь акредитива і передає його експортеру.
6. Експортер відвантажує на адресу покупця товари відповідно до умов договору.
7. Експортер отримує транспортні документи на товар від перевізника.
8. Продавець передає виконуючому акредитив банку товаросупровідні документи.
9. Виконуючий банк перевіряє відповідність наданих товаросупровідних документів умовам акредитива й відправляє їх банку імпортера.
10. Банк імпортера теж перевіряє документи і тоді перераховує відповідну суму валюти на кореспондентський рахунок виконуючого банку.
11. Банк-емітент дебетує рахунок імпортера.
12. Виконуючий банк зараховує відповідну суму валюти на рахунок бенефіціара.
13. Банк імпортера відправляє товаросупровідні документи імпортеру, який стає власником товару.

Види акредитивів

Залежно від ступеня відповідальності банку:	Залежно від використання засобів акредитива:
• відкличні • безвідкличні • підтверджені • непідтверджені	• подільні • неподільні • трансферабельні • револьверні

При здійсненні складних акредитивних операцій комісійні можуть складати від 1% до 2%. Частку витрат (причому значну) бере на себе експортер. У середньому банкам-посередникам дістається близько 3% від вартості контракту. В міжнародній практиці за послуги банку-емітента платить імпортер, а за послуги банку бенефіціара платить експортер.

Враховуючи низьку платоспроможність і високий ступінь ризику в роботі з українськими підприємцями, зарубіжні експортери йдуть інколи на те, що самі оплачують такі витрати. Якщо акредитив передбачає складні розрахунки або збільшення їх кількості, то банки залишають за собою право збільшувати комісійні в 1,5-2 рази. У випадку анулювання акредитива комісійні не повертаються.

На внутрішньому ринку акредитивна форма розрахунків використовується поки що не досить часто. Основними чинниками такої ситуації є:

- умови постачальників щодо попередньої оплати їх товарів
- висока вартість обслуговування акредитивної форми розрахунків порівняно з банківським переказом
- складність процедури оформлення

Практика здійснення міжнародних розрахунків показує, що близько 80% світової торгівлі здійснюється за допомогою акредитивів.

Серед українських підприємств такій формі розрахунків надають перевагу:

- експортери, що постачають свою продукцію в країни, які розвиваються, переважно в Індію, Шрі-Ланку, Пакистан, Іран тощо, законодавство яких обмежує застосування прямого переказу;
- підприємства, які «змушені» використовувати акредитивну форму на вимогу покупця для забезпечення умов торговельної угоди.

Обмеженнями, що гальмують розвиток акредитива в Україні, є:

- використання акредитива тільки через платіж бенефіціару;
- неможливість переказу акредитива, тобто розрахунків з іншими бенефіціарами;
- строк акредитива, що виставляється, не повинен перевищувати 15 днів.

Банківський переказ – імпортер дає доручення своєму банку провести платіж на користь експортера з його валютного рахунку. Головний документ – платіжне доручення, що виходить від імпортера.

Оскільки банківські перекази не супроводжуються комерційними документами та містять максимальний ризик неплатежу або непоставки товару, то в зовнішній торгівлі практично не використовуються, за винятком доплат, авансів, перерахунків, штрафних санкцій. Ця форма оплати найдешевша. Банки не несуть ніякої відповідальності за платежі

Найбільш розповсюдженою формою банківського переказу є авансовий платіж. Аванс – це грошова сума чи майнова цінність, передана покупцем продавцю до відвантаження товару в рахунок виконання зобов'язань по контракту.

У світовій практиці авансові платежі використовуються у випадках:

- коли продавець сумнівається в платоспроможності покупця;
- коли політична і (чи) економічна обстановка в країні покупця нестабільна;
- при постачанні дорогого обладнання;
- при поставці товарів стратегічного призначення;
- при тривалих строках здійснення контракту.

Особливості даної форми розрахунків:

- передбачає ведення контрагентами великого обсягу роботи;
- товаросупровідні документи поступають прямо до імпортера, мимо банку, в зв’язку з чим весь контроль за своєчасністю платежів лягає на плечі учасників угоди;
- рух товару передує руху валютних коштів.

У практиці міжнародної торгівлі застосовуються такі засоби платежу:

- Векселі
- Чеки
- Поштові та телеграфні перекази
- Інструкції системи SWIFT

Вексель – це цінний папір, що являє собою безумовне зобов’язання провести платіж у зазначений строк. За економічною природою вексель – це знаряддя комерційного кредиту. У відповідності до правової природи вексель:

забезпечує платежі за кредитом;

являє собою абстрактне зобов'язання, тобто відсторонене від причин, що його викликали та будь-яких умов, що обумовлюють платіж;

може бути опротестований нотаріальним шляхом у випадку неплатежу;

передбачає солідарну відповідальність перед пред'явником векселя усіх осіб, відповідальних за платіж (векселедавця, його гарантів, індосантів);

це документ строго встановленої форми, тобто відповідно до міжнародних норм він повинен містити набір певних реквізитів, відсутність хоча б одного з яких робить вексель недійсним.

Відповідно до Женевської конвенції про «Єдиний вексельний закон про прості і переказні векселі» вексель повинен мати такі реквізити:

1. «Вексельну мітку», тобто вказівку на те, що це вексель;
2. Безумовний наказ оплатити певну суму (словами та цифрами);
3. Термін платежу;
4. Зобов'язання заплатити;
5. Місце платежу;
6. Найменування одержувача (ремітента для тратти);
7. Місце й дату видачі векселя;
8. Підпис векселедавця (а для тратти – особи, що виставила вексель).

Види векселів

За формою:

- Простий вексель – це документ, що виписаний у формі зобов'язання боржника про платіж певної суми кредиторові в зазначений строк. Головні риси: два учасники (векселедавець (боржник), який виписує і підписує вексель, власник векселю (кредитор); не потрібно акцепт боржника).
- Переказний вексель (тратта) – це документ, що містить письмову вимогу однієї особи (кредитора) іншій особі (боржнику) у визначений термін провести платіж третій особі (ремітенту).

За характером походження:

- приватні;
- державні (державної скарбниці), що випускаються державою.

За економічною природою:

- товарний вексель (комерційна або торговельна тратта);
- банківський вексель (банківський акцепт) – це вексель, виставлений на банк і акцептований останнім (не на імпортера, а на банк імпортера на користь свого банку);
- фінансовий – виставляється банками один на одного та використовується як знаряддя міжбанківського кредиту (авізо);
- «дружні» або «зустрічні» – видаються один одному приватними особами для обліку цих векселів у банку або для штучного збільшення пасиву неспроможного боржника у разі загрози банкрутства.

Схема обігу векселів

1. Укладання угоди між компаніями А та Б на продаж товару на умовах надання Б комерційного кредиту. Відправлення товару.

2. Формування компанією А комерційних документів (рахунків, транспортних документів та ін.) та виставлення їх, наприклад, на інкасо в свій банк – банк А.

3. Банк А направляє документи банку покупця – банку Б.

4. Банк Б видає комерційні документи покупцю проти виписки векселя.

5. Покупець виписує простий вексель.

6. Виписаний вексель авалюється банком Б, що підтверджує зобов'язання векселедавця Б здійснити платіж у визначений строк, та передається банку А.

7. Банк А передає продавцю А вексель.

8. Отриманий вексель компанія А може передати фірмі В по індосаменту, на основі якого фірма В є законним його держателем.

9. Фірма В своєю чергою може передати всі права по векселю компанії Г і т.д. При цьому всі попередні індосаменти стають відповідальними перед наступними держателями векселя за його сплату.

10. Права по векселю можуть передаватися велику кількість разів, поки не потраплять до наступного держателя, наприклад М.

11. Фірма М залишає вексель у себе (зберігає в своєму банку) та при настанні строку пред'являє його до сплати.

12. Якщо платник (фірма Б) здійснює платіж, то вексель погашається, а сума платежу зараховується М.

13. У випадку неплатежу М може передбачити для банків інструкцію про пред'явлення векселя до протесту. Опротестований вексель у порядку регресу вимог може бути пред'явлений векселедавцем попередньому індосанту (послідовний регрес вимог) та пройде всю низку індосантів у зворотному порядку.

14. Фірма М може здійснити непослідовний регрес вимог та звернутися безпосередньо до першого векселедержателя (компанії А) або до аваліста.

Чек – це письмовий безумовний наказ власника поточного рахунку своєму банку про виплату з цього рахунку вказаної в ньому суми при пред'явленні чи протягом терміну конкретній особі, або про переказ вказаної суми на інший рахунок.

Обов'язкові реквізити чека

1. Найменування «чек» (чекова мітка), вказана на тій мові, на якій виписаний чек;
2. Найменування фірми-платника, що виписала чек (чекодавця);
3. Дата видачі чека;
4. Найменування банку, в якому чекодавець тримає свій рахунок і який здійснить оплату чека;
5. Найменування особи (фірми), на користь якої здійснюється платіж (бенефіціар);
6. Безумовний наказ про сплату певної суми прописом;
7. Місце для заміток (наприклад, номер контракту, місце платежу і т.д.);
8. Підпис чекодавця;
9. Номер рахунку чекодавця в банку.

Види чеків

За умовами передавання:

- іменний – виписується на визначене ім'я (фірму із застереженням «не наказу» і не може передаватися звичайним порядком (лише нотаріальним шляхом);
- на пред'явника – виписується без вказівки особи (фірми), що має право одержати за ним гроші, і звертається як готівка (без індосаменту);
- ордерний – виписується на користь визначеної особи із застереженням «або його наказу» з правом передавання іншій особі шляхом індосаменту.

За можливістю отримання за чеком готівки:

- звичайні – за ними чековласник, подавши чек до банку, отримає гроші лише готівкою;
- розрахункові – застосовуються лише для перерахування суми з рахунку чекодавця на рахунок чековласника;
- кросовані (різновид розрахункових) – за ними можуть здійснюватися лише міжбанківські розрахунки. Такий чек перекреслений двома смугами, серед яких зазначається рахунок банку одержувача.

За кількістю коштів, що підлягають сплаті за чеком:

- лімітовані – на певну суму;
- нелімітовані – на будь-яку суму в межах залишку коштів на рахунку.

Чек може передаватися однією особою іншій шляхом проставляння на звороті чека передатного напису – індосаменту, який підписується особами, що зробили його.
Термін дії чека – з моменту подання до банку до моменту зарахування коштів на рахунок, обмежений:
у межах однієї країни – від 8 до 10 днів;
між країнами одного континенту – 20 днів;
між країнами різних континентів – 70 днів.
У чека завжди є посередник – банк (три суб'єкти), а вексель завжди передбачає відсутність посередника; у тратти – три суб'єкти (кредитор, боржник, одержувач), але немає посередника.

Схема обігу чека

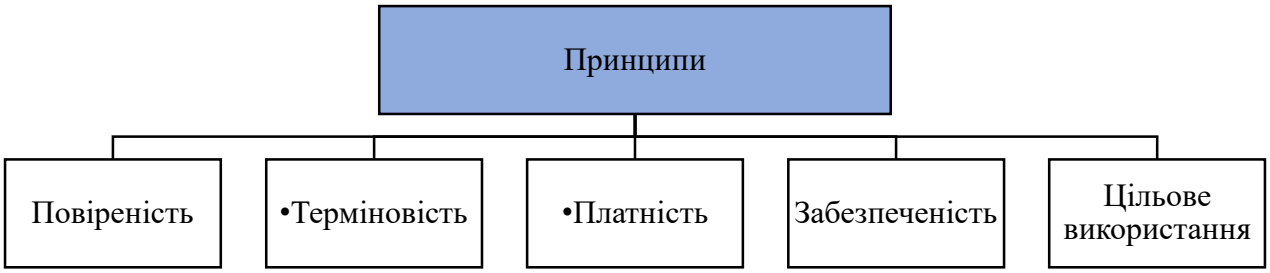
1. Покупець направляє чек поштою експортеру;
2. Експортер надає чек своєму банку;
3. Банк експортера відсилає чек у банк покупця в країні покупця;
4. Отримавши чек, банк покупця відправляє суму по чеку;
5. Банк дебетує рахунок свого клієнта, тобто рахунок покупця;
6. Після отримання платежу з банку покупця банк експортера здійснює виплату коштів експортеру, вирахувавши платіж за інкасо.

Поштовий переказ – це письмове платіжне доручення, що висилається одним банком іншому і являє собою вказівку цьому банку виплатити визначену суму грошей зазначеному одержувачу.

Телеграфний переказ – аналогічний поштовому, лише інструкції банку пересилаються телеграфом.

Інструкції системи SWIFT (міжнародні експрес-перекази) – це особливий вид переказів, що дозволяють істотно скоротити час передачі інструкцій між банками-кореспондентами, що є членами системи.

Банківський кредит зовнішньоекономічної діяльності – це сукупність міжнародних економічних відносин між банками та суб'єктами господарської діяльності різних країн із приводу передачі в тимчасове користування позикового капіталу для використання його на засадах добровільності, платності з метою одержання економічних вигод.

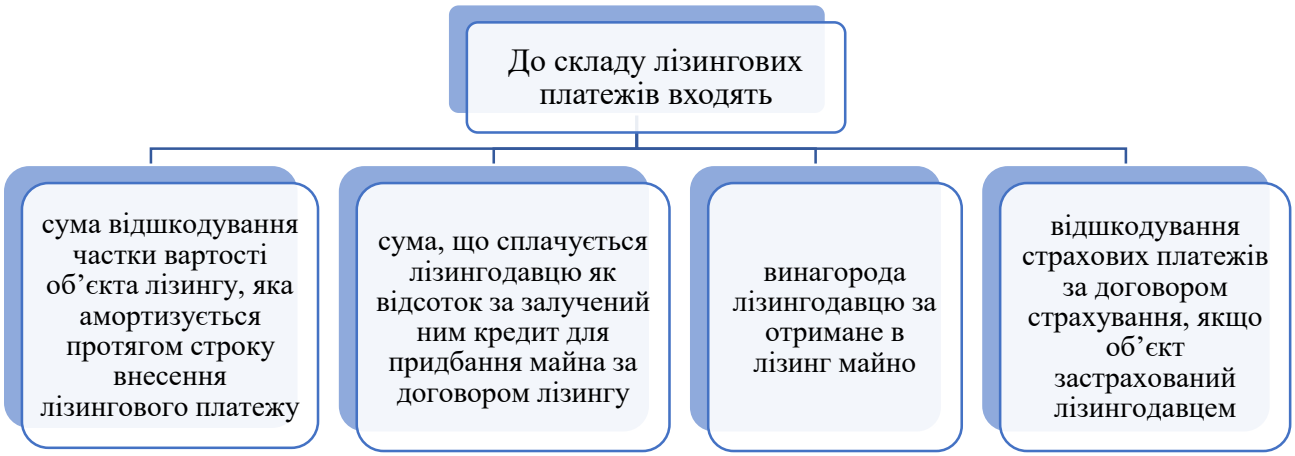

Факторинг – це покупка спеціалізованою фінансовою компанією (факторинговим відділом банку) грошових вимог експортера до імпортера та їх інкасація, тобто збирання боргу з покупця.

Форфейтинг – це купівля банком-форфейтором на повний строк і за заздалегідь встановленими умовами векселів, інших боргових і платіжних документів, акцептованих імпортером.

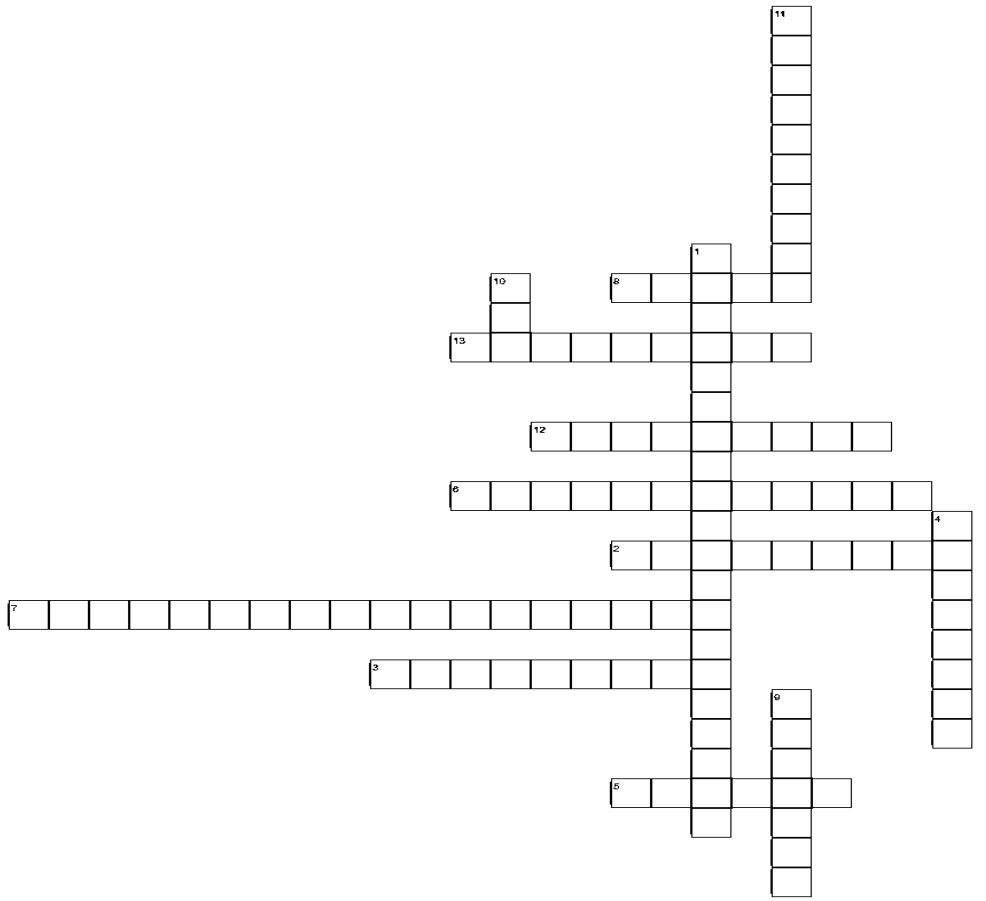

? Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте особливості системи міжнародних розрахунків.
2. Розкрийте сутність акредитиву. Опишіть схему акредитивної форми платежу.
3. Розкрийте сутність інкасо. Опишіть послідовність проведення інкасової форми платежу.
4. Охарактеризуйте переваги та недоліки акредитивної форми оплати.
5. Які особливості розрахунків банківським переказом?
6. За якою ознакою можливо класифікувати векселі?
7. Назвіть обов'язкові реквізити заповнення чека.
8. Чи передбачає вексельна форма розрахунків посередника?
9. Яка послідовність обігу чека?
10. У чому полягає сутність банківського кредитування зовнішньоекономічної діяльності?
11. Що являють собою міжнародні кореспондентські відносини?
12. У чому полягають особливості документарних форм розрахунків?
13. Які види ризиків існують при міжнародних розрахунках?
14. Що таке «тратта»?
15. Який банк називають емітентом?

✍ Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

2. Доручення однієї кредитної установи іншій здійснити оплату товарно-транспортних документів за рахунок зарезервованих коштів.

3. Для кого акредитив передбачає високу комісію, використання банківського кредиту, іммобілізацію та розпилення капіталу – відкриття акредитиву до отримання і реалізації товарів?

5. Форма розрахунку за зовнішньоторговельною угодою, яка полягає в тому, що експортер доручає своєму банку одержати від імпортера певну суму валюти при передачі останньому відповідних товарних документів.

6. Інкасо фінансових документів, що супроводжуються комерційними документами, або інкасо тільки комерційних документів – це…

7. Розрахункова банківська операція, яка здійснюється через подання телеграфного, поштового або електронного доручення одного банку іншому.

8. Технічно переважна більшість платежів за банківськими переказами здійснюється через систему.

12. Покупка спеціалізованою фінансовою компанією (факторинговим відділом банку) грошових вимог експортера до імпортера та їх інкасація, тобто збирання боргу з покупця.

13. Кредит, що видається, якщо імпортер згоден оплатити тратту експортера.

По вертикалі:

1. Регулювання платежів та грошових вимог і зобов'язань, що виникають у зв'язку з економічними, політичними й культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн.

4. Форма розрахунку, за якою оплата товарів імпортером здійснюється до відвантаження, а інколи навіть до виробництва товару.

9. Цінний папір, що являє собою безумовне зобов'язання провести платіж у зазначений строк.

10. Письмовий безумовний наказ власника поточного рахунку своєму банку про виплату з цього рахунку зазначеної в ньому суми при пред'явленні чи протягом терміну конкретній особі, або про переказ зазначеної суми на інший рахунок.

11. Передатний напис, який проставляється на звороті чека при передачі його однією особою іншій.

<u>Завдання 2</u>

Вексель вартістю 50 тис. дол. США прийнято комерційним банком до обліку. Строк погашення векселя – 12 місяців від дати взяття на облік банківською установою.

Банк здійснив облік векселя за 10 місяців до строку його погашення.

Дисконтна ставка – 5% річних.

Визначте величину дисконту (дохід банку), та суму, яку отримає векселедавець.

Завдання 3

При здійсненні зовнішньоекономічної торговельної угоди експортером та імпортером для проведення розрахунків був обраний безвідкличний акредитив. Через пандемію і проведення санітарних перевірок на кордонах держав поставка, яка мала відбутись 12.03.2020 дійшла до імпортера лише 20.03.2020 року. Транспортна компанія надала товарно-транспортні документи банку, який був уповноваженим здійснювати даний платіж. Загальна сума товарів, для яких було відкрито акредитив, становить 1 млн дол. При цьому за умовами договору 30% від суми були сплачені при випуску акредитиву 05.03.2020. Закінчення терміну дії акредитиву було встановлено на 12.03.2020, тобто на день поставки даного товару.

Банк, в якому було відкрито акредитив встановлює такі штрафні санкції:

- 0,2% затримка в акредитиві за день;
- 10% зміна реквізитів у договорі;
- 5% внесення інших змін у договір.

Яку суму має сплатити компанія за даним акредитивом саме на 20.03.2020, якщо залишкова оплата проводилась саме у день поставки товару?

ТЕМА 6. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС І ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА

Мета вивчення теми: набути уявлення про механізми функціонування міжнародних економічних відносин, роль платіжного балансу в оцінці економічного стану країни та інструментів валютної політики для його регулювання; засвоїти поняття платіжного балансу, його структуру та складові; усвідомити взаємозв'язок між платіжним балансом та макроекономічними показниками (ВВП, інфляція, безробіття); розглянути основні факторів, що впливають на платіжний баланс (експорт, імпорт, прямі інвестиції, портфельні інвестиції, тощо); ознайомитися з інструментами валютної політики, які використовуються для регулювання платіжного балансу (валютні інтервенції, зміна облікової ставки, адміністративні обмеження); оцінити вплив різних валютних режимів (плаваючий курс, фіксований курс) на платіжний баланс; розглянути сучасні тенденції в міжнародних економічних відносинах та їхній вплив на платіжні баланси країн.

План

1. Поняття платіжного балансу та необхідність його складання.
2. Структура платіжного балансу та його функції.
3. Сальдо платіжного балансу як мета валютної політики.
4. Фактори, що впливають на платіжний баланс країни.
5. Вплив валютної політики на стан платіжного балансу.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Платіжний баланс*
- ✓ *Рахунок поточних операцій*
- ✓ *Рахунок операцій з капіталом*
- ✓ *Фінансовий рахунок*
- ✓ *Сальдо платіжного балансу*
- ✓ *Капітальні трансферти*
- ✓ *Валютна політика*
- ✓ *Валютно-курсова політика*
- ✓ *Валютний курс*
- ✓ *Девальвація*
- ✓ *Ревальвація*
- ✓ *Валютні інтервенції*
- ✓ *Дефляційна політика*

Теоретичні відомості

Платіжний баланс

Платіжний баланс – це статичний документ, в якому в систематизованому вигляді відображені всі зовнішньоекономічні операції країни з іншими державами за певний період часу.

Платіжний баланс характеризує співвідношення платежів, що надходять у країну з-за кордону, і платежів, здійснених нею за кордоном.

Необхідність складання платіжного балансу визначається такими потребами:

- Необхідністю визначення рівня участі країни в міжнародному розподілі праці та її частки у світовій економіці.
- Необхідністю розробки адекватних заходів валютної політики через регулювання обмінного курсу та золотовалютних резервів із метою оптимізації зовнішньоекономічної діяльності.
- Необхідністю забезпечення своєчасності розрахунків учасників зовнішньоекономічних операцій за своїми зобов'язаннями.
- Необхідністю забезпечення стабільної світової фінансової системи через своєчасне реагування на інформацію з платіжного балансу.

Структура платіжного балансу являє собою систематизований перелік статей, що відображають усі фінансові трансакції країни та її населення з іншими країнами світу.

Основні компоненти платіжного балансу

Рахунок поточних операцій (Current account)	Рахунок операцій з капіталом (Capital account)	Фінансовий рахунок (Financial account)	Помилки і упущення (Net errors and omissions)	Резерви (Reserve assets)
- Рахунок поточних операцій (Current account) відображає сукупність платежів, пов'язаних з експортно-імпортними операціями, оплатою послуг, виплатами доходів, а також односторонніми переказами коштів. Рахунок поточних операцій складається із таких груп статей: 1) Баланс товарів і послуг (Goods and services); 2) Баланс первинних доходів (Primary income); 3) Баланс вторинних доходів (Secondary income)	Рахунок операцій з капіталом (Capital account) охоплює всі операції, що включають одержання або оплату капітальних трансфертів і нефінансових активів:1. Капітальні трансферти (Capital transfers) включають неоплатний перехід прав власності на майно й основні фонди, а також прощення боргу. 2. Нефінансові активи (Nonproduced nonfinancial assets) охоплюють придбання або продаж активів, які не є результатом виробництва, а також активів нематеріального характеру.	Фінансовий рахунок (Financial account) відображає операції з фінансовими активами і зобов'язаннями даної країни стосовно усіх інших країн. 1. Прямі інвестиції (Direct investment). 2. Портфельні інвестиції (Portfolio investment). 3.Похідні фінансові інструменти (Financial derivatives (other than reserves). 4. Інші інвестиції (Other investment). 5.Резервні активи (Reserve assets) – це зовнішні активи країни, що перебувають під контролем органів грошово-кредитного регулювання.	Чисті помилки та упущення (Net errors and omissions) є окремою статтею платіжного балансу, у яку заносяться дані статистичних похибок і неврахованих операцій.	Резервні активи (Reserve assets) – це зовнішні активи країни, що перебувають під контролем органів грошово-кредитного регулювання та в будь-який час можуть бути використані для прямого фінансування дефіциту платіжного балансу або для здійснення інтервенцій на валютному ринку з метою підтримання курсу національної валюти.

Функції платіжного балансу

Інформаційна

Аналітична

Прогностична

Функція платіжного балансу полягає у відображенні міжнародних економічних відносин із зарубіжними партнерами (масштаби, структура), її участь у світовому господарстві. Це дає можливість визначити оптимальну поточну грошово-кредитну та фіскальну політику держави. Показники валютних потоків за всіма операціями позначаються як платежі та надходження.

Принципи формування платіжного балансу

1) еквівалентний обмін цінностями, тобто рух товарів і послуг або цінних паперів повинен забезпечуватись відповідним рухом валютних платежів;

2) повне відображення усіх видів зовнішньоекономічних операцій, що означає відображення руху навіть тих цінностей, що переміщуються на нееквівалентній або безкоштовній основі, для чого використовується стаття поточних трансфертів;

3) кінцевий баланс має перебувати у стані рівноваги у зв'язку з тим, що кожна угода показується в балансі двічі, але з різними знаками, його кінцеве сальдо повинно дорівнювати нулю;

4) використання статті «помилки і пропуски» для забезпечення нульового сальдо платіжного балансу;

5) усі операції у платіжному балансі за кредитом показують надходження валюти, а за дебетом – виплати валютних коштів.

Сальдо платіжного балансу являє собою балансовий підсумок визначеного набору зовнішньоекономічних операцій, здійснюваних за певний період часу.
Залежно від результатів зовнішньоекономічної діяльності країни платіжний баланс може мати активне або пасивне сальдо.
Якщо валютні надходження в країну перевищують виплати, то платіжний баланс має активне сальдо. Якщо валютні платежі резидентів перевищують валютні надходження, то платіжний баланс має пасивне сальдо, тобто існує дефіцит.
Для визначення загального сальдо платіжного балансу необхідно окремо визначити сальдо за трьома його основними рахунками:

1) Сальдо рахунку поточних операцій (Current account balance) визначається за допомогою формули:

$$CAB = X - M + BPI + BSI$$

де CAB (Current account balance) – сальдо рахунку поточних операцій («+» активне; «–» дефіцит);
X (eXport) – експорт товарів і послуг («+»);
M (iMport) – імпорт товарів і послуг («–»); BPI (balance of primary income) – сальдо первинного доходу (надходження мінус виплати); BSI (balance of secondary income) – сальдо вторинного доходу (надходження мінус виплати);

2) Сальдо рахунку операцій з капіталом визначається за формулою:
KAB = KT + NA, де KAB (Capital account balance) – сальдо рахунку операцій з капіталом («+» активне; «–» дефіцит);
KT (Capital transfers) – капітальні трансферти («+» при отриманні; «–» відповідно при їх передачі нерезидентам);
NA (Nonfinancial assets) – нефінансові активи («+» при отриманні; «–» при передачі нерезидентам). Якщо надходження в країну капітальних трансфертів і нефінансових активів перевищують відповідні обсяги передачі цих цінностей нерезидентам, то рахунок операцій з капіталом має активне сальдо («+»). У протилежному випадку він зводиться із дефіцитом («–»).

3) Сальдо фінансового рахунку визначається за формулою: FAB = DI + PI + FD + OI + RT, де FAB (Financial account balance) – сальдо фінансового рахунку («+» активне; «–» дефіцит);
DI (Direct investment) – прямі інвестиції (активи мінус пасиви);
PI (Portfolio investment) – портфельні інвестиції (активи мінус пасиви);
FD (Financial derivatives) – фінансові деривативи (активи мінус пасиви);
OI (Other investment) – інші інвестиції (активи мінус пасиви);
RT (Reserve asset transactions) – операції з резервними активами.

Принцип подвійного запису, що використовується при побудові платіжного балансу, означає, що сума всіх міжнародних операцій – поточних, операцій з капіталом і фінансових – в теорії дорівнює нулю. Відповідно, сальдо фінансового рахунку показує, як фінансується сума сальдо рахунку поточних операцій і сальдо рахунку операцій з капіталом. Це означає, що сума сальдо поточного рахунку та рахунку операцій з капіталом має дорівнювати сальдо фінансового рахунку (з урахуванням помилок і упущень). Дана тотожність виражається рівнянням:

.

CAB + KAB = FAB – E&O де CAB (Current account balance) – сальдо рахунку поточних операцій.

Таким чином, дефіцит рахунку поточних операцій і рахунку операцій з капіталом має покриватися відповідним за обсягом сальдо фінансового рахунку, тобто чистим притоком капіталу. І навпаки, активне сальдо рахунку поточних операцій може супроводжуватися чистим відтоком капіталу за фінансовим рахунком.

Загальна сума всіх величин сальдо рахунків платіжного балансу (з відповідними знаками) має дорівнювати нулю:

(CAB + KAB) – (FAB – E&O) = 0

Для визначення сальдо зведеного платіжного балансу (дефіциту чи профіциту) необхідно відокремити групу статей, що відображають рух резервних активів та пов'язаних із ними статей (кредитів МВФ, виключного фінансування тощо). Зміна резервів відображає кінцевий результат, тобто **сальдо зведеного платіжного балансу**:

BP = CAB + KAB – FAB + E&O = RT,

де BP (Balance of Payments) – сальдо зведеного платіжного балансу;
CAB (Current account balance) – сальдо рахунку поточних операцій;
KAB (Capital account balance) – сальдо рахунку операцій з капіталом;
FAB (Financial account balance) – сальдо фінансового рахунку без резервних активів;
E&O (Net errors and omissions) – чисті помилки і упущення;
RT (Reserve asset transactions) – операції з резервними активами;
FAB (Financial account balance) – сальдо фінансового рахунку без резервних активів;
E&O (Net errors and omissions) – чисті помилки і упущення;
RT (Reserve asset transactions) – операції із резервними активами.

Залежно від того, за якими статтями розраховується сальдо платіжного балансу, методи погашення його дефіциту поділяються на тимчасові й остаточні. Тимчасові методи фінансування сальдо платіжного балансу передбачають залучення валютних коштів на певний строк із метою покриття дефіциту за рахунком поточних операцій. Остаточні методи фінансування сальдо платіжного балансу передбачають погашення дефіциту по балансу в цілому – як за рахунок поточних операцій, так і за рахунок капіталів.

ТИМЧАСОВІ МЕТОДИ
розміщення на світовому ринку капіталів облігаційних позик;
відстрочення платежів за вже отримані цінності;
залучення кредитів від іноземних банків і банківських консорціумів;
отримання кредитів від міжнародних валютно-кредитних і фінансових організацій;
взаємне короткострокове кредитування центральних банків за угодами «своп»
ОСТАТОЧНІ МЕТОДИ
використання офіційних валютних резервів центральних банків;
отримання іноземної допомоги у вигляді різного роду субсидій і допомоги.

Фактори, що впивають на платіжний баланс поділяються на внутрішні та зовнішні

ВНУТРІШНІ
державні витрати й величина бюджетного дефіциту, що визначають масштаби державних запозичень, у тому числі й на зовнішніх ринках;
рівень інфляції в країні, що позначається на конкурентоспроможності національних виробників та впливає на динаміку експортно-імпортних операцій;
структура національної економіки, що визначає частку експортно-орієнтованих підприємств.
форс-мажорні обставини, що впливають на зовнішньоекономічні умови.
ЗОВНІШНІ
міжнародний рух капіталів, що позначається на спрямованості фінансових потоків між країнами;
рівень міжнародної конкуренції, який визначає частку окремих країн у світовій економіці;
структура світової торгівлі, що впливає на попит на продукцію виробників різних країн;
зміни у світовій валютній системі, що визначають вплив міжнародних валютно-кредитних відносин і організацій, які їх забезпечують, на стан платіжних балансів різних країн.

Валютна політика з регулювання платіжного балансу являє собою комплекс економічних та адміністративних заходів державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність, спрямованих на формування статей платіжного балансу та регулювання його сальдо.

ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ
девальвація, що є засобом стимулювання експорту за умови наявності належного виробничого потенціалу та сприятливої кон'юнктури на зовнішніх ринках;
ревальвація, що використовується для обмеження активного сальдо платіжного балансу через здешевлення імпорту та подорожчання експорту;
дисконтна політика, що передбачає вплив центрального банку через зміну ринкової норми процента на міжнародний рух капіталів із метою впливу на сальдо балансу операцій з капіталом і фінансовими інструментами;
дефляційна політика, що передбачає вплив на сальдо платіжного балансу через стимулювання експорту шляхом обмеження грошової маси і внутрішнього попиту;
переорієнтація національних виробників на зовнішні ринки.
АДМІНІСТРАТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ
концентрація валютних операцій в уповноважених банках;
обмеження норм вивезення іноземної валюти резидентами і нерезидентами;
обов'язковий продаж валютної виручки експортерами;
обмеження на купівлю-продаж валюти на внутрішньому валютному ринку.

? Питання для самоконтролю

1. Яка структура платіжного балансу?

2.Які основні фактори впливають на сальдо рахунку поточних операцій?

3.Як пов'язані платіжний баланс та валютний курс?

4.Які інструменти валютної політики використовуються для регулювання платіжного балансу?

5.Які переваги та недоліки плаваючого та фіксованого валютних курсів?

6.Як впливають зовнішні шоки (наприклад, зміна цін на нафту, глобальна фінансова криза) на платіжний баланс країни?

7.Яка роль центрального банку в управлінні платіжним балансом?

8.Як платіжний баланс пов'язаний з іншими макроекономічними показниками (ВВП, інфляція, безробіття)?

9.Окресліть сучасні тенденції в міжнародній торгівлі та поясніть їх вплив на платіжні баланси країн.

10. Які виклики стоять перед країнами з великим дефіцитом платіжного балансу?

✍ Практичні завдання

Завдання 1. Побудуйте платіжний баланс і визначте:

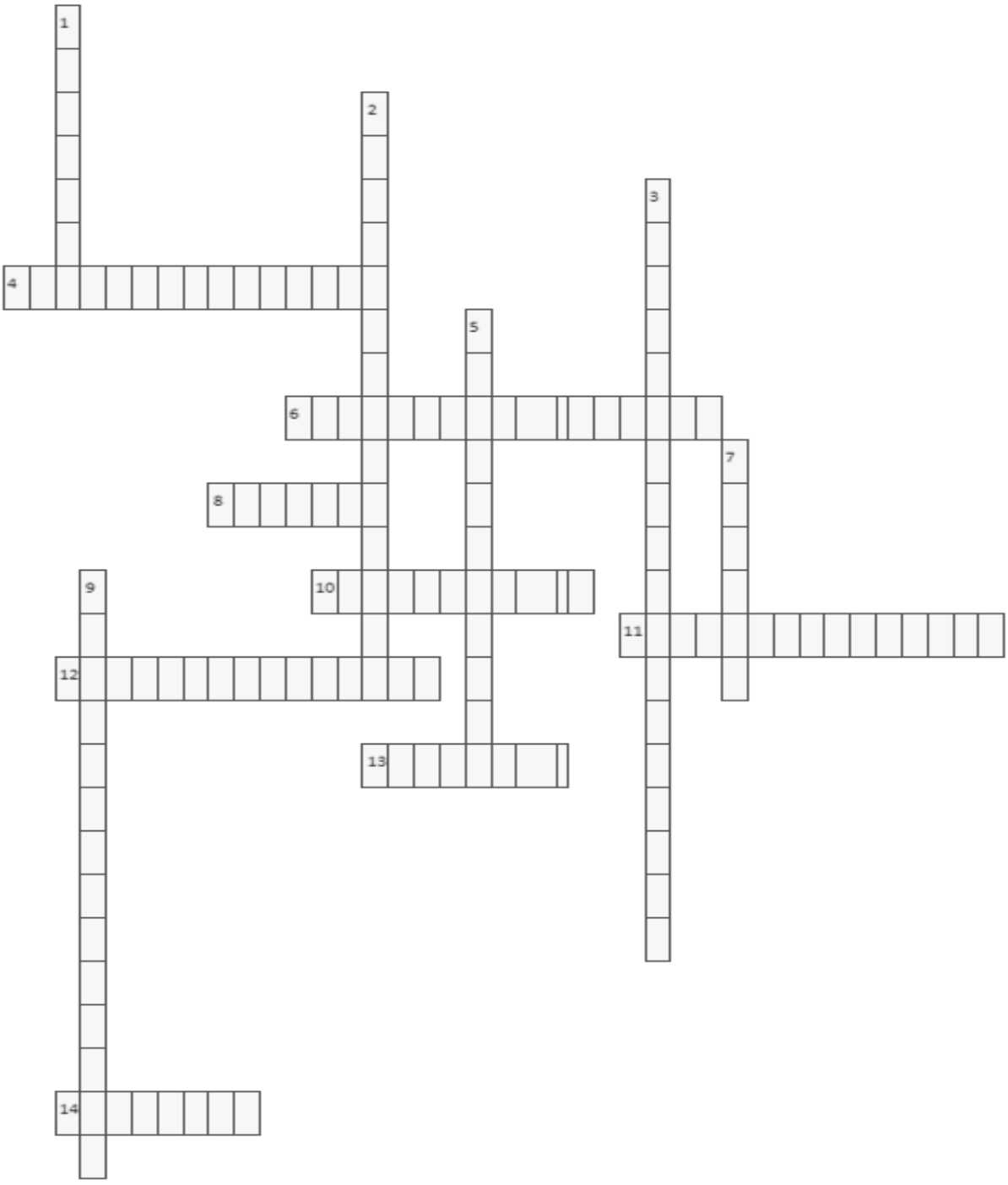
а) стан офіційних валютних резервів (зменшення / збільшення);

а) стан платіжного балансу (профіцитний / дефіцитний);

б) його стійкість (короткострокова рівновага / середньострокова рівновага / довгострокова рівновага / відсутність рівноваги), якщо:

- сальдо за торгівлею товарами (Merchandise trade) становить (–)620.000;
- сальдо за торгівлею послугами (Services trade) становить (+)620.000;
- сальдо за доходами від інвестицій (Investment income) становить (+)250.000;
- сальдо за трансфертами (Unilateral transfers) становить (–)260.000;
- сальдо руху довгострокових інвестицій (Foreign direct investments) (+)50.000;
- сальдо руху короткострокових інвестицій (Portfolio investments) (+)20.000.

Завдання 2. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

4. Частина платіжного балансу, що відображає торгівлю товарами та послугами, доходи від інвестицій і трансферти.

6. Частина платіжного балансу, що відображає зміни в активах і пасивах, пов’язані з прямими інвестиціями, портфельною інвестицією та іншими фінансовими активами.

8. Перевищення витрат над доходами.

10. Зменшення офіційного курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют.

11. Основний емісійний банк країни, який здійснює валютну політику.

12. Систематизований запис усіх економічних трансакцій між резидентами однієї країни та нерезидентами за певний період.

13. Стійке підвищення загального рівня цін на товари та послуги.

14. Перевищення доходів над витратами.

По вертикалі:

1. Вивезення товарів і послуг за кордон.

2. Процентна ставка, за якою центральний банк надає кредити комерційним банкам.

3. Купівля або продаж центральним банком іноземної валюти на валютному ринку.

5. Збільшення офіційного курсу національної валютної одиниці по відношенню до іноземних валют.

7. Ввезення товарів і послуг з-за кордону.

9. Ціна однієї валюти, виражена в іншій валюті.

Завдання 3

Розрахуйте сальдо торгового балансу, сальдо поточного рахунку платіжного балансу та сальдо платіжного балансу, якщо відомі такі дані платіжного балансу країни (млн євро):

- експорт товарів – 165500;
- імпорт товарів – 162770;
- експорт послуг – 56300;
- імпорт послуг – 41200;
- поточні трансферти отримані – 3200;
- поточні трансферти оплачені – 2700;
- оплата праці отримана – 2100;
- оплата праці до виплати – 4500;
- інвестиційні доходи з-за кордону – 24000;
- інвестиційні доходи для виплати нерезидентам – 19000;
- сальдо фінансового рахунку – 1800.

ТЕМА 7. СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО СТРУКТУРА

Мета вивчення теми: розглянути структуру фінансових ресурсів (фінансові активи, фінанси); усвідомити фактори, що впливають на рух фінансових потоків; з'ясувати сутність, функції та особливості міжнародного фінансового ринку та етапи його формування; ознайомитись із тенденціями розвитку міжнародного фінансового ринку в умовах фінансової глобалізації.

План

1. Фінансові ресурси світу та механізм їхнього перерозподілу.
2. Світові фінансові активи та їхні властивості.
3. Світові валютно-фінансові потоки.
4. Світовий фінансовий ринок. Особливості функціонування та структура світового фінансового ринку.
5. Учасники світового фінансового ринку.
6. Євроринок: історія виникнення та основні особливості діяльності.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Світовий фінансовий ринок*
- ✓ *Національні фінанси*
- ✓ *Зовнішні фінансові операції*
- ✓ *Світове співтовариство*
- ✓ *Міжнародний поділ праці*
- ✓ *Макроекономічні фактори*
- ✓ *Світові ресурси*
- ✓ *Джерела фінансових ресурсів світу*
- ✓ *Міжнародні фінансові активи*
- ✓ *Фінансові інструменти світового фінансового ринку*
- ✓ *Сегментація світового фінансового ринку*
- ✓ *Інституційна структура світового фінансового ринку*
- ✓ *Міжнародні кредитно-фінансові установи*
- ✓ *Хеджування*
- ✓ *Спекулянти*
- ✓ *Арбітражери*
- ✓ *Сучасні фінансові посередники*
- ✓ *Небанківські фінансові інститути світу*
- ✓ *Світові гроші*
- ✓ *Бреттон-Вудська валютна система*
- ✓ *Євроринок*
- ✓ *Лібор*

Теоретичні відомості

Капітал як економічний ресурс поділяється на реальний і грошовий

Реальний капітал – засоби виробництва і товарні запаси.

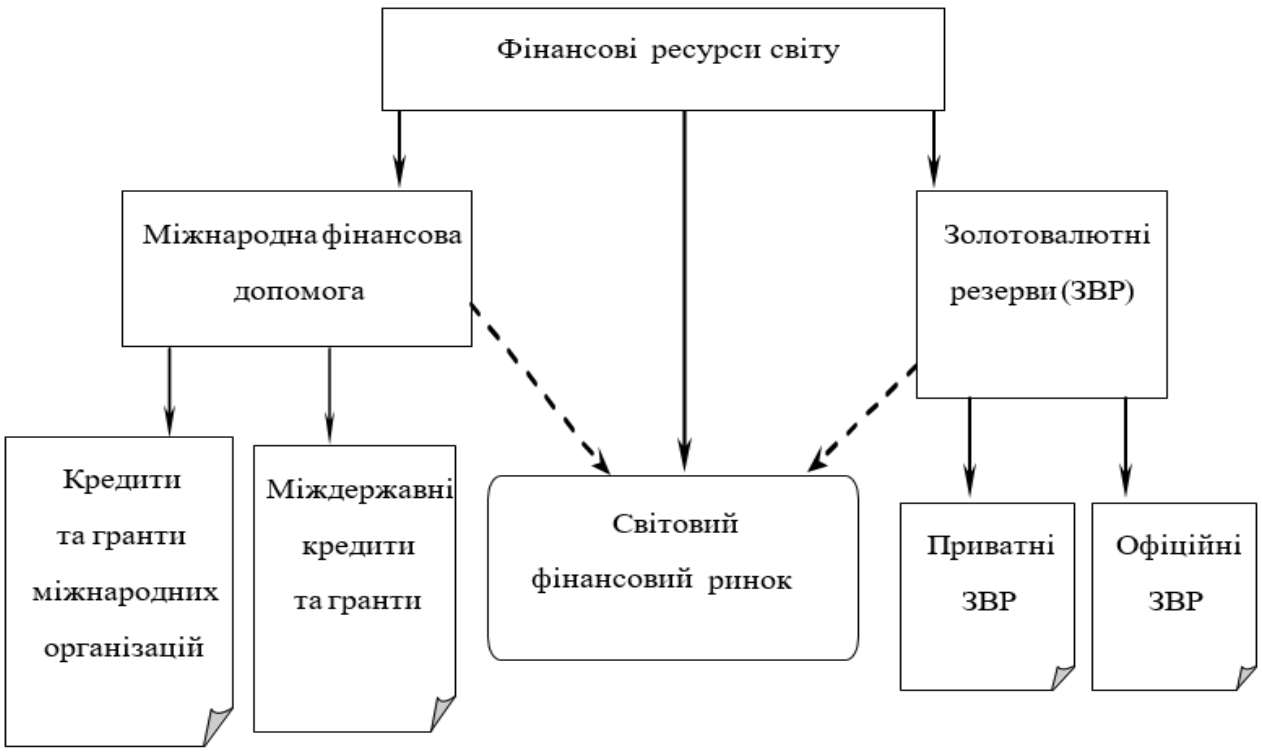
Грошовий капітал – фінансові активи, фінанси, що являють собою фінансові ресурси.

Фінансові ресурси світу – це:
– сукупність фінансових ресурсів усіх країн, міжнародних організацій і міжнародних фінансових центрів світу;
– фінансові ресурси, що використовуються у міжнародних економічних відносинах, тобто у відносинах між резидентами та нерезидентами

Фінансові ресурси виступають у формі:
– міжнародного руху капіталу;
– міжнародних валютно-розрахункових відносин

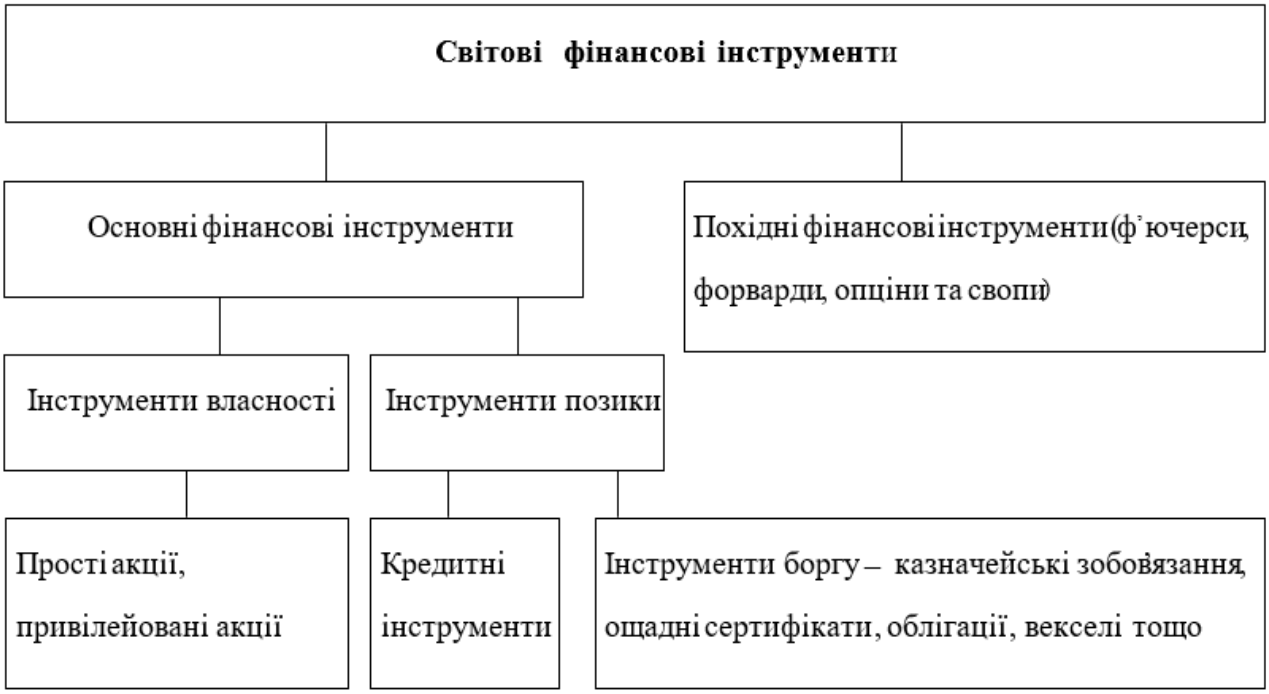
Фінансові ресурси належать приватним особам, компаніям, національним і міжнародним організаціям, державам

Механізм перерозподілу фінансових ресурсів світу

Світові фінансові активи – це специфічні неречові активи, що являють собою законні вимоги власників цих активів на отримання, як правило, грошового доходу в майбутньому (акції, облігації, векселі, казначейські зобов'язання), що обертаються на світовому фінансовому ринку.

За допомогою світових фінансових активів здійснюється передавання фінансових ресурсів світу від тих країн та їхніх суб'єктів, що мають надлишок, до тих країн та їхніх резидентів, що потребують інвестицій. Осіб, які інвестують кошти в діяльність інших суб'єктів ринку, купуючи певні фінансові активи, називають інвесторами та власниками фінансових активів – акцій, облігацій, депозитів тощо. Осіб, які залучають вільні фінансові ресурси через випуск і продаж інвесторам фінансових активів, називають емітентами таких активів. Кожен фінансовий актив є активом інвестора (власник активу) та зобов'язанням того, хто емітував даний актив.

Інструменти власності – це безстрокові інструменти, які засвідчують пайову участь інвестора в статутному фонді емітента (акцінерного товариства), тобто характеризують відносини співвласності між даним інвестором та іншими учасниками акціонерного товариства; дають право власникові на отримання доходу у вигляді дивідендів, право на частку майна товариства при його ліквідації тощо.

Інструменти позики – це строкові інструменти, які відображають відносини позики між емітентом та інвестором і, як правило, пов'язані з виплатою доходу за надану емітентові позику.

Похідні інструменти (деривативи) – це фінансові інструменти, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з купівлею-продажем певних фінансових або матеріальних активів.

Фінансові інструменти світового фінансового ринку залежно від механізму нарахування доходу

Інструменти з фіксованим доходом – це облігації, інші боргові зобов'язання з фіксованими відсотковими виплатами, а також привілейовані акції, за якими сплачується фіксований дивіденд.

Інструменти із плаваючим доходом – боргові зобов'язання зі змінними відсотковими виплатами та прості акції, оскільки дивідендні виплати за ними наперед не визначені й залежать від розміру прибутку, отриманого фірмою впродовж звітного періоду.

Властивості світових фінансових активів

Термін обігу – відрізок часу до кінцевого платежу або вимоги ліквідації фінансового активу.

Короткострокові – із терміном обігу до 1 року

Середньострокові – від 1 до 4–5 років

Довгострокові – від 5 років до 10 і більше років

Ліквідність – можливість швидкого перетворення активу на готівку без значних втрат.

Дохідність – розраховується, як правило, у вигляді річної відсоткової ставки.

Дохідність включає в себе

Номінальна ставка доходу – грошовий дохід, отриманий від інвестування коштів у фінансовий актив.

Реальна ставка доходу – номінальна ставка доходу з вирахуванням темпів інфляції.

Дохід за активом – очікувані грошові потоки за ним, тобто відсоткові, дивідендні виплатами, а також суми, отримані від погашення чи перепродажу фінансового активу.

Подільність – мінімальний обсяг активу, який можна купити чи продати на ринку.

Ризикованість – невизначеність, пов'язана з величиною і часом отримання доходу за даним активом у майбутньому.

Механізм оподаткування – визначає, в який спосіб і за якими ставками оподатковуються доходи від володіння та перепродажу фінансового активу.

Конвертованість – перетворення фінансового активу на інший фінансовий актив (встановлюється в умовах випуску).

Комплексність – можливість бути сукупністю кількох простих активів.

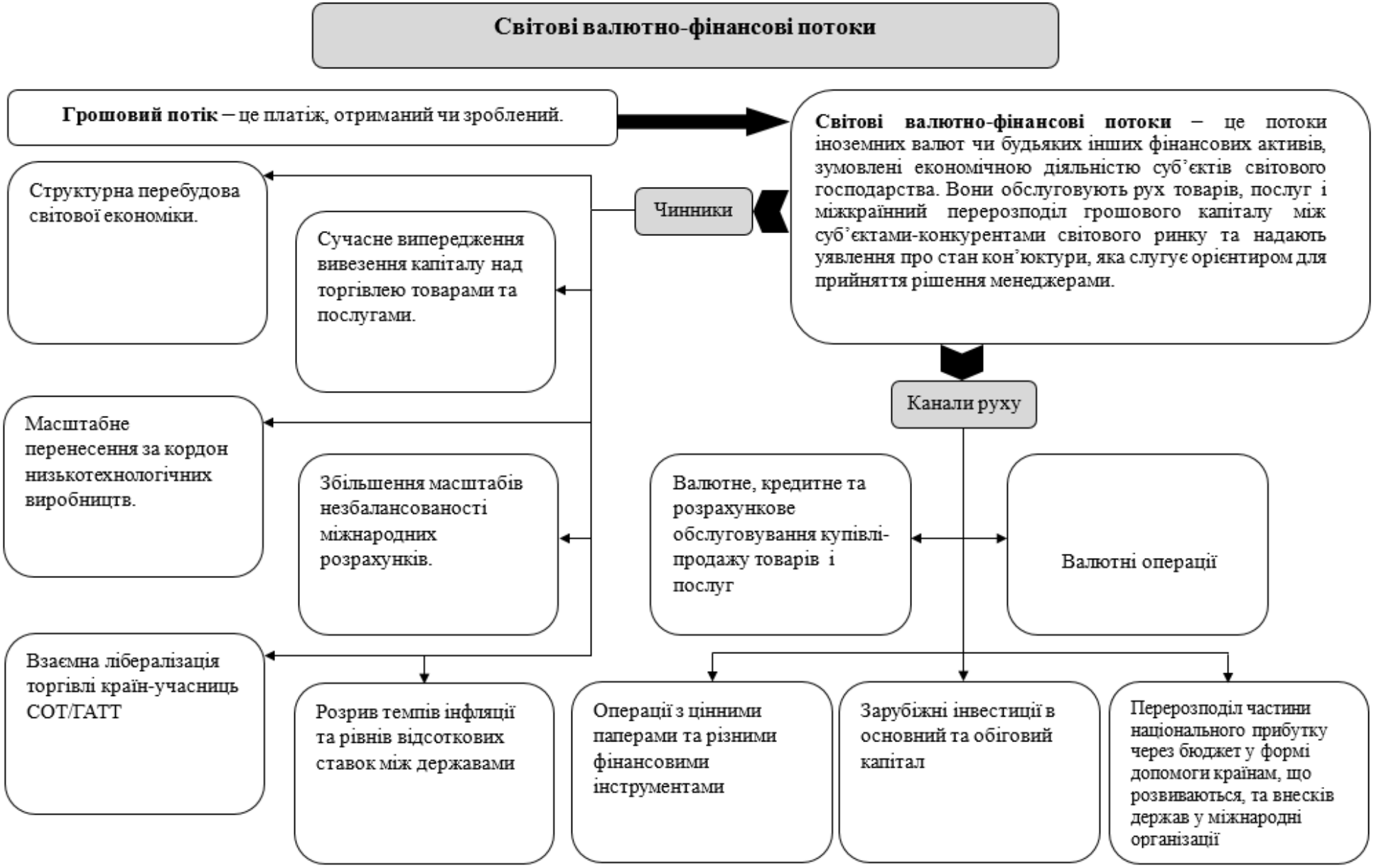
Валюта платежу – валюта, в якій здійснюються виплати за тим чи іншим фінансовим активом.

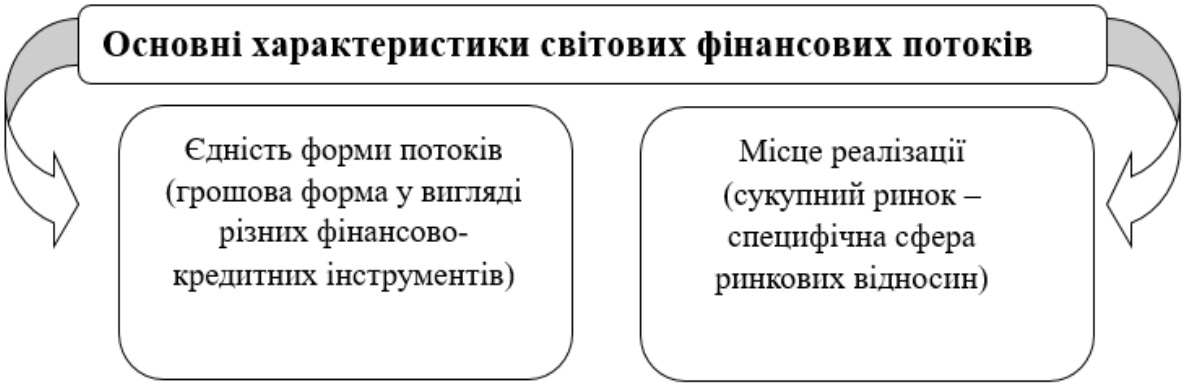
Зворотність – розмір витрат обігу або сукупних витрат за інвестуванням у певний фінансовий актив і за перетворенням цього активу на готівку.

Активи

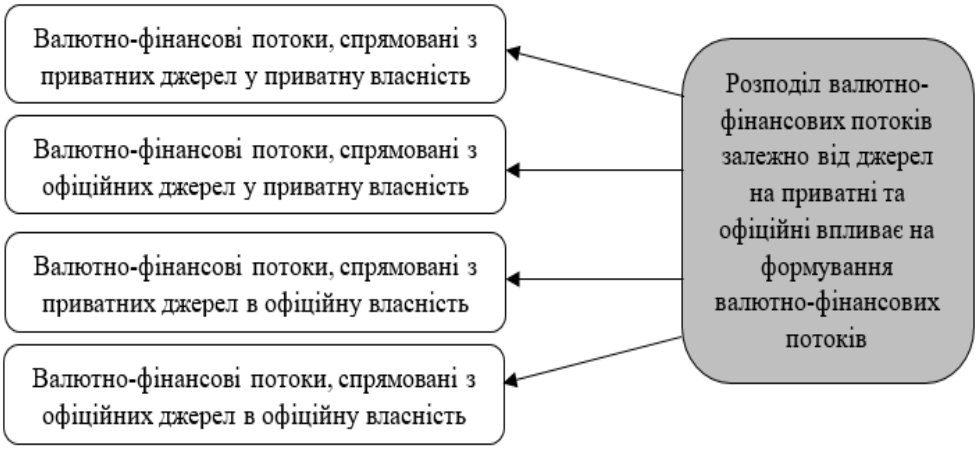
Високозворотні активи – це коли витрати обігу близькі до нуля (депозити).

Спред попиту-пропозиції – різниця між цінами попиту та цінами пропозиції на фінансовий актив, який перебуває в обігу на ринку і для якого це є складовою витрат обігу.

Світові валютно-фінансові потоки
Грошовий потік – це платіж, отриманий чи зроблений.
Світові валютно-фінансові потоки – це потоки іноземних валют чи будьяких інших фінансових активів, зумовлені економічною діяльністю суб'єктів світового господарства. Вони обслуговують рух товарів, послуг і міжкраїнний перерозподіл грошового капіталу між суб'єктами-конкурентами світового ринку та надають уявлення про стан кон'юктури, яка слугує орієнтиром для прийняття рішення менеджерами.
Чинники
Структурна перебудова світової економіки.
Сучасне випередження вивезення капіталу над торгівлею товарами та послугами.
Масштабне перенесення за кордон низькотехнологічних виробництв.
Збільшення масштабів незбалансованості міжнародних розрахунків.
Взаємна лібералізація торгівлі країн-учасниць СОТ/ГАТТ
Розрив темпів інфляції та рівнів відсоткових ставок між державами
Канали руху
Валютне, кредитне та розрахункове обслуговування купівлі-продажу товарів і послуг
Валютні операції
Операції з цінними паперами та різними фінансовими інструментами
Зарубіжні інвестиції в основний та обіговий капітал
Перерозподіл частини національного прибутку через бюджет у формі допомоги країнам, що розвиваються, та внесків держав у міжнародні організації

Основні характеристики світових фінансових потоків
Єдність форми потоків (грошова форма у вигляді різних фінансово-кредитних інструментів)
Місце реалізації (сукупний ринок – специфічна сфера ринкових відносин)

Класифікація світових валютно-фінансових потоків
За типом економічної взаємодії
Зовнішньоторгівельні
Капітальні
Спекулятивні
Балансувальні
За видами економічної діяльності
Розрахунки за товари
Розрахунки за послуги
Поточні та капітальні трансферти у грошовій формі
Коротко-, середньо- та довгострокові кредити; прямі та портфельні інвестиції; потоки резервних активів
За ознакою часу
Потоки короткострокового капіталу
За характером власності їх джерел
Приватні джерела потоків
Офіційні джерела потоків

Розподіл валютно-фінансових потоків залежно від джерел на приватні та офіційні впливає на формування валютно-фінансових потоків
Валютно-фінансові потоки, спрямовані з приватних джерел у приватну власність
Валютно-фінансові потоки, спрямовані з офіційних джерел у приватну власність
Валютно-фінансові потоки, спрямовані з приватних джерел в офіційну власність
Валютно-фінансові потоки, спрямовані з офіційних джерел в офіційну власність

Світовий фінансовий ринок

З інституціонального погляду – це сукупність банків, спеціалізованих фінансово-кредитних установ, фондових бірж, через які здійснюється рух світових фінансових потоків та які є посередниками перерозподілу фінансових активів між кредиторами і позичальниками, продавцями і покупцями фінансових ресурсів.

Із функціонального погляду – це система ринкових відносин, де об'єктом операцій виступає грошовий капітал, і яка забезпечує акумуляцію та перерозподіл світових фінансових потоків для забезпечення безперервності й рентабельності виробництва.

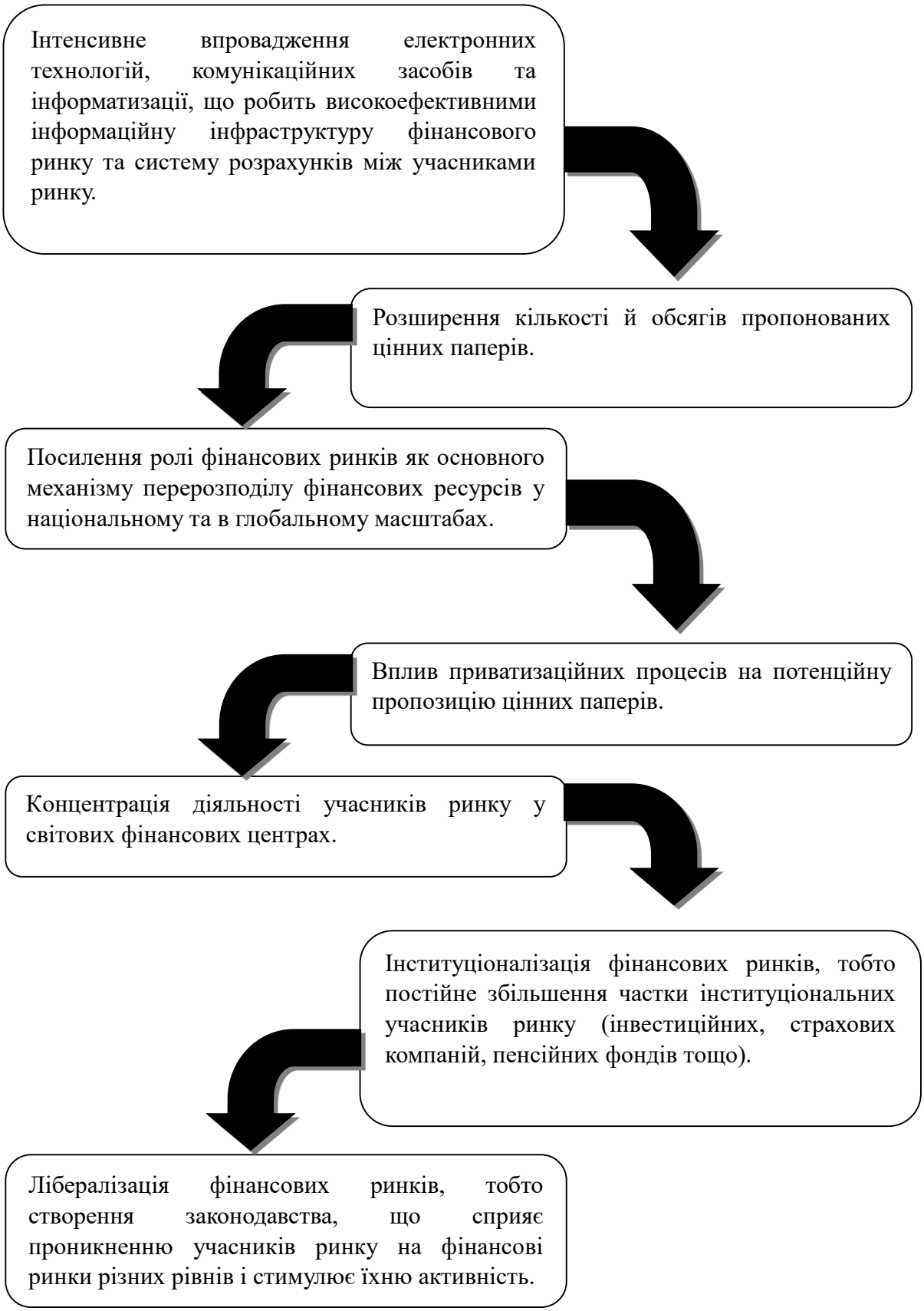
Світовий фінансовий ринок виник на основі інтеграційних процесів між національними фінансовими ринками (приблизно середина 60-х років XX століття). Інтеграція фінансових ринків окремих країн виявлялася у зміцненні зв'язків, розширенні контактів між національними фінансовими ринками, їхньому невпинному переплетенні. Формування світового фінансового ринку відбувалося на базі інтернаціоналізації міжнародних операцій національних ринків позикових капіталів, становлення якого припадає на початок 1960-х років, коли порівняно з 1950-ми роками темпи його розвитку почали зростати, а у 1970–1990-х роках масштаби ринку досягли значних розмірів.

Об'єктивна основа становлення світового фінансового

- Розвиток міжнародного поділу праці
- Інтернаціоналізація суспільного виробництва
- Концентрація та централізація фінансового капіталу

Інтернаціоналізація суспільного виробництва – основна передумова інтернаціоналізації капіталу. На світовому фінансовому ринку відбуваються процеси інтеграції, що сприяють обмеженню кола валют, які на ньому обертаються і фактично формують єдину систему відсоткових ставок. Ця тенденція дістає постійне підтвердження в перетворенні провідних національних компаній і банків на транснаціональні.

Чинники формування світового фінансового ринку

Функції світового фінансового ринку

Сприяє задоволенню потреб компаній, держави та інвесторів, що, своєю чергою, сприятиме зменшенню ризиків завдяки зміні структурі заощаджень, створенню стимулів для отримання надійної інформації про діяльність компаній і держави на ринку, зниженню вартості залучення заощаджень і найефективнішому спрямуванню капіталів.

Забезпечує взаємодію продавців і покупців фінансових активів, у результаті чого встановлюються ціни на фінансові активи, що сприяє процесу врівноваження попиту та пропозиції на цінні папери.

Запроваджує механізм викупу в інвесторів належних їм фінансових активів і тим самим підвищує ліквідність цих активів.

Сприяє знаходженню у кожного з кредиторів контрагента угоди, а також зменшенню витрат на проведення операцій та інформаційні витрати.

Забезпечує переказ тимчасово вільних коштів усередині галузі, регіону, країн і між країнами, що сприяє процесу нагромадження капіталу, який, своєю чергою, підвищує економічне зростання в світі.

На світовому фінансовому ринку відбувається процес об'єднання фізичних і юридичних осіб, які мають вільні грошові кошти, тобто заощадження, та які бажають придбати фонди, аби спрямувати їх на розвиток виробництва; іншими словами, перетворити їх на капіталовкладення або в інвестиції.

Тенденції розвитку світового фінансового ринку

Глобалізація сегментів світового фінансового ринку – посилення ролі міжнародних ринків із точки зору операцій кредитування і позичання резидентами різних країн.

Зростання міжнародної конкуренції між суб'єктами ринку, які є резидентами різних країн, зокрема між ТНК і глобальними фінансовими інституціями, між банківськими та небанківськими установами.

Конвергенція сегментів міжнародного фінансового ринку – процес зняття законодавчих обмежень, перешкод (бар'єрів) регулювання і збільшення кількості міжнародних операцій як міжнародними позичальниками, так і кредиторами, поступове стирання меж між секторами та сегментами міжнародних ринків довгострокового фінансування.

Проблеми комп'ютеризації та інформатизації ринків – прийняття рішень базується на складному комп'ютерному моделюванні, статистичному аналізі великих масивів даних, застосуванні методів математично-статистичних симуляцій і нейроних систем прогнозування.

Інтернаціоналізація сегментів світових фінансових ринків – міжнародний характер операцій позичальників і кредиторів, широка диверсифікація їхніх активів і пасивів за країнами та регіонами, існування сталої мережі структурних підрозділів за кордоном не дають змоги визначити їхню національну належність.

Інтеграція сегментів міжнародного фінансового ринку – інтеграційні процеси сприяли підвищенню мобілізації позикового капіталу, зниженню трансакційних витрат, міжнародній торгівлі цінними паперами, отриманню оперативної інформації про стан міжнародних фінансових ринків.

Концентрація сегментів міжнародного фінансового ринку – відбувається шляхом укладання угод злиття та поглинання фінансових інституцій, у тому числі серед корпорацій-позичальників. Унаслідок цього **спостерігається концентрація значних фінансових ресурсів в обмеженого кола глобальних учасників світового фінансового ринку**, які здатні вести активні операції на всіх його сегментах.

Дематеріалізація фінансових інструментів і збільшення їх електронного обігу. Цінні папери, що були випущені в документарній формі, можуть бути переведені в бездокументарну.

Дезінтермедіація – процес, за якого суб'єкти ринку не використовують традиційних послуг фінансових посередників, передусім банків, що надаються за допомогою нестандартизованих (індивідуалізованих) фінансових інструментів (на підставі кредитного, депозитного договору), а звертаються до ринку цінних паперів та його професійних учасників. Універсалізація діяльності фінансових посередників характеризується розширенням переліку та видів послуг, що надаються професійними учасниками, у тому числі й банками, на фінансовому ринку.

Особливості діяльності світового фінансового ринку на сучасному етапі

Доступ на світові ринки довгосторокового фінансування для більшості позичальників значно спрощений.

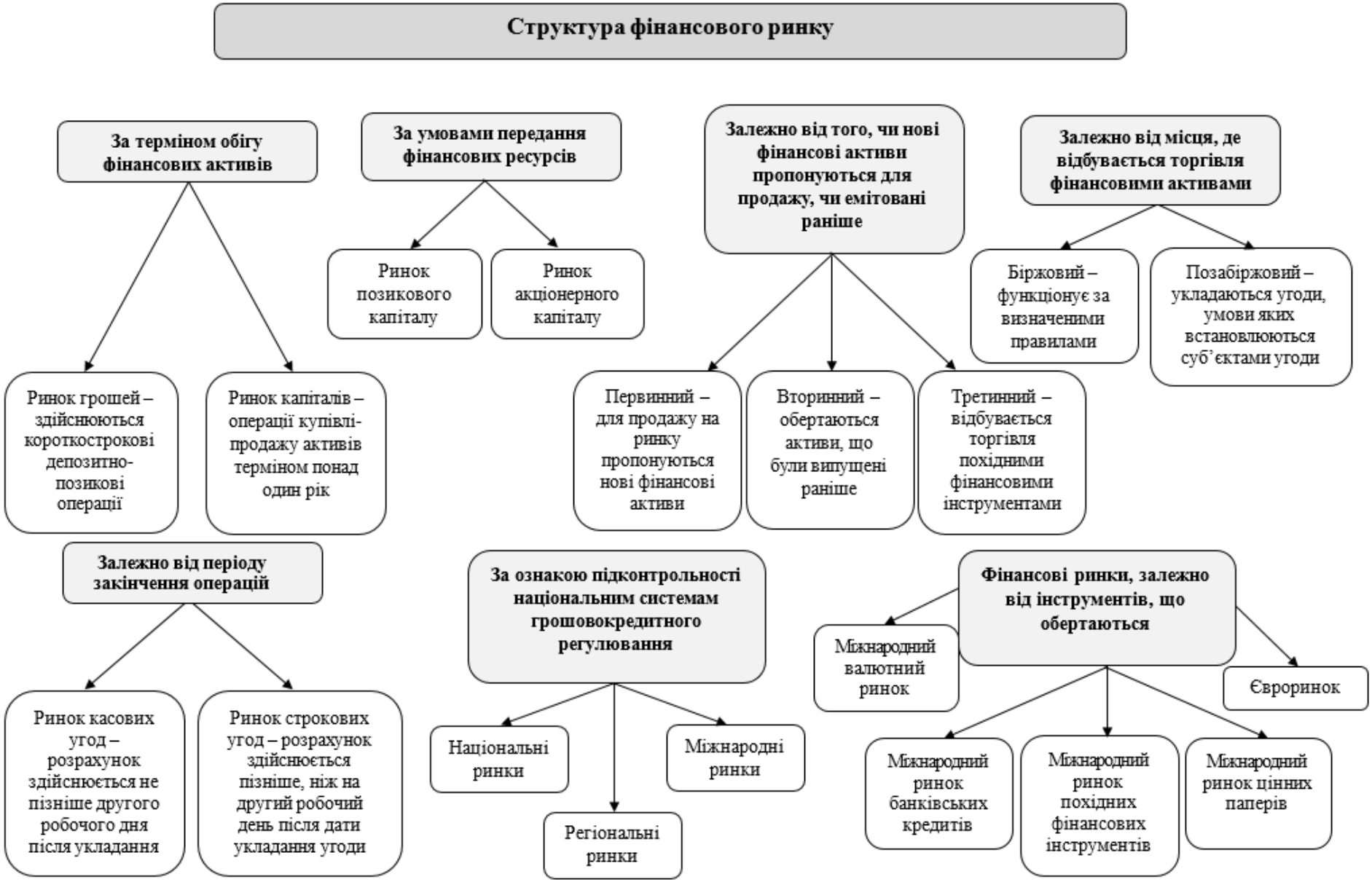
Потрібні менші витрати на проведення операцій.

Висуваються менш жорсткі вимоги до розкриття інформації.

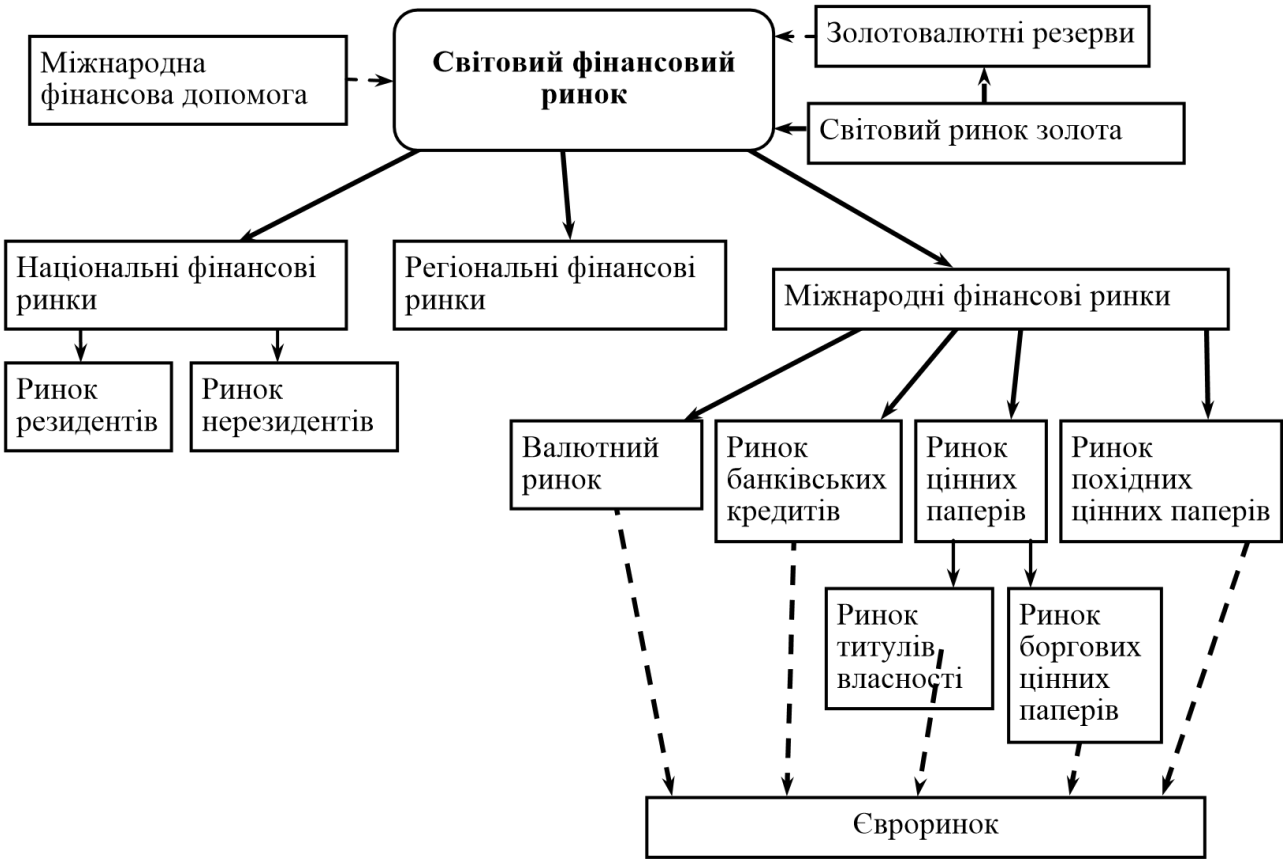
Рівень участі, особливо інституційональних інвесторів на боргових ринках вищий, ніж на ринках акцій, бо останні є ризикованішими (з інституціональної точки зору) порівняно з ринками боргових інструментів.

Світові ринки боргових паперів перевищують за своїми обсягами ринки акціонерного капіталу.

Єдиної загальновизнаної структури світового фінансового ринку ще не існує. Це пов’язано з тим, що світовий фінансовий ринок являє собою дуже складну структуровану систему.

Структура фінансового ринку
За терміном обігу фінансових активів
Ринок грошей – здійснюються короткострокові депозитно-позикові операції
Ринок капіталів – операції купівлі-продажу активів терміном понад один рік
За умовами передання фінансових ресурсів
Ринок позикового капіталу
Ринок акціонерного капіталу
Залежно від того, чи нові фінансові активи пропонуються для продажу, чи емітовані раніше
Первинний – для продажу на ринку пропонуються нові фінансові активи
Вторинний – обертаються активи, що були випущені раніше
Третинний – відбувається торгівля похідними фінансовими інструментами
Залежно від місця, де відбувається торгівля фінансовими активами
Біржовий – функціонує за визначеними правилами
Позабіржовий – укладаються угоди, умови яких встановлюються суб'єктами угоди
Залежно від періоду закінчення операцій
Ринок касових угод – розрахунок здійснюється не пізніше другого робочого дня після укладання
Ринок строкових угод – розрахунок здійснюється пізніше, ніж на другий робочий день після дати укладання угоди
За ознакою підконтрольності національним системам грошовокредитного регулювання
Національні ринки
Міжнародні ринки
Регіональні ринки
Фінансові ринки, залежно від інструментів, що обертаються
Міжнародний валютний ринок
Євроринок
Міжнародний ринок банківських кредитів
Міжнародний ринок похідних фінансових інструментів
Міжнародний ринок цінних паперів

Структура світового фінансового ринку

У широкому розумінні до складу світового фінансового ринку належить також **система офіційної міжнародної фінансової допомоги**, що сформувалась у повоєнні роки і передбачає особливі умови перерозподілу фінансових ресурсів: міждержавне кредитування, кредити міжнародних організацій, надання грантів.

Окремо розглядають **міжнародний рух золотовалютних резервів**, що складаються з офіційних і приватних резервних фінансових активів. Операції із золотом формують світовий ринок золота.

Міжнародні фінансові ринки нині є глобальною системою акумулювання вільних фінансових ресурсів і надання їх позичальникам із різних країн на принципах ринкової конкуренції.

Відмінності міжнародних фінансових ринків від національних полягають у тому, що міжнародні фінансові ринки

Мають величезні масштаби операцій (щоденні операції на світових фінансових ринках у 50 разів перевищують операції світової торгівлі товарами).

У них відсутні географічні кордони.

Відбувається цілодобове проведення операцій.

Використовуються валюти провідних країн світу, євро і частково СДР.

Учасниками їх є переважно першокласні банки, корпорації, фінансово-кредитні інститути з високим рейтингом.

Існує диверсифікація сегментів ринку та інструментів операцій за умови революції сфери фінансових послуг.

На них діють специфічні міжнародні відсоткові ставки.

Спостерігається стандартизація операцій та високий рівень інформаційних технологій, безпаперові операції на базі використання комп'ютерів.

Таким чином, світовий фінансовий ринок об'єднав різні типи ринків позикових капіталів, зокрема: найбільші в світі **позабіржові валютні ринки**, які не регулюються і об'єднують будь-які фінансові інститути різних країн. Географічне розташування «торговельних мереж» не можна визначити, бо вся торгівля здійснюється шляхом електронних переказів через глобальні комп'ютерні мережі; *ринок синдикованих єврокредитів* (найбільшим центром якого є Лондон; інші центри – Франкфурт, Цюріх, Нью-Йорк, Гонконг, Сінгапур та ін., які дозволяють міжнародним позичальникам здійснювати фондування у формі банківських кредитів одразу з кількох країн); **біржовий і позабіржовий ринки облігацій** – вони дозволяють іноземним емітентам випускати свої боргові цінні папери на величезних національних ринках (США, Велика Британія, Японія, Швейцарія, Німеччина, Люксембург, які вважаються фінансовими центрами цих ринків); **ринки єврооблігацій і єврокомерційних паперів** та інші боргові папери (вони дають доступ міжнародним позичальникам до кредитних ресурсів інвестиційних фондів, хеджфондів, взаємних фондів, пенсійних фондів, страхових компаній, казначейських департаментів великих корпорацій, приватних банків і клієнтів з інших країн); **міжнародні ринки похідних висококонструйованих інструментів та інші фінансові ринки**, серед яких необхідно назвати **ринок титулів власності**, що забезпечує переміщення фінансового капіталу через національні кордони і здійснення угод між економічними агентами-резидентами різних юрисдикцій. Сучасна структура світового фінансового ринку передбачає перерозподіл кредитних ресурсів між національними економіками таким чином, що кінцевий кредитор і позичальник є економічними агентами різних країн.

Учасники світового фінансового ринку з інституціональної точки зору – це велика сукупність кредитно-фінансових установ, через які здійснюється рух позикового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин.

Класифікація учасників світового ринку

І. За характером участі суб'єктів в операціях

Для позабіржового ринку боргових інструментів ринку капіталу прямими учасниками є найбільші маркет-мейкери (лід-менеджери) ринку, а непрямими – всі інші.

Неопосередковані учасники – біржові члени відповідних ринків похідних фінансових інструментів, що укладають угоди за свій рахунок і / чи за рахунок і за дорученням клієнтів, які не є біржовими членами.

Опесередковані учасники – це учасники, які не є біржовими членами і відповідно мають звертатися до послуг прямих учасників ринку.

ІІ. За метою та мотивами участі на ринку

Спекулянтів можна розподілити на дві самостійні групи – трейдери та арбітражери.

Хеджери – використовують інструменти ринку деривативів для страхування курсового (цінового) ризику, ризику трансферту, який притиманний фінансовим інструментам; своїх активів або конкретних угод на ринку спот. Вимогам хеджера у процесі угоди, як правило, відповідає реальний фінансовий інструмент, який він має у реальний час, чи матиме до моменту виконання угоди.

Спекулянти – укладають угоди суто з метою заробити на сприятливому русі курсів, тому рух курсу для них є бажаним. Вони здійснюють купівлю (продаж) контрактів, щоб пізніше продати (купити) їх за вищою (нижчою) ціною, і не мають на меті страхувати сучасні й майбутні позиції від курсового ризику.

Трейдери – намагаються використовувати коливання курсу одного чи кількох контрактів, що досягається купівлею контрактів (або цінних паперів) при підвищенні ціни, що очікується, і продажем при зворотному її русі. Для відкриття позиції за похідними операціями потрібні відносно невеликі витрати капіталу (початкова або депозитна маржа) порівняно із загальною сумою контракту. Виникає «ефект важеля» (leverage efect), який уможливлює отримання великих прибутків, хоч і з великим ризиком похідних витрат. Трейдери сприяють підвищенню і збільшенню ліквідності ринку і тим самим забезпечують саму здатність ринку функціонувати.

У разі, якщо хеджери та спекулянти (трейдери й арбітражери) представлені на ринку в недостатній кількості, функціональна здатність цього ринку може бути поставлена під сумнів.

Арбітражери – намагаються використовувати відмінності курсу на різних ринках (наприклад, між форвардним курсом на валютному ринку і курсом відповідного валютного ф'ючерсу). Це досягається шляхом одночасного продажу відносно переоціненого інструменту і купівлі відносно недооціненого (того самого інструменту чи активу на різних ринках, чи взаємопов'язаних активів при порушенні між ними паритетних відносин). Арбітражна операція дозволяє отримати інвесторові прибуток практично без ризику й не потребує значних інвестицій (наприклад, купівля/продаж активу на спот-ринку і продаж/купівля відповідного ф'ючерсного контракту). Арбітражери сприяють вирівнюванню курсів цін і поновленню паритетних співвідношень між взаємопов'язаними активами на різних торговельних майданчиках, ринках, а також між ф'ючерсним ринком та іншими ринками.

Учасники світового фінансового ринку

III. За типами емітентів та їхніми характеристиками

Якщо розглянути структуру сучасного світового фінансового ринку за типами емітентів, можна дійти висновку, що до 2/3 ринку облігаційних позик припадає на корпорації і великі банківські структури; до третини ринку (тобто залишкова частина) — на уряди, його органи й міжнародні організації, тобто суверенні емітенти (між ними залишкова частина розподіляється порівну).

- Міжнародні та міжнаціональні агентства (Світовий банк, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський центральний банк).
- Національні уряди й суверенні позичальники.
- Провінційні та регіональні уряди (адміністрації штатів).
- Муніципальні уряди (муніципалітети).
- Квазіурядові емітенти.
- Корпорації, банки та інші організації.

Важливою тенденцією на боргових ринках на початку XXI століття стало зростання (кількісне та якісне) інституціональних інвесторів, чи фінансових інститутів колективного інвестування. Процеси інституціоналізації фінансових ринків, що виявилися в посиленні ролі страхових компаній, пенсійних і взаємних фондів, інвестиційних компаній, обумовили орієнтацію інвестицій у фондові цінності, оскільки останні мають довгостроковий характер, що, своєю чергою, веде до подальшої сек'юритизації світових фінансових потоків.

IV. За країнами

- Розвинені країни
- Країни, що розвиваються
- Міжнародні інститути
- Офшорні центри

V. За типами інвесторів

- Приватні
- Інституціональні
  - Банки (центральні, інвестиційні, комерційні)
  - Державні установи
  - Міжнародні фінансові інститути (МВФ, МБРР та ін.)
  - Пенсійні фонди (25 % усіх інвестицій)
  - Страхові фонди та компанії (у тому числі офшорні)
  - Взаємні (пайові) інвестиційні фонди
  - Менеджери вкладів (управителі інвестицій)
  - Пайові інвестиційні фонди
  - Інвестиційно-дилерські контори
  - Трастові компанії
  - Великі корпорації

Євроринок: історія виникнення та основні особливості діяльності

Євроринок – це сегмент світового фінансового ринку, на якому операції (переважно депозитно-кредитні) здійснюються в євровалюті.

Євровалюта

Це валюта, що обертається за межами країни-емітента.

Це банківські депозити в будь-якій вільноконвертованій валюті, що розміщені за межами країни, емісії валюти та виведені з-під національного регулювання.

Євровалюти сьогодні зберігають префікс «євро» (його існування раніше було пов'язано з тим, що первинно євроринок мав географічний центр у Європі), навіть якщо вони розташовані в неєвропейських країнах, як ознаку того, що вони не регулюються законодавством країни-емітента, є офшорними, позанаціональними; їх називають «грошима без громадянства».

Так, долари на депозиті у Франкфурті-на-Майні є євродоларами; євро в Лондоні або Чикаго – це євровалюта, номінована в національній валюті єврозони – євро. Ринок євродоларів залишається найбільшим сегментом євроринку.

Історія виникнення євроринку

Левова частка обсягів міжнародної торгівлі до 1950-х років обслуговувалася фунтами стерлінгів. Англійські банки сприяли розвитку міжнародної торгівлі, приймаючи депозити і надаючи кредити, щоб контрагенти з різних країн мали змогу розраховуватися за товари, використовуючи спрощені схеми розрахунків за них. Суецька криза 1956 року негативно вплинула на фунт стерлінгів. Намагаючись зменшити тиск на національну валюту, уряд забороняє англійським банкам надавати кредити у фунтах нерезидентам. Звісно, цей крок викликає невдоволення комерційних банків, оскільки таким чином їх було позбавлено величезної частини прибутків. Для збереження можливості фінансування міжнародної торгівлі англійські банки вирішують приймати депозити та надавати кредити в американських доларах. Це поклало початок функціонуванню євровалюти як грошової одиниці, що обертається в будь-яких країнах, окрім країни-емітента. Відтепер доларові вклади та розрахунки, які відбуваються не на території США, є євровалютою, обіг якої створює євроринок.

Наприкінці 1950-х років відбувається поступова заміна фунтів стерлінгів як основної міжнародної торговельної валюти на долари США, що, звісно, спричинило зростання попиту на них. Долари, депоновані в Європі, дедалі частіше позичаються місцевим підприємцям, обсяги ринку швидко зростають.

Постачання євродоларів збільшило їх приплив до Європи ще через деякі особливості тогочасного монетарного регулювання США. Зокрема, вищі відсоткові ставки за євродоларами, ніж за вітчизняними депозитами в тих самих доларах. У такий спосіб американські банки використовували свої європейські філії для просування доларів на ринок Європи, в обхід національного обмежувального регулювання внутрішнього банківського ринку. Цьому також сприяло підвищення попиту на євродолари від європейських дочірніх компаній американських корпорацій, які були не в змозі позичати долари безпосередньо у США. Хоча обмежувальна монетарна політика США на початку 1970-х років була послаблена, до того часу ринок євродоларів достатньо зміцнів, щоб створити конкуренцію внутрішньому ринку США.

У цей період євродолар відіграв ключову роль у розрахунках нафтодоларами нафтовидобувних країн, а також значні його обсяги було надано в якості великих кредитів до країн, що відчували дефіцит платіжного балансу в результаті значного підвищення цін на нафту в той час.

Необхідно, однак, зауважити, що, хоча євроринок і був започаткований із євродолара, і він залишається валютою, що обслуговує найбільший сегмент цього ринку, існують ринки й інших євровалют (японська єна, швейцарський франк тощо).

Власне, будь-яка валюта може отримати префікс *євро-* в разі її обігу за територією країни-емітента.

Одним із вагомих аспектів формування євроринку є те, що багато утримувачів доларів зі Східної Європи, в тому числі державних торговельних банків Радянського Союзу, утримувалися від зберігання цих активів у США, бо побоювалися претензій з боку американських резидентів за умов холодної війни. Відповідно, Західна Європа була найприйнятнішим варіантом дислокації цих коштів.

Особливості діяльності євроринку

Часто євробанки здатні надавати вищі ставки з депозитами і вищі відсотки за кредитами, ніж вітчизняні банки.

Євробанки можуть це робити через відсутність державного регулювання, наприклад, резервних вимог і необхідності страхування внесків.

Окрім того, левова частка єврокредитів отримується дуже великими й добре відомими фірмами, що допомагає євробанкам бути не такими вразливими до ризику дефолту й знижувати відсоткові ставки великих кредитів.

Джерела ризиків, пов'язані з проведенням операцій у євродоларах

Перший вид ризику стосується можливості того, що влада країни, де проводиться депозит в євродоларах, може втрутитися в рух або вимагатиме репатріації основної суми депозиту або відсотків, сплачених за ним. Але цей вид ризику не обов'язково означає, що євродоларові депозити є ризикованішими, ніж доларові депозити, проведені у Сполучених Штатах. Навпаки, відносна ризикованість євродепозитів може залежати від національної належності резидента депозитів власника. Для жителів США євродолари можуть виявитися ризикованішими, ніж вітчизняні гроші, через можливість того, що влада в іншій країні може перешкодити в русі грошей або репатріації відсотків, або основної суми депозиту. З іншого боку, деякі іноземні жителі можуть відчувати, що уряд США більш схильний у своїй монетарній політиці до блокування своїх депозитів, ніж британський уряд. Отже, вони можуть сприймати більший можливий ризик від уряду США через втручання держави шляхом проведення доларових депозитів у Сполучених Штатах, ніж шляхом проведення євродоларових депозитів у Лондоні.

Другий вид ризику, пов'язаний з операціями в євродоларах, стосується потенційних міжнародних юрисдикційних суперечок.

Наприклад, невизначеність взаємодії між США та іноземними правовими системами ускладнює оцінювання ймовірності та термінів сплати за євродоларовими депозитами у разі відмови банку-емітента.

Третій вид ризику, пов'язаний з проведенням євродоларових операцій, стосується надійності депозитів у банківських офісах, розташованих у зарубіжних країнах, щодо банківських офісів, розташованих у Сполучених Штатах. Євродолари можуть бути ризикованішими, ніж депозити у Сполучених Штатах, бо вони будуть частіше застрахованими в разі фінансової кризи в банках, розташованих у США, де будуть підтримані Федеральною резервною системою, тоді як центральні банки іноземних держав більше перейматимуться стабільністю власної валюти.

Кредитна ставка LIBOR

Євровалютні кредити надаються за специфічною ставкою LIBOR (The London Inter Bank Offered Rate).

LIBOR – середня відсоткова ставка, за якої певна група авторитетних банків, що беруть участь у лондонському міжбанківському ринку, може брати незабезпечені грошові кошти в інших банках. Існує багато підвидів LIBOR, де терміни погашення різняться від одного дня до 12 місяців для різних валют. Проте найпоширенішими є терміни 1, 3, 6 та 12 місяців.

Від середини 1980-х років світова банківська система обрала LIBOR як базовий орієнтир для короткострокових міжбанківських кредитів. І зараз ця відсоткова ставка є міжнародним прийнятим індексом, який використовується для ціноутворення багатьох видів споживчих і корпоративних кредитів, боргових інструментів та інших похідних цінних паперів, емітованих у всьому світі.

Рівень ставки LIBOR встановлюється кожного робочого дня глобальною медіакорпорацією Thomson Reuters (Велика Британія) спільно з Асоціацією британських банкірів (British Bankers' Association) – некомерційною торговельною організацією.

Варто зазначити, що ця ставка не контролюється ані центральним банком Англії, ані центральним банком будь-якої іншої країни.

LIBOR розраховується і публікується Thomson Reuters від імені Асоціації британських банкірів близько 11:45 ранку щодня за лондонським часом. Ці розрахунки є усередненими ставками міжбанківських депозитних вкладів, пропонованих призначеними банками із термінами погашення від одного дня до одного року .

Ставка LIBOR розраховується для 10 валют: фунта стерлінгів, доларів США, євро, японської єни, швейцарського франка, канадських доларів, австралійських доларів, шведської крони, датської крони та новозеландських доларів. Слід зазначити, що ці курси є лише орієнтиром, оскільки фактична ставка, за якою банки будуть кредитувати один одного, змінюватиметься впродовж певного періоду.

Шестимісячна LIBOR використовується як індекс для деяких іпотечних кредитів США. У Великій Британії тримісячна LIBOR використовується для деяких іпотечних кредитів, особливо для тих, що мають несприятливі кредитні історії.

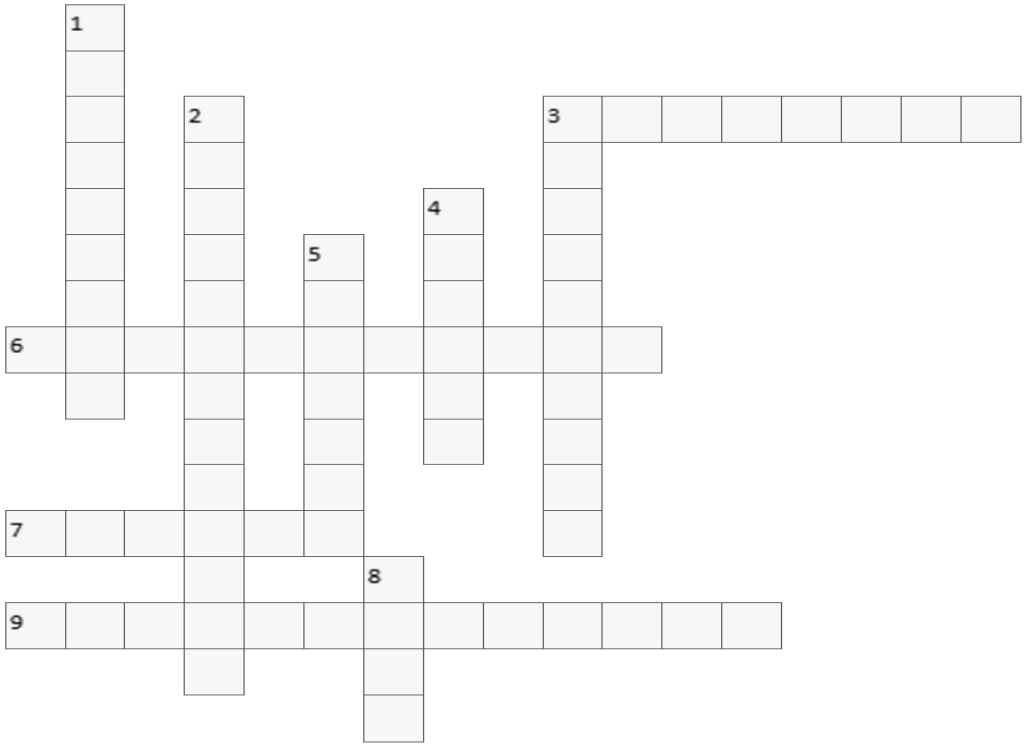
Для євро, однак, звичайною індикативною ставкою є ставка Euribor, яка встановлюється Європейською банківською федерацією. Для євро LIBOR існує в основному для забезпечення безперервності своп контрактів і як базисна ставка в стандартних міжнародних свопах і деривативах. Окрім того, LIBOR використовується Швейцарським національним банком як базовий курс своєї грошово-кредитної політики.

? Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення світового фінансового ринку та поясність його функції.
2. Назвіть та охарактеризуйте основні сегменти світового фінансового ринку.
3. Сформулюйте відмінності ринку грошей та ринку капіталу.
4. Поясніть різницю в термінах операцій та основних інструментах ринку грошей та ринку капіталів.
5. Охарактеризуйте роль валютного ринку в забезпеченні міжнародних розрахунків та управлінні валютними ризиками.
6. Назвіть основних учасників світового фінансового ринку.
7. Охарактеризуйте основні ризики, з якими стикаються учасники світового фінансового ринку.
8. Поясніть, як зростаюча глобалізація впливає на фінансові ринки та їхню структуру.
9. Які функції виконують центральні банки на світовому фінансовому ринку?
10. Які ключові фактори впливають на розвиток світового фінансового ринку?

✍ Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

3. Процес знецінення грошей, що знижує купівельну спроможність.

6. Здатність активів швидко обмінюватися на гроші.

7. Ресурси, що мають вартість і можуть приносити прибуток.

9. Частина фінансового ринку, де торгують довгостроковими інструментами (акціями та облігаціями).

По вертикалі:

1. Борговий цінний папір, який підтверджує зобов'язання повернути позику з відсотками.

2. Система торгівлі акціями компаній.

3. Вкладення капіталу з метою отримання доходу.

4. Контракт, що дає право купити або продати актив за фіксованою ціною в майбутньому.

5. Показники, що відображають середню вартість групи активів.

8. Фінансова установа, що приймає депозити та надає кредити.

Завдання 2. Розгадайте філворд.

д	**е**	**р**	**и**	**в**	**а**	**т**	**и**	**в**	**и**	**н**	**н**	**я**	**р**	**с**
о	**в**	**м**	**п**	**а**	**к**	**р**	**в**	**а**	**ф**	**а**	**и**	**з**	**ш**	**п**
х	**г**	**д**	**а**	**л**	**т**	**е**	**д**	**л**	**і**	**а**	**ь**	**о**	**с**	**е**
і	**ш**	**и**	**т**	**ю**	**и**	**й**	**ф**	**і**	**н**	**а**	**н**	**с**	**и**	**к**
д	**а**	**с**	**м**	**т**	**в**	**д**	**ю**	**к**	**а**	**ж**	**ю**	**о**	**а**	**у**
н	**і**	**р**	**ф**	**а**	**і**	**е**	**о**	**в**	**н**	**о**	**л**	**т**	**н**	**л**
і	**а**	**а**	**х**	**р**	**а**	**р**	**б**	**і**	**т**	**р**	**а**	**ж**	**д**	**я**
с	**л**	**х**	**ц**	**е**	**р**	**г**	**у**	**д**	**о**	**в**	**ж**	**й**	**а**	**н**
т	**ф**	**у**	**н**	**а**	**р**	**р**	**и**	**н**	**о**	**к**	**б**	**м**	**р**	**т**
ь	**о**	**н**	**в**	**е**	**р**	**т**	**о**	**і**	**а**	**н**	**і**	**с**	**т**	**ь**
а	**л**	**о**	**а**	**р**	**о**	**п**	**о**	**с**	**е**	**р**	**е**	**д**	**н**	**і**
ц	**к**	**к**	**р**	**в**	**р**	**и**	**н**	**т**	**к**	**з**	**ж**	**р**	**т**	**н**
і	**ц**	**щ**	**р**	**и**	**л**	**в**	**а**	**ь**	**р**	**х**	**а**	**т**	**т**	**т**
я	**й**	**ш**	**х**	**е**	**д**	**ж**	**у**	**в**	**а**	**н**	**н**	**я**	**я**	**ь**
л	**ж**	**г**	**ю**	**г**	**н**	**е**	**п**	**о**	**л**	**ж**	**ш**	**л**	**д**	**ж**

ТЕМА 8. ВАЛЮТНІ РИНКИ ТА ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ

Мета вивчення теми: ознайомитись з особливостями функціонування валютних ринків, організацією валютних операцій; усвідомити роль валютних ринків у міжнародній фінансовій системі; розглянути методи аналізу динаміки валютних курсів, механізм управління валютними ризиками; набути уявлення про основи валютних операцій.

План

1. Валютний ринок: сутність, функції, особливості та операції.
2. Еволюційний розвиток та особливості функціонування євроринку.
3. Валютний курс та валютні операції.
4. Ступінь конвертованості валюти. Врахування конвертованості валюти при здійсненні міжнародних операцій.
5. Регулювання валютних відносин.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Міжнародний валютний ринок*
- ✓ *Національний валютний ринок*
- ✓ *Регіональний валютний ринок*
- ✓ *Валютний курс*
- ✓ *Валютна операція*
- ✓ *Зовнішньоторговельні організації*
- ✓ *Міжнародні інвестиційні компанії*
- ✓ *Комерційні банки*
- ✓ *Диверсифіковане управління*
- ✓ *Біржовий ринок*
- ✓ *Позабіржовий ринок*
- ✓ *Міжбанківський ринок*
- ✓ *Євровалютний ринок*
- ✓ *Котирування*
- ✓ *Купівельна спроможність валют*
- ✓ *Конвертованість валюти*
- ✓ *Валютна політика*
- ✓ *Девальвація валюти*
- ✓ *Ревальвація валюти*
- ✓ *Валютна інтервенція*

Теоретичні відомості

Міжнародний валютний ринок
є найбільшим фінансовим ринком світу і займає важливе місце в забезпеченні взаємодії між складовими світового фінансового ринку

Валютний ринок

Валютний ринок у широкому розумінні – це сфера зовнішньо-економічних відносин, які проявляються при здійсненні операцій купівлі-продажу іноземної валюти та цінних паперів в іноземній валюті, експортно-імпортних операцій між резидентами та нерезидентами, а також операцій з інвестування валютного капіталу та залучення і розміщення вільних валютних коштів.

Валютні ринки з інституціональної точки зору – це сукупність комерційних і центральних банків, бірж, брокерських фірм, корпорацій (особливо транснаціональних), міжнародних валютно-кредитних і фінансових організацій.

Валютні ринки безпосередньо – це офіційні центри, де відбувається купівля-продаж іноземних валют на основі попиту та пропозиції. Вони обслуговують міжнародний платіжний обіг, пов'язаний з оплатою грошових зобов'язань юридичних або фізичних осіб різних країн.

Функції валютного ринку:

- забезпечення своєчасності здійснення міжнародних рахунків
- диверсифікація валютних резервів банків, підприємств, держав, регулювання валютних курсів
- страхування валютних і кредитних ризиків
- взаємозв'язок світових, кредитних і фінансових ринків
- отримання спекулятивного прибутку учасниками ринку у вигляді ризниці курсів валют
- регулювання економіки

Особливості валютного ринку

- валютний ринок нематеріальний
- не має конкретного місцезнаходження, єдиного центру
- механізм його функціонування − обмін валюти однієї країни на валюту іншої країни
- існує цілковита свобода моментального відкриття чи закриття будь-якої позиції, можливість торгувати 24 години на добу в режимі onlain
- є міжбанківським ринком
- має гнучку систему організації торгівлі та гнучку стратегію оплати за укладення угоди
- є одним з найліквідніших ринків завдяки можливості роботи з різними валютами
- завдяки процесу телекомунікації та інформатики є глобальним, тобто розгорнутим у масштабі всього світу

Основні учасники валютного ринку

комерційні банки, які здійснюють близько 70% загального обсягу валютних операцій як за рахунок та на користь клієнтів, так і самостійно за рахунок власних ресурсів. Найвпливовішими учасниками світового валютного ринку є такі банки, як Citicorp, Barclays Bank, Deutsche Bank, Union Bank of Switzerland, Standard Chartered Bank

зовнішньоторговельні організації, які беруть участь у міжнародній торгівлі, формують попит (як імпортери) та пропозицію (як експортери) іноземної валюти. Ці компанії, як правило, здійснюють валютні операції через посередництво комерційних банків

міжнародні інвестиційні компанії, які здійснюють політику диверсифікованого управління портфелем власних активів шляхом вкладання ресурсів у цінні папери державних органів та корпоративні цінні папери різних країн

центральні банки, які здійснюють державну валютну політику через управління валютними резервами, проведення валютних інтервенцій, застосування валютних обмежень, регулювання рівня процентних ставок за вкладами у національній валюті

валютні біржі, що функціонують, як правило, у країнах із перехідною економікою та високим рівнем державного регулювання валютних відносин. Основною функцією валютних бірж є здійснення валюто-обмінних операцій для юридичних осіб та формування валютного курсу

Операції на міжнародному валютному ринку здійснюються за трьома рівнями

1-й рівень: *роздрібна торгівля*. Операції на національному ринку, коли банк-ділер безпосередньо взаємодіє з клієнтами.

2-й рівень**:** *оптова міжбанківська торгівля*. Операції на національному ринку, коли взаємодіють два банки-ділери через посередництво валютного брокера**.**

3-й рівень**:** *міжнародна торгівля*. Операції між двома і більше національними ринками, коли банки-ділери різних країн взаємодіють один з одним. Такі операції часто включають арбітражні операції на двох або трьох ринках.

Залежно від обсягу і характеру валютних операцій, кількості використаних в угодах валют та рівня нормативно-правового регулювання валютні ринки поділяються на:

- міжнародні
- регіональні
- національні

Залежно від рівня організації валютного ринку розрізняють

біржовий ринок – представляють валютні біржі, функції яких полягають у визначенні попиту та пропозиції валюти, встановленні валютних курсів, прогнозуванні їх динаміки, визначенні довідкових курсів валют, а також у формуванні певної стратегії та тактики центрального банку країни відносно фінансово-кредитної політики та системи валютного регулювання. За обсягом біржовий ринок невеликий, оскільки функціонує в основному як національний валютний ринок (укладається приблизно 10% усіх угод із валютою)

позабіржовий, або міжбанківський – представляють фінансові установи, підприємства та організації, діяльність яких безпосередньо пов’язана зі здійсненням валютних операцій. Діяльність міжбанківського ринку безпосередньо пов'язана з реалізацією валютних операцій. На нього припадає близько 90% обороту іноземної валюти

За характером операцій валютний ринок поділяється на ринки:

спот	форвард	своп	ринок валютних ф'ючерсів та опціонів

Валютний ринок − це ринок, де здійснюється продаж і купівля валюти в країні її походження.

Євровалютний ринок − це ринок депозитно-позичкових операцій в іноземній валюті за межами країни походження цієї валюти (наприклад, депозити в доларах США розміщені у Японії).

Фактори, що спричинили бурхливий розвиток ринку євровалют

- особливості банківського регулювання в США в 50-х та 60-х роках обумовили те, що філії американських банків у Європі та європейські банки могли сплачувати за доларовими депозитами вищі відсотки, аніж банки в США, водночас доларові кредити, що надавалися в Європі, коштували дешевше
- надлишки коштів (здебільшого в доларах США), у країн-експортерів нафти з Близького Сходу та тих країн, що надавали перевагу розміщенню коштів у європейських банках
- значний попит на доларові кредити з боку урядів країн, що розвиваються
- часткове або повне усунення більшістю країн обмежень щодо руху капіталів та конверсійних операцій
- відсутність контролю та резервних вимог щодо здійснення операцій

Євровалюта – це іноземна валюта, якою здійснюються операції за межами країни-емітента цієї валюти

Учасники ринку євровалют

- центральні банки та уряди країн, що діють переважно на ринку єврооблігацій
- комерційні банки, які є головними учасниками даного ринку і активно діють як на ринку короткострокових, так і довгострокових операцій
- приватні установи та інвестори (в основному це ТНК), які мають у розпорядженні значні суми коштів та відіграють значну роль на світовому фінансовому ринку

Специфіка єврорынку

- Наднаціональний характер функціонування
- Інституціональна особливість
- Обмеження доступу позичальників
- Використання конвертованих валют провідних країн
- Використання новітньої комп'ютерної технології
- Специфіка відсоткових ставок
- Емісія і операції з: єврооблігаціями, євровекселями, євроакціями

Отже, ринок євровалют і валютний ринок мають багато спільних рис, що дозволяє банкам-дилерам працювати на обох ринках. Провідну роль на цих ринках відіграють одні й ті самі іноземні валюти. Однак між ринками існує і відмінність, яка полягає в тому, що на євровалютному ринку предметом угод є термінові депозити з нарахуванням відсотка, а на валютному ринку − депозити до запитання без нарахування відсотка.

Валютний курс та валютний паритет є ланкою, що зв'язує національні валютні системи.

Поняття *валютного курсу* розкривається як мінова вартість національних грошей однієї країни, виражена в грошових одиницях інших країн.

Валютний курс − «ціна» грошової одиниці однієї країни, виражена в іноземних грошових одиницях чи міжнародних валютних одиницях (СДР, ЕКЮ, замінених ЄВРО з 1999 р.), коефіцієнт перерахунку однієї валюти в іншу, що визначається співвідношенням попиту та пропозиції на валютному ринку.

Функції валютного курсу:

- забезпечення взаємного обміну валютами під час торгівлі товарами, послугами та під час руху капіталів і кредитів;
- використовується для порівняння цін світових та національних ринків, а також вартісних показників різних країн, виражених у національних чи іноземних валютах;
- використовується для періодичної переоцінки рахунків компаній та банків в іноземній валюті.

Багатофакторність валютного курсу відображає зв'язок валютного курсу з іншими економічними категоріями: вартістю, ціною, грошима, процентом, платіжним балансом і т. д. При цьому вони тісно переплітаються, а вирішальними стають певні фактори.

Класифікація факторів впливу на розмір валютного курсу

Структурні чинники

- Конкурентоспроможність товарів країні на світовому ринку та її зміни
- Стан платіжного балансу країни
- Купівельна спроможність грошових одиниць і темпи інфляції
- Різниця %-х ставок у різних країнах
- Державне регулювання валютного курсу
- Ступінь відкритості економіки

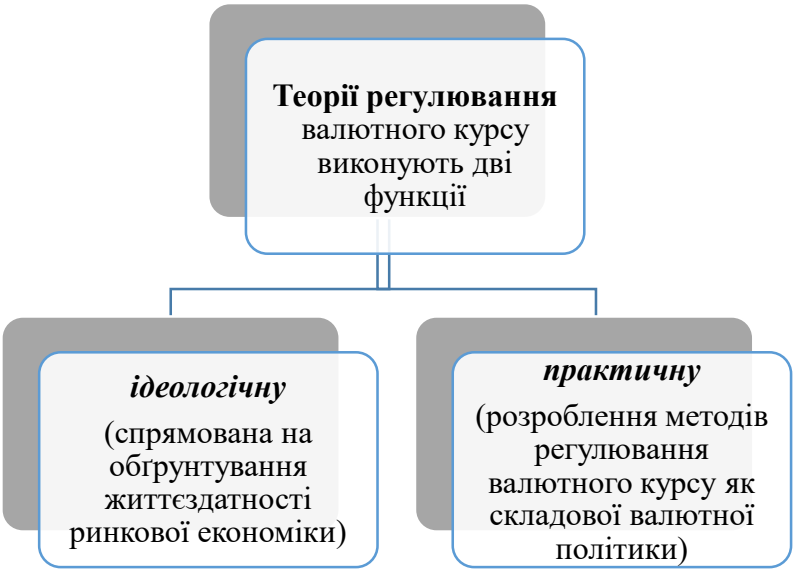
Кон'юнктурні чинники

- Діяльність валютних ринків
- Спекулятивні валютні операції
- Кризи, війни, стихійні лиха
- Прогнози
- Циклічність ділової активності в країні
- Рівень розвиненості інших секторів фінансового ринку

Основні теорії регулювання валютного курсу:

теорія паритету купівельної здатності, теорія регульованої валюти, теорія ключових валют, теорія фіксованих паритетів та курсів, теорія плаваючих валютних курсів, нормативна теорія валютного курсу.

Загальними рисами цих теорій є заперечення теорії трудової вартості, вартісної основи валютного курсу, товарної природи грошей.

Для оцінки темпів економічного розвитку використовують декілька розрахункових видів валютних курсів

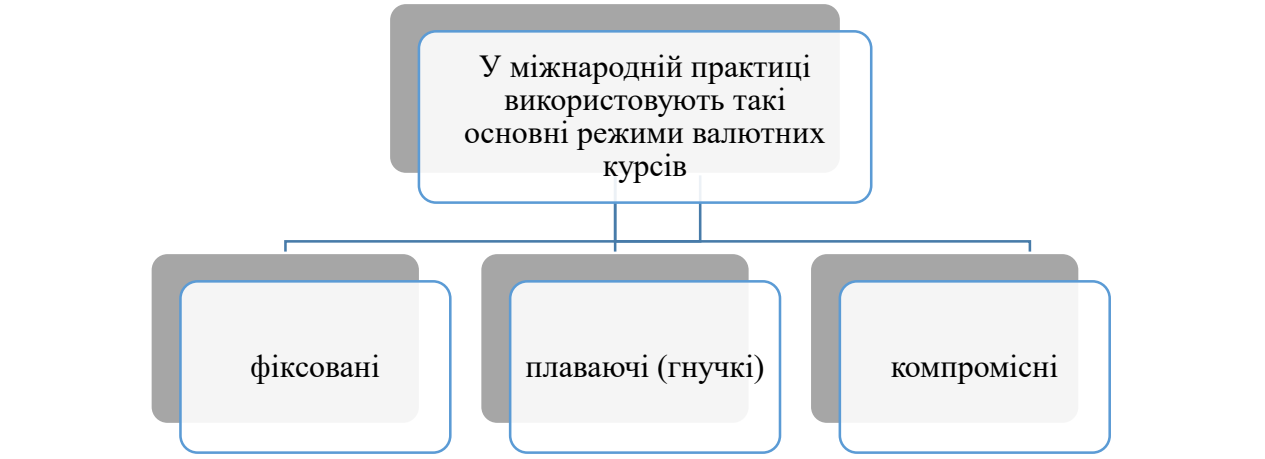
Номінальний валютний курс – курс між двома валютами, тобто відносна ціна двох валют (пропозиція їх обміну однієї на іншу). Визначення номінального валютного курсу збігається із загальним визначенням самого валютного курсу і встановлюється на валютному ринку.

Реальний валютний курс – номінальний валютний курс, скоригований на відносний рівень цін у даній країні та в країні, до валюти якої котирується національна валюта. Реальний валютний курс є порівнянням купівельної спроможності двох валют.

Номінальний двосторонній валютний курс – це відносна ціна двох валют, тобто ціна одиниці національної валюти, виражена в одиницях іноземної валюти.

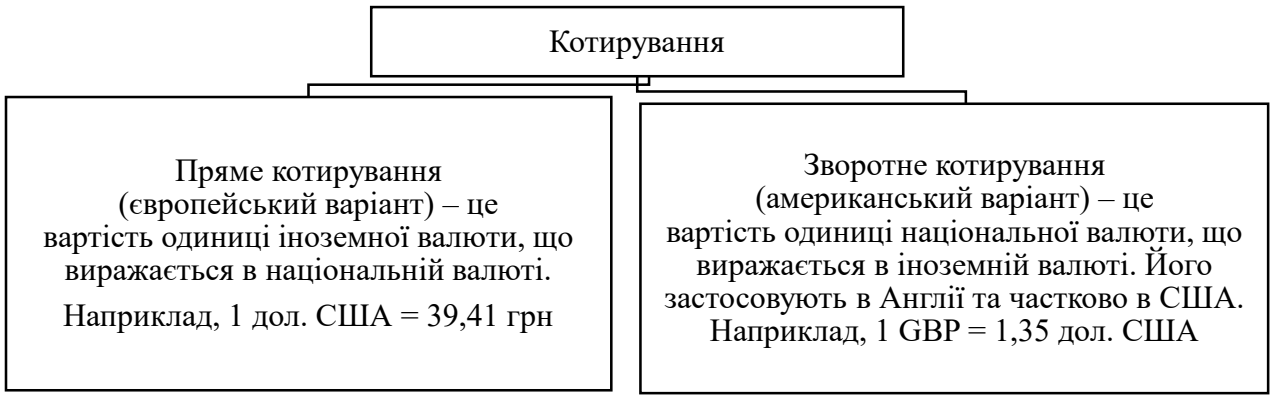
Номінальний ефективний валютний курс – це індекс валютного курсу, що встановлюється як співвідношення національної валюти до валют інших країн, котирування яких визначено відповідно до частки цих країн у валютних операціях даної країни.

Реальний ефективний валютний курс – це номінальний ефективний валютний курс із поправкою на зміни співвідношення внутрішніх цін до цін країн, до валют яких встановлюється котирування національної валюти.

Ринковий валютний курс – розраховується на валютних біржах або у розрахунках між банками при здійсненні міжнародних платежів, здійснюючи купівлю-продаж інвалюти та формуючи, таким чином, попит і пропозицію інвалют.

Котирування валют – це фіксація курсу національної грошової одиниці в іноземній на даний момент.

USD	UAN	= 39,41
база котирування	валюта котирування	курс
Базова валюта − це валюта, відносно якої котируються інші валюти, тобто валюта, з якою порівнюють дану грошову одиницю.	Валюта котирування − це валюта, яка котирується до базової, тобто валюта, курс якої визначають.	

Офіційне котирування – якщо котирування валют здійснює НБУ.

Ринкове або вільне котирування – якщо котирування валют здійснюють уповноважені комерційні банки.

Повне котирування – курс покупця і продавця, згідно з яким банк може купити або продати іноземну валюту за національну:

Курс покупця (bid rate) – курс, за яким банк купує валюту, або курс купівлі базової валюти.

Курс продавця (offer rate) – курс, за яким банк продає іноземну валюту за національну, або курс продажу базової валюти.

Середній курс – середнє арифметичне курсів продавця і покупця.

Котирування має такий вигляд: EUR/USD = 1,0820 *(bid)*/1,0828 *(*offer) або EUR/USD = 1,0828/28

Маржа – різниця між курсами продавця і покупця.	Фіксинг – процедура котирування, яка складається з визначення і реєстрації міжбанківського курсу шляхом послідовного зіставлення попиту та пропозиції за кожною валютою.	Крос-курс (cross-rates) – це співвідношення між двома іноземними валютами, яке визначають на основі курсу цих валют щодо третьої валюти.

три методи розрахунку крос-курсів:

із прямим котируванням до долара США, якщо долар США є базою котирування для обох валют.

Для визначення крос-курсу доларові курси необхідно розділити.

із прямим та зворотним котируванням до долара США, якщо долар США є базою котирування лише для однієї з валют.

Для визначення крос-курсу доларові курси валют потрібно перемножити.

зі зворотним котируванням до долара США, якщо долар США є валютою котирування для обох валют.

Для визначення крос-курсу доларові курси необхідно розділити.

На міжбанківському ринку крос-курси купівлі та продажу валюти визначаються за такими правилами:

Крос-курси купівлі та продажу для валют з прямим котируванням до долара США (долар США є базою котирування для обох валют)

Крос-курси купівлі та продажу для валют із прямим і зворотним котируванням до долара США

Крос-курси купівлі та продажу для валют зі зворотним котируванням до долара США (долар США є валютою котирування для обох валют)

Купівельна спроможність валют – це вартість товарів і послуг, які можна придбати за певну грошову одиницю порівняно з базовим періодом.

Існують теорії абсолютного та відносного паритету купівельної спроможності	
Теорія абсолютного паритету купівельної спроможності: обмінний курс між валютами двох країн дорівнює відношенню рівнів цін у цих країнах.	Теорія відносного паритету купівельної спроможності: зміна обмінного курсу між валютами 2-х країн пропорційно відносно зміни рівня цін у цих країнах.

Існує кілька методик обчислення PPP

- На основі зіставлення рівня цін стандартного набору товарів і послуг (споживчого кошика)
  Цей показник називають абсолютним паритетом.
- На основі співвідношення витрат виробництва
  Це неціновий метод, тобто він дає можливість абстрагуватися від цінових коливань.
- На основі зіставлення ефективних виробничих витрат у країнах
  Такий паритет називається відносним паритетом.

Конвертованість валюти – здатність валюти однієї країни обмінюватися на валюти інших країн у певній пропорції, яка визначається масштабом цін та купівельною спроможністю національної валюти

Конвертованість валюти – це особливий характер взаємозв'язку національного та світового господарства, що здійснюється через грошово-валютні канали:

- надає виробникам і споживачам певної країни можливість вільного вибору найбільш вигідних ринків збуту і закупівлі продукції та послуг;
- стимулює вплив іноземної конкуренції на ефективність, гнучкість національних підприємств та їх пристосованість до швидкозмінних світогосподарських умов;
- сприяє «підтягуванню» національного виробництва до міжнародних стандартів за цінами, затратами фінансовими і трудовими ресурсами.

Обов'язковою передумовою конвертованості національної валюти є:

- наявність у країні певних економічних і правових умов для прояву господарської самостійності власника грошей;
- наявність ринкового господарства, за якого всі учасники економічного обміну діють самостійно на свій страх і ризик;
- ринкове господарство даної країни має бути достатньо збалансованим, конкурентоспроможним і відкритим, із незначними торговельними валютно-фінансовими обмеженнями або взагалі без них.

Механізм конвертованості
як складова частина економічної системи включає:

- ринковий курс національної валюти, що регулює і відображає попит та пропозицію;
- відсутність валютних обмежень у поточних і фінансових операціях;
- право резидентів володіти й розпоряджатися іноземною валютою;
- право нерезидентів здійснювати операції з національною валютою;
- регулювання зв'язків із світовим ринком, відповідну торгову, митну, а також валютну політику (режим валютного курсу й форми його підтримання, валютний контроль);
- регулювання ринкових відносин і участь держави в економіці, грошово-кредитну та бюджетну політику.

За класифікацією форм конвертованості (оборотності) за видами та суб'єктами зовнішньоекономічних операцій розрізняють:

валюти вільно конвертовані	*частково конвертовані*	*неконвертовані*
Вільно конвертованими валютами (ВКВ) є валюти країн, де немає ніяких обмежень як на поточні комерційні операції, так і на операції, пов'язані з рухом капіталів, для вітчизняних (резидентів) та іноземних (нерезидентів) юридичних і фізичних осіб. Валюти цих країн можуть обмінюватися на будь-яку іноземну валюту.	Частково конвертовані валюти (ЧКВ) – це валюти тих країн, які відмінили валютні обмеження не на всі валютні операції або тільки для нерезидентів. До них належать валюти більшості західноєвропейських країн.	Неконвертованими валютами (НКВ) є валюти, що повністю зберегли валютні обмеження на всі валютні операції як для резидентів, так і нерезидентів. Як правило, це валюти залежних і економічно слабо розвинених країн, які здебільшого прикріплені до валют колишніх метрополій.

Повна конвертованість означає вільний обмін національної грошової одиниці на іноземну валюту для всіх категорій власників у будь-якій формі без обмежень за здійснення всіх валютних операцій (долар США, фунт стерлінгів Великобританії, єна Японії та ін.).

За часткової конвертованості національної грошової одиниці обмін її на іноземні валюти дозволяється, та лише для певних власників і для здійснення певних валютних

Внутрішня конвертованість передбачає вільний обмін національної валюти на іноземну для резидентів (юридичних і фізичних осіб певної країни) та здійснення ними вільних платежів за кордоном.

За зовнішньої конвертованості відбуваються вільне нагромадження валюти на рахунках нерезидентів (фізичних і юридичних осіб інших країн), переказ її за кордон чи конверсія в іншу валюту.

Умови досягнення істинної конвертованості	
По -перше, мати внутрішній ринок товарів, послуг, валюти і капіталів , до якого можуть мати вільний доступ нерезиденти;	По-друге, створення умов для зацікавленості іноземних покупців у купівлі національної валюти за іноземну валюту.

Отже, **конвертованість національної валюти** – необхідний елемент розвинутої і відкритої ринкової економіки.

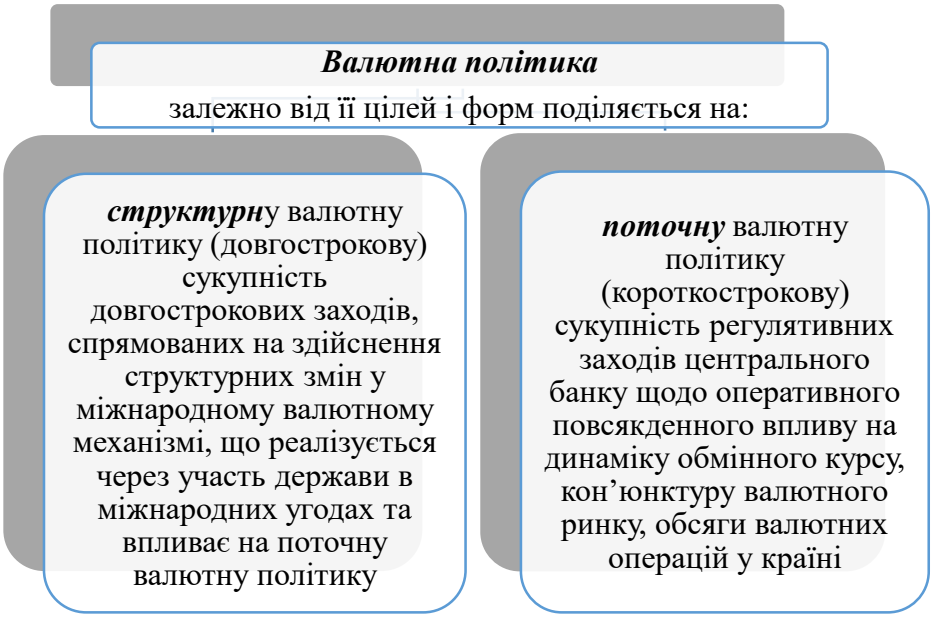
Валютна політика – сукупність заходів, які здійснюються державою у сфері міжнародних валютних та інших економічних відносин відповідно до поточних і

Стратегічні завдання *валютної політики*:

- забезпечення стійкого економічного зростання;
- підтримання стабільного рівня цін (низького рівня інфляції);
- сприяння високому рівню зайнятості в національному господарстві (низький рівень безробіття);
- забезпечення зовнішньоекономічної рівноваги (тобто рівноваги платіжного балансу країни).

Специфічні завдання валютної політики:

- забезпечення стабільного функціонування внутрішнього валютного ринку країни і недопущення кризових та спекулятивних явищ;
- сприяння нормальній організації грошового обігу в країні для забезпечення товарообмінних операцій у зовнішньоекономічній сфері;
- створення адекватних правових умов організації валютних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання і припливу іноземних інвестицій;
- підтримання стабільного рівня обмінного курсу національної валюти на грошовому ринку й забезпечення належної купівельної спроможності національної грошової одиниці;
- оперативне регулювання сальдо платіжного балансу для своєчасного погашення зовнішньої заборгованості;
- лібералізація або обмеження можливостей суб'єктів господарювання у здійсненні валютних операцій залежно від загальних цілей економічної політики держави.

? Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення валютного ринку. Поясніть його основні функції.
2. Охарактеризуйте ключових учасників валютного ринку та їх ролі.
3. Окресліть відмінності концепцій походження грошей.
4. Що таке валютний курс і які фактори впливають на його формування?
5. Які основні види валютних операцій існують? Охарактеризуйте їх.
6. Опишіть сутність спот-операцій і поясніть їх відмінність від інших видів операцій.
7. Поясніть механізм роботи форвардних валютних контрактів та їх призначення.
8. Яка різниця між валютним ризиком та валютним хеджуванням?

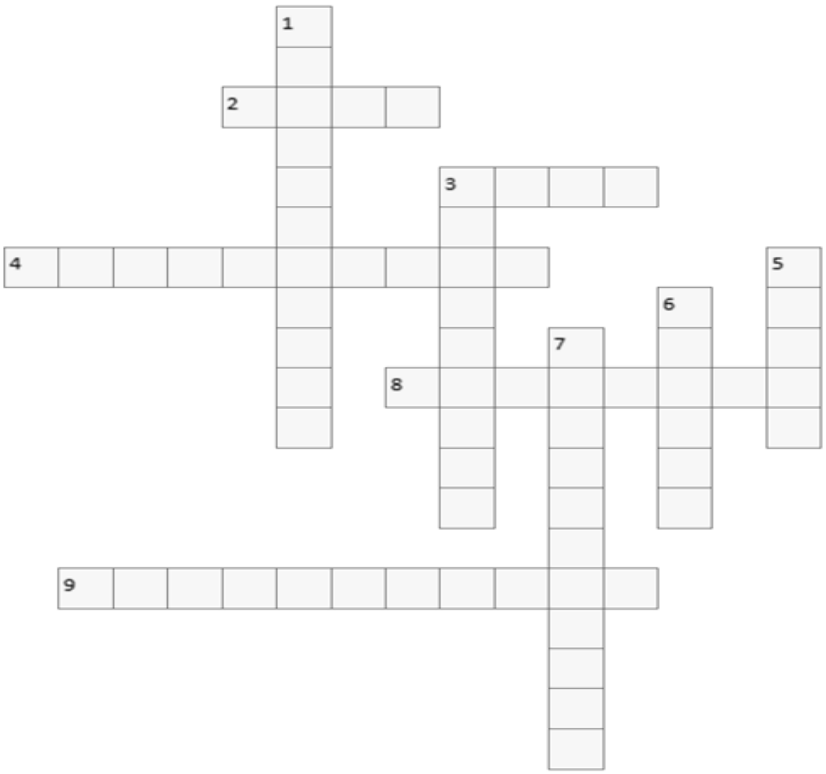
9. Поясніть поняття валютного арбітражу і наведіть приклади ситуацій, коли він використовується.

10. Які існують режими валютного курсу?

11. Опишіть інструменти, які центральні банки використовують для регулювання валютного ринку.

✍ Практичні завдання

Завдання1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

2. Обмін валют зі зворотним обміном у майбутньому.
3. Співвідношення між вартістю двох валют.
4. Захист від валютних ризиків шляхом використання фінансових інструментів.
8. Отримання прибутку за рахунок різниці в курсах на різних ринках.
9. Процес визначення вартості валюти на ринку.

По вертикалі:

1. Зниження вартості національної валюти щодо інших валют.
3. Процес обміну однієї валюти на іншу.
5. Різниця між купівельною та продажною ціною валюти.
8. Отримання прибутку за рахунок різниці в курсах на різних ринках.
6. Міжнародний ринок обміну валют.
7. Здатність валюти швидко обмінюватися на іншу валюту без значних втрат.

Завдання 2

Українське підприємство «Солодощі України» імпортує шоколад, ціна однієї партії якого становить 2,5 млн євро. Товар перепродується на внутрішньому ринку за ціною 110 млн грн. Визначте коефіцієнт валютної ефективності імпорту. Зробіть висновок про економічну доцільність даної операції, якщо поточний курс валюти становить 45 грн/євро.

Завдання 3

Банк в Києві оголосив такі повні котирування валют на 26.02.2023:

– долара США до 1 грн: 39,26–39,73;
– євро до 1 грн: 41,51–42,05;
– фунт стерлінгів до 1 грн: 41–47,55.

Визначте, яку суму отримає клієнт банку при обміні на долари США 400 євро та 300 фунтів стерлінгів.

Завдання 4

У нестабільних глобалізаційних умовах розвитку світового господарства на підприємство, що здійснює зовнішньоекономічні операції, впливає велика кількість різноманітних чинників. Зовнішнє середовище є досить широким. Валютні чинники перетворюються на ризики, які необхідно враховувати при здійсненні зовнішньоекономічних трансакцій. Підприємство «Запоріжсталь» продає в Німеччину металевий лист, постачаючи його водним шляхом через порти України та Німеччини. Експорт здійснюється в межах поставки один раз на місяць. Які валютні чинники впливають на діяльність підприємства-експортера та підприємства імпортера? Яким чином умови існування світової валютної системи впливають на здійснення зовнішньоекономічної діяльності даних контрагентів?

Завдання 5

Українська компанія поставила свій товар до Сінгапура на суму 385 тис. сінгапурських доларів (SGD) і одночасно закупила партію товару в Англії, за яку повинна заплатити 115 тис. англійських фунтів (GBP) та партію сировини в США на суму 90 тис. дол. США (USD). Знайдіть крос-курс і визначте, чи достатньо компанії сінгапурських доларів для оплати товару з Англії та сировини зі США, якщо котирування валют таке: USD/SGD – 1,33925; GBP/USD – 1,3706; 1 SGD = 31,0305 UAH.

Чи зобов’язана українська компанія продати валютні надходжень на міжбанківському валютному ринку? Чи потрапляють дані операції під валютний нагляд?

ТЕМА 9. МІЖНАРОДНИЙ КРЕДИТНИЙ РИНОК І ТЕХНОЛОГІЇ КРЕДИТУВАННЯ

Мета вивчення теми: розглянути сутність технології міжнародного кредитування; з'ясувати функції та роль міжнародного кредиту; дослідити форми міжнародного кредиту; набути уявлення про особливості та структуру сучасного ринку позичкових капіталів.

План

1. Економічна сутність міжнародного кредитного ринку.
2. Функції та роль міжнародного кредиту.
3. Форми міжнародного кредиту.
4. Структура сучасного ринку позичкових капіталів.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Міжнародний кредит*
- ✓ *Капітал*
- ✓ *Кредитор*
- ✓ *Позичальник*
- ✓ *Лізинг*
- ✓ *Факторинг*
- ✓ *Бланковий кредит*
- ✓ *Ринок кредитів та депозитів*
- ✓ *Ринок боргових цінних паперів*
- ✓ *Міжбанківський ринок*
- ✓ *Єврооблігації*
- ✓ *Іноземні облігації*
- ✓ *Ноти*
- ✓ *Єврокомерційні папери (векселі).*

Теоретичні відомості

Поняття кредитного ринку

сегмент фінансового ринку, де здійснюється обмін позичковим капіталом між суб'єктами, які потребують фінансування (як правило, позичальники), і суб'єктами, які мають зайві фінансові ресурси та готові їх вкласти в обмін на відсотковий дохід (як правило, кредитори або інвестори)

Економічна сутність міжнародного кредитного ринку

Етап становлення кредитних відносин

Згодом

носили поодинокий характер між фізичними особами

на ринку кредитних ресурсів з'являються спеціалізовані суб'єкти, які стають посередниками між кредиторами і позичальиками, – комерційні банки.

У ході розвитку підприємницької діяльності та при формуванні особливих господарських утворень виникла необхідність у створенні системи товарного кредитування юридичних осіб.

Створення централізованих фінансів супроводжувалося розвитком державного кредиту, в якому держава виступає в ролі кредитора, гаранта та позичальника.

Активний кредитор держав – населення, а також міжнародні фінансово-кредитні інститути.

Етапи розвитку міжнародного кредитного ринку

До 60-х рр.

Розвивався дуже повільно та практично не існував з огляду на такі причини:

1) сплеск світової економічної кризи (1929-1933 рр.);
2) розбалансування економіки за часи Другої світової війни та існування валютних обмежень після її завершення.

Операції, в основному, здійснювалися з короткостроковими борговими інструментами. При цьому попит на довгострокові позики утримувався досить стабільно.

Кінець 60-х рр.

Паралельно формуються і розвиваються нові кредитні інститути

Переважно це були небанківські установи – ломбарди, кредитні кооперативи, пенсійні фонди, лізингові, факторингові, форфейтингові та інвестиційні компанії, поштові відділення, центри мікрофінансування, позиково-ощадні організації.

Причини їх розвитку: більш доступні для позичальника форми та умови кредитування, ніж у комерційних банках.

Початок 90-х рр.

Ринок позикових капіталів за своїми масштабами досяг величезних розмірів.

ПРИЧИНИ ДЛЯ ЙОГО РОЗВИТКУ

Процес інтенсифікації світогосподарських зв'язків, формування інтегрованої мережі міжнародного виробництва, підвищення ролі міжнародних фінансово-кредитних організацій та інституцій, кредитна діяльність яких спрямовується на:

а) утворення, розвиток та модернізацію об'єктів наднаціонального виробництва з метою фінансування структурної перебудови національних економік, об'єктів регіонального і внутрішньоконти-нентального значення

б) модернізацію окремих елементів наднаціональної інфраструктурної системи, зокрема, енергетичних, транспортних, інформаційних та інших комунікацій

в) підтримку системи страхування довгострокових капіталомістких промислових та інфраструктурних проєктів для забезпечення їх стійкості в періоди фінансово-економічної нестабільності тощо

ДЖЕРЕЛА УТВОРЕННЯ ПОЗИЧКОВИХ КАПІТАЛІВ

Міжнародний кредит

РІЗНИЦЯ

Внутрішній кредит

Вони відрізняються міждержавною міграцією позичкового капіталу й укрупненням цих традиційних джерел за рахунок їх залучення з низки країн. Атрибутом міжнародного ринку позичкових капіталів є напрямок національного позичкового капіталу за кордон та його передача в розпорядження іноземного банку або залучення іноземного капіталу.

Необхідність у міжнародному кредиті пов'язана з:

- кругообігом коштів у господарстві;
- особливостями виробництва та реалізації продукції;
- розходженнями в обсязі й термінах зовнішньоекономічних угод;
- необхідністю одночасних великих капіталовкладень для розширення виробництва.

Кредитною угодою можна назвати будь-яку економічну або фінансову операцію, що призводить до виникнення заборгованості одного із суб'єктів цієї угоди. Погашення заборгованості проводиться боржником одноразово або в розстрочку. Причому в загальну суму платежу, крім боргу, включається надбавка у вигляді відсотка.

Міжнародний кредитний ринок – економічний механізм акумуляції та перерозподілу кредитного капіталу в загальносвітовому масштабі, тобто сукупність національних ринків кредитного капіталу та євроринку.

Кредиторами/позичальниками є приватні підприємства, у тому числі банки й фірми, а також державні установи, уряди, міжнародні організації та фізичні особи.

Збільшення кількості та розширення кола кредиторів обумовлюють істотне посилення конкуренції між ними на кредитному ринку. Конкуренція зобов'язує всіх кредиторів орієнтуватися на кращі умови кредитування позичальників.

КОНКУРЕНЦІЯ

ЦІНОВА	НЕЦІНОВА
Конкурентні переваги: ➢ надання сезонних знижок ➢ розпродажі ➢ надання знижок постійним покупцям ➢ диференціація розмірів щомісячних платежів ➢ періодичність сплати процентів за кредитом тощо.	**Конкурентні переваги:** ➢ покращення умов кредитування шляхом застосування нецінових інструментів впливу ➢ асортимент товарів, пропонованих у кредит ➢ умови поставки та страхування товарів, можливість надання відкритого рахунку тощо.

Цінова конкуренція у сфері грошового кредитування пов'язана з розміром процентних ставок за кредитами.

У сфері грошового кредитування

Нецінова конкуренція пов'язана з іншими умовами кредитування – сума, термін і забезпечення за кредитом, надання додаткових послуг поряд із кредитними послугами.

Конкуренція у сфері грошового кредитування відбувається насамперед між комерційними банками, але в останні роки серйозну конкуренцію їм складають небанківські фінансово-кредитні організації.

Попит і пропозиція у межах кредитного ринку концентруються на **кредитний капітал.**

Кредитний капітал – це капітал, що використовується для надання кредитів та лежить в основі формування кредитних ресурсів.

Вивільненню грошових капіталів із процесу виробництва сприяє низка суб'єктивних факторів:

1. Амортизаційний фонд підприємства. Амортизація основних фондів переносить частину їх вартості на собівартість продукції, результатом якої є вивільнення грошового капіталу, який може бути використаний для оновлення, розширення та відновлення виробничих фондів.
2. Виникає різниця, яка виражена в грошовому капіталі між вартістю товару, який вивільняється в процесі реалізації продукції та з часом утворення нових матеріальних витрат на купівлю сировини та матеріалів.
3. Та ж різниця з'являється в результаті інтервалу між часом отримання виручених від реалізації доходів і часом виплати заробітної плати.
4. Додаткова вартість, що виникає в результаті виробничої діяльності, накопичення якої може не тільки відкладатися у вигляді грошового капіталу, але і при досягненні певних розмірів може використовуватися для розширення виробництва, зростання доходу, спрямовуватися на відтворення робочої сили або виробничих відносин.

Шляхом застосування кредитних інструментів накопичення залучаються до кругообігу, приносячи прибуток: одним у вигляді додаткової вартості, іншим – у вигляді позичкового відсотка.

Поява позичкового капіталу зумовлена розвитком капіталістичного способу виробництва, який виділив його в особливу історичну категорію, що обслуговує в основному кругообіг функціонуючого капіталу.

Джерелом утворення позичкових капіталів є

Першим і основним джерелом є частина коштів, що вивільняється в процесі відтворення, яка накопичує в собі грошові капітали.

Другим джерелом утворення позичкових капіталів є капітали рантьє, які вбачають поповнення своїх багатств у тому, щоб отримати позичковий відсоток при наданні кредитних ресурсів за умови повернення первісного позичкового капіталу.

Третім джерелом формування позичкового капіталу є об'єднання інших кредиторів, які вкладають свій дохід і заощадження в кредитні установи.

Це страхові компанії, пенсійні фонди, тимчасово вільні грошові кошти державного бюджету, заощадження та доходи юридичних і фізичних осіб та фінансових інститутів.

Таким чином, можна зробити висновок, що кошти, які вивільнюються в процесі кругообігу промислового й торгового капіталу, а також грошові накопичення фізичних, юридичних осіб, держави та фінансово-кредитних установ утворюють джерела позичкового капіталу.

ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТУ

Функції міжнародного кредиту визначають специфіку використання позичкового капіталу на наднаціональному рівні та відображають його значимість.

Через міжнародне кредитування останнім часом здійснюється перетворення приватних підприємств в акціонерні товариства, а пільгове міжнародне кредитування тільки посилює цей процес.

Це своєю чергою перешкоджає доступу середніх і малих фірм до міжнародного ринку позичкових капіталів і впливає на посилення процесів концентрації та централізації капіталу. Отже, у розвитку економіки держави міжнародний кредит виконує значну роль.

Роль міжнародного кредиту в розвитку економіки держави

Позитивний аспект	Негативний аспект
✓ забезпечує безперервність процесу відтворення й розширення виробництва; ✓ є ланкою зв'язку для реалізації зовнішньоекономічної діяльності; ✓ сприяє інтернаціоналізації економіки; ✓ слугує засобом підвищення конкурентоспроможності економіки держави у світовому господарстві; ✓ створює сприятливі умови для зарубіжних інвестицій; підвищує економічну ефективність зовнішньої торгівлі.	× впливає на розвиток виробництва в найбільш прибуткових галузях, тим самим посилюючи диспропорції суспільного виробництва; × є засобом конкурентної боротьби за ринки збуту; × посилює нестійкість грошового обігу в країнах з нестабільною економікою; × зміцнює позиції країн кредиторів на світових ринках та посилює їх вплив на соціально-економічні процеси країн-боржників; × слугує джерелом фінансування воєнних конфліктів.

Залежно від цілей кредитування роль міжнародного кредиту в умовах ринкової економіки проявляється двояко.

З одного боку, він сприяє зміцненню економічного потенціалу країни

З іншого боку, посилює її економічну залежність від країн-кредиторів

Так, проводячи політику кредитної дискримінації й, у такий спосіб установлюючи гірші умови для одержувача кредитів, позичальники здійснюють тиск на останнього.

Приклад: події, які відбулися в період «холодної війни», коли США та їхні союзники в НАТО застосували кредитну дискримінацію до СРСР. Кредитна блокада є більш жорстким важелем впливу, оскільки передбачає повну відмову від надання кредитів. Наприклад, у 1985 р. США організували кредитну блокаду Нікарагуа через вдоволення зовнішньою політикою цієї держави.

ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТУ

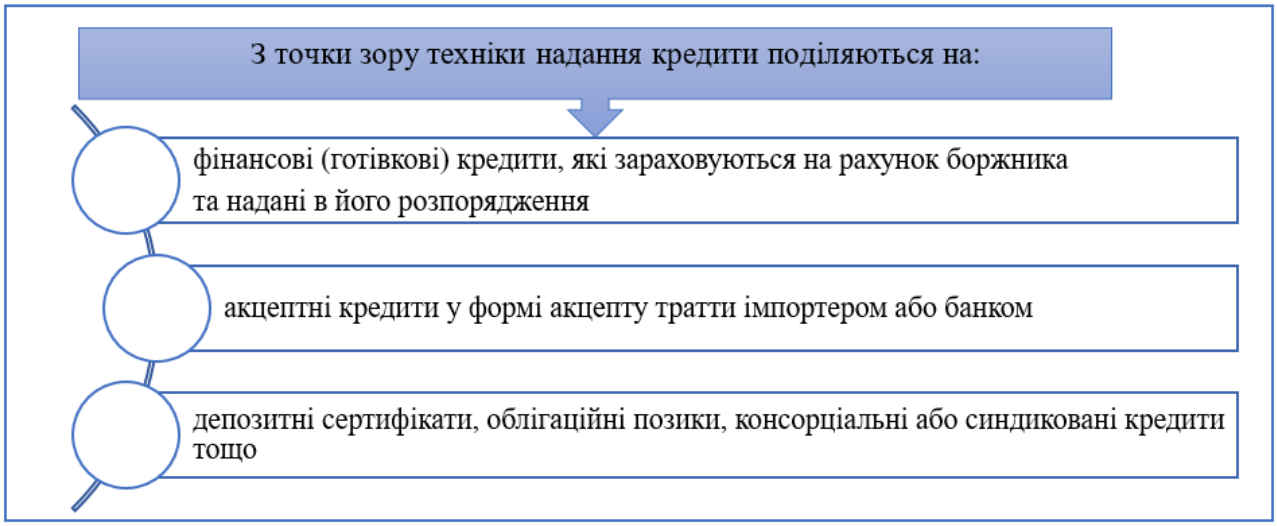
Міжнародний кредит має різні форми, які можна класифікувати за кількома головними ознаками, що характеризують окремі сторони кредитних відносин

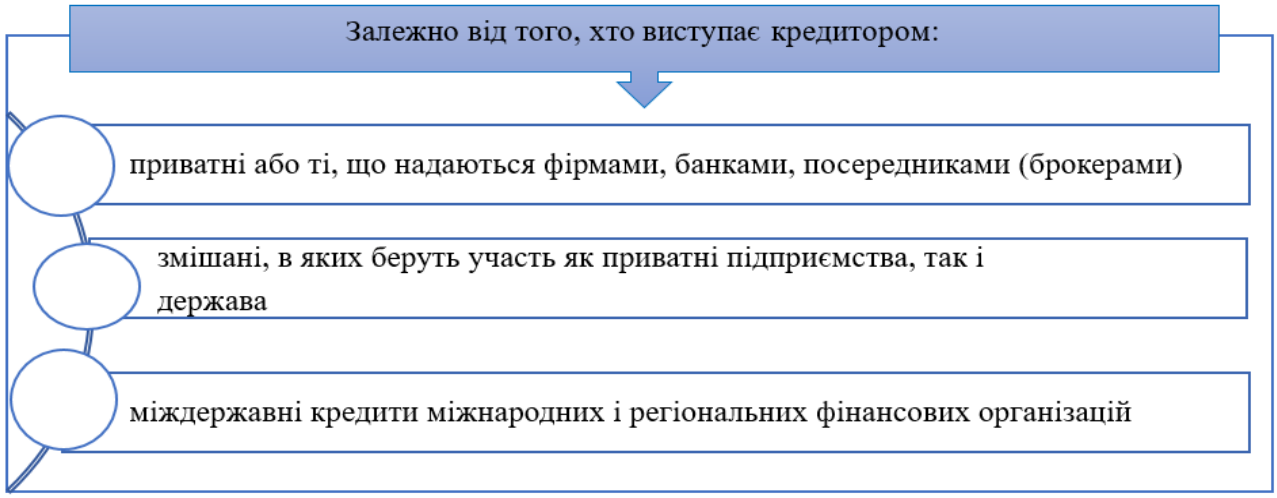
За термінами кредити розподіляються на:

короткострокові	середньострокові	довгострокові
•до року	•від одного року до п’яти	•більше 5 років
є важливою умовою високоприбуткових спекулятивних угод на міжнародному фінансовому і грошовому ринках	супроводжують постачання споживчих товарів тривалого користування	використовується для інвестування в основні засоби виробництва

За призначенням (залежно від того, для якої зовнішньоекономічної угоди використовуються залучені кошти) виокремлюють такі кредити

1	комерційні	безпосередньо пов’язані із зовнішньою торгівлею
2	фінансові	прямі капітальні вкладення, будівництво, погашення зовнішньої заборгованості тощо
3	«проміжні»	призначені для обслуговування змішаних форм вивезення капіталів, товарів і послуг, наприклад, у вигляді виконання підрядних робіт (інжиніринг)

Комерційні (фірмові) кредити

Надаються у товарній формі фірмою, зазвичай, експортером однієї країни імпортеру іншої країни. Надаються у вигляді відстрочки платежу за товарними операціями. Оформлення операції може здійснюватися через вексель або за відкритим рахунком.

Вексельний кредит

Передбачає, що експортер, уклавши угоду про продаж товару, виставляє переказний вексель (тратту) на імпортера, який, отримавши комерційні документи, акцептує його, тобто дає згоду на оплату в указаний строк.

Кредит за відкритим рахунком

Надається на основі угоди між експортером та імпортером, за якою постачальник записує на рахунок покупця як його борг вартість проданих і відвантажених товарів, а імпортер зобов'язується погасити кредит у встановлений термін. Практикується при регулярній поставці товарів з періодичним погашенням заборгованості в середині або в кінці місяця.

Кредитування експорту та імпорту

Виступає у формі позик під заставу товарів, товарних документів, векселів, а також обліку тратт. Іноді банки надають крупним фірмам-експортерам, з якими вони тісно пов'язані, бланковий кредит, тобто без формального забезпечення.

Кредити у міжнародній торгівлі

Мають переваги перед фірмовими. Вони дають можливість одержувачу більш вільно використовувати кошти на купівлю товарів, звільняють його від необхідності звертатися за кредитом до іноземних постачальників.

Великі банки надають акцептний кредит у формі акцепту тратти

Експортер домовляється з імпортером, що платіж за товар буде проведений через банк шляхом акцепту останнім виставлених експортером тратт. Існує ринок банківських акцептів.

Акцептовані першокласним банком тратти легко реалізуються на ринку позичкових капіталів. Шляхом відновлення акцептів кредити можуть перетворюватися з короткострокових у довгострокові.

Міжнародний консорціальний (синдикований кредит) – це кредит, наданий банками різних країн одному позичальнику. Ця форма кредиту має низку особливостей:

- оформлюється угода про консорціум або синдикат на певний термін щодо об'єднання банків для надання кредитів;
- метою такого об'єднання є розподіл банківських ризиків при наданні великих кредитів
- визначається головний банк, який має вести переговори з позичальником і банками-кредиторами, визначати валютно-фінансові умови кредиту, оцінювати ризики й можливості їх мінімізації, за що отримує додаткову винагороду, крім відсотка і комісійних
- порядок дій банків-учасників синдикату в разі неплатоспроможності позичальника визначається багатосторонньою угодою

Лізинг (англ. *leasing*, від *lease* – здавати в оренду) – надання лізингодавцем матеріальних цінностей лізингоотримувачу в оренду на різні терміни без переходу права власності.

Вони проводились близько 2 тис. років до н.е. у Вавилоні ↔ В умовах інтернаціоналізації господарських зв'язків ці операції набули нових рис, зріс їх обсяг, розширилась сфера використання, вдосконалюється техніка операцій.

Із 1950-х рр. ↔ Лізинг застосовується в міжнародному обігу. Найважливіші переваги лізингу полягають у великому пакеті послуг, що надаються в межах цієї форми кредитування.

Він включає: Організацію та кредитування транспортування, монтаж, технічне обслуговування та страхування об'єктів лізингу, забезпечення запасними частинами, консультаційні послуги, наприклад, з питань оподаткування, дотримання митних формальностей; організаційні, координуючі та інформаційні послуги.

Переваги: В умовах дефіциту платіжного балансу лізинг привабливий ще й тим, що зобов'язання за нього згідно з міжнародною практикою не включаються до обсягу зовнішньої заборгованості країни.

Факторинг (анг. *factor* – посередник). Міжнародний факторинг – це кредитування експорту у формі купівлі факторинговою компанією (іноді банком) неоплачених платіжних вимог експортера до імпортера та їх інкасація.

Вимоги Величина позики коливається від 70% до 90% від суми рахунку-фактури залежно від кредитоспроможності клієнта. Решта 10-30% після вирахування відсотків за кредит і комісії за послуги зараховуються на рахунок клієнта. Кошти цього рахунку слугують для покриття не прийнятих факторинговою компанією комерційних ризиків (недоліки якості товарів, їх некомплектність тощо). Після інкасації платіжних вимог факторингова компанія закриває рахунок і повертає експортеру його залишок, включаючи виплачені імпортером пені за прострочення.

СТРУКТУРА СУЧАСНОГО РИНКУ ПОЗИЧКОВИХ КАПІТАЛІВ

У міру інтернаціоналізації господарських зв'язків і розвитку міжнародного кредиту формується міжнародний ринок позичкових капіталів. Із виникненням міжнародних фінансових центрів починає розвиватись міжнародний ринок позичкових капіталів.

Міжнародний ринок позичкових капіталів

- це система економічних відносин, яка забезпечує акумуляцію і перерозподіл позичкового капіталу між країнами.

Характеризується

За часом

За організацією функціонування

Часова ознака виражається в існуванні грошового ринку, на якому надаються короткострокові кредити (до одного року), та ринку капіталу, де надаються середньострокові (від 1 року до 5 років) і довгострокові кредити (від 5 років і більше).

За організаційною (інституціональною) ознакою сучасний ринок позичкового капіталу передбачає наявність ринку власного капіталу або ринку цінних паперів і ринку позикового капіталу (кредитно-банківської системи).

Обидві ознаки ринку позичкових капіталів характерні для всіх розвинених країн, проте, безумовно, про стан національного ринку роблять висновок за другою (інституціональному) ознакою, особливо за наявністю та ступенем розвитку його двох основних складових – кредитно-банківської системи та ринку цінних паперів.

На ринку позиковий капітал виступає не як гроші, а як зростаюча вартість, яка виражається в здатності функціонувати як капітал та приносити дохід у формі прибутку. На відміну від ринків звичайних товарів, на позиковому ринку протистоять один одному лише кредитор і позичальник, а товар виступає тільки у грошовій формі.

Суб'єктами міжнародного ринку позикових капіталів є:

1) офіційні інститути (центральні банки та інші державні установи й міжнародні організації);
2) приватні фірми, банки;
3) страхові компанії;
4) пенсійні фонди;
5) ТНК;
6) приватні особи.

Учасники ринку, що належать до будь-якої з цих категорій, можуть виступати як кредиторами, так й позичальниками.

Серед учасників ринку визначають таких професійних посередників, як:

1) транснаціональні банки;
2) фінансові компанії;
3) форвардні біржі;
4) кредитно-фінансові установи.

Офіційні інститути виступають кредиторами на міжнародному ринку позичкових капіталів.

Функції міжнародного ринку позичкових капіталів

- обслуговування товарного обігу через кредит
- акумуляція грошових заощаджень (накопичень) підприємств, населення, держави
- трансформація грошових фондів безпосередньо в позичковий капітал і використання його у вигляді капіталовкладень
- формування джерел капіталу для покриття державних і споживчих витрат

Висновок

Характеризуючи міжнародний ринок позичкового капіталу, варто виділити його структурні елементи. Єдиного підходу щодо цього в науці не існує. Це пов'язано з тим, що ознаки, за якими здійснюється структурування, можуть бути різними. Виходячи з того, що ринок позичкового капіталу відповідно до фінансових інструментів поділяється на два великих сегменти – ринок кредитів й депозитів та ринок боргових цінних паперів.

Ринок кредитів та депозитів

ринок банківських кредитів та депозитів

це ринок, де обов'язковим учасником кредитних відносин є банківська установа

ринок небанківських кредитів

це ринок, де як кредитори виступають небанківські установи (кредитні спілки, фонди, страхові компанії тощо)

Головною метою міжбанківського ринку кредитів і депозитів є не стільки одержання доходу у вигляді відсотків за надані кредити і розміщені депозити, скільки забезпечення своєї поточної короткострокової ліквідності. Звідки виходить, що названий міжбанківський ринок є ринком короткострокового кредитування. Причому кредити надаються навіть на години («короткі гроші»).

Банки використовують прямі кореспондентські зв'язки один з одним не тільки в інтересах клієнтів (ринок кредитів та депозитів для не банків), але й для проведення власних операцій (ринок кредитів та депозитів супрабанків). Ці операції здійснюються на відповідному міжбанківському ринку.

Отже, зрозуміло, що цей ринок не є стабільним й гостро реагує на вплив різних кон'юнктурних факторів. Таким чином, на міжбанківському ринку реалізуються кредитні відносини між банками з приводу надання короткострокових позик, через такі функції, як:

перерозподіл банківського капіталу

раціональне використання банківських ресурсів

управління валютним ризиком

зниження витрат, пов'язаних з рухом капіталу

ринок кредитів та депозитів <u>центральних банків</u>

Ринок кредитів та депозитів

ринок кредитів та депозитів <u>комерційних банків</u>

Мета

регулювання ліквідності банківської системи держави. Для центральних банків базовою ціною кредиту є облікова ставка, через зміни якої центральний банк впливає на попит на гроші. Доступ на ринок кредитів та депозитів центрального банку є обмеженим для комерційних банків.

Мета

вигідно розмістити тимчасово вільні кошти та отримати прибуток. Для банку-позичальника – це реалізувати можливість швидко й недорого здійснити запозичення для вирішення короткострокових проблем із ліквідністю. При цьому для комерційних банків ціна кредиту формується відповідно до попиту та пропозиції на ринку, тобто стихійно.

РИНОК БОРГОВИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

це ринок, на якому рух капіталу здійснюється через боргові цінні папери, якими є всі види цінних паперів, що дають право їхньому власнику на повернення до певного терміну суми, переданої їм у борг, а також одержання фіксованого доходу.

- Облігації
- Казначейські зобов'язання
- Ощадні сертифікати
- Векселі
- Комерційні папери
- Банківські депозитні сертифікати
- Комерційні папери
- Боргові

Характеристика ринку боргових цінних паперів

- закріплюють сукупність майнових і немайнових прав, що підлягають посвідченню і безумовному здійсненню з дотриманням установлених законом форм і порядку
- розміщуються випусками
- мають рівний обсяг прав і однакові терміни здійснення прав усередині одного випуску незалежно від часу придбання

Цінні папери

- **Емісійні** — Випускаються зазвичай великими серіями і всередині серії всі цінні папери однакові. Випуск таких паперів регулюється і контролюється державними органами, наділеними даними повноваженнями в законодавчому порядку
- **Неемісійні** — Випускаються поштучно чи невеликими серіями і мають індивідуальні характеристики. Це свого роду угода між двома сторонами, яка має форму і властивості цінного паперу. Ці папери не реєструються державними органами (ощадні та депозитні сертифікати, банківські чеки, акредитиви, коносаменти, форвардні контракти (форварди), ф'ючерси, опціони, векселі)

Більшість випущених цінних паперів після їх розміщення емітентом можуть вільно обертатися на ринку (купуватися і продаватися), тобто є ринковими.

У той же час деякі види цінних паперів за своєю економічною природою та згідно з чинним законодавством не можуть бути предметом вільної купівлі-продажу, тобто належать до неринкових цінних паперів.

1. Банківські чеки
2. Акредитиви
3. Коносаменти
4. Окремі види облігацій
5. Акції закритих АТ

Обмеження на купівлю-продаж облігацій та акцій визначаються у рішенні про випуск, проспекті емісії або в статуті акціонерного товариства.

За майновим статусом емітента цінні папери прийнято розподіляти на три класи:

- державні цінні папери, які імітуються державними органами влади;
- муніципальні цінні папери, що гарантуються органами місцевого самоврядування;
- недержавні цінні папери, так звані, корпоративні цінні папери, випуск яких гарантується акціонерним майном або у разі випуску облігацій може надаватися додаткова гарантія третіх осіб.

За принципом зворотності та характером відносин між емітентами та власниками цінні папери **поділяються на боргові та дольові.**

За призначенням (залежно від того, для якої зовнішньоекономічної угоди використовуються залучені кошти) кредити бувають

1. **Дольові** — Засвідчують придбання прав власності на частку майна емітента, а також прав на участь в управлінні діяльністю компанії емітента в межах, визначених законодавством. Не гарантують повернення вкладених коштів і доходу від емітента. Як правило, це безстрокові цінні папери.
2. **Боргові** — Засвідчують надання позики власником цінних паперів їх емітентом на певних умовах і закріплюють право власника на отримання боргу та процентного доходу від емітента. Наприклад: облігації, векселі, банківські сертифікати. Термін існування боргових цінних паперів обмежений (за винятком безстрокових облігацій).

$

При формуванні ринкової ціни, прийнято виділяти

основні (первинні, базові) цінні папери

До первинних, базових належать цінні папери, в основі яких лежать реальні активи (майно, товари, гроші). Ці папери не надають права на купівлю-продаж самих активів. Вони обертаються на готівковому (спотовому) ринку. Їх ціна не залежить безпосередньо від ціни базового активу, тобто власники таких акцій не наділені правом продавати частину майна компанії за вартістю власного пакета акцій.

похідні цінні папери

Похідні цінні папери (похідні інструменти) або деривативи – це цінні папери, які засвідчують право власника на купівлю-продаж базового активу, що лежить в їх основі, у певний момент часу в майбутньому за ціною, встановленою сторонами угоди в момент її укладення.

Спочатку даний клас інструментів (цінних паперів) виник для страхування операцій з біржовими товарами.

Торговці, щоб застрахувати себе від зростання цін того чи іншого товару, укладали угоду на його купівлю на умовах постачання товару в майбутньому за наперед обумовленою ціною.

Пізніше даний клас цінних паперів був широко освоєний посередниками і перетворився на інструмент отримання прибутку з коливань цін відповідного біржового активу.

Ринок, на якому обертаються похідні цінні папери, називається строковим ринком (або ринком термінових угод). До цього класу паперів належать: ф’ючерси (ф'ючерсні контракти), форварди (форвардні контракти), опціони (опціонні контракти, опціони емітента), варанти.

Від 17 квітня 1989 року на ринку міжнародних облігацій згідно з Директивою Комісії європейських товариств обертаються іноземні облігації, єврооблігації, глобальні облігації та паралельні облігації.

Іноземні облігації випускаються на національному ринку для іноземних позичальників. Вони розміщуються емітентом у будь-якій іноземній країні у валюті розміщення позики. Ці облігації зазвичай імітуються посередниками, якими виступає група національних банків.

Класичні позики у формі вільного випуску облігацій на іноземному ринку цінних паперів засновані на принципі єдності місця (наприклад, Нью-Йорк, Лондон або інший фінансовий центр), валюти (за звичаєм валюта кредитора) і біржового котирування.

Французька позика на англійському фінансовому ринку випускалася у фунтах стерлінгів і купувалася англійськими інвесторами на базі лондонського котирування. У сучасних умовах емітентами іноземних облігацій залишилися тільки провідні країни. Залежно від країни емісії іноземних облігацій мають спеціальні назви: Yankee Bonds – у США, Samourai і Shibosai Bonds – у Японії, Bulldog Bonds – у Великобританії, Rembrandt Bonds – у Нідерландах, Matador Bonds – в Іспанії та Chocolate Bonds – у Швейцарії.

Наприклад: Французька позика на англійському фінансовому ринку випускалася у фунтах стерлінгів і купувалася англійськими інвесторами на базі лондонського котирування.

АЛЕ

Далеко не всі облігації вільно обертаються на ринку. За умовами емісії деякі види облігацій після їх первинного розміщення не підлягають перепродажу, а можуть бути тільки погашені емітентом або повернені через певний строк до моменту погашення. До неринкових облігацій, наприклад, належать державні облігації, емітовані спеціально для страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, інвестиційних фондів тощо.

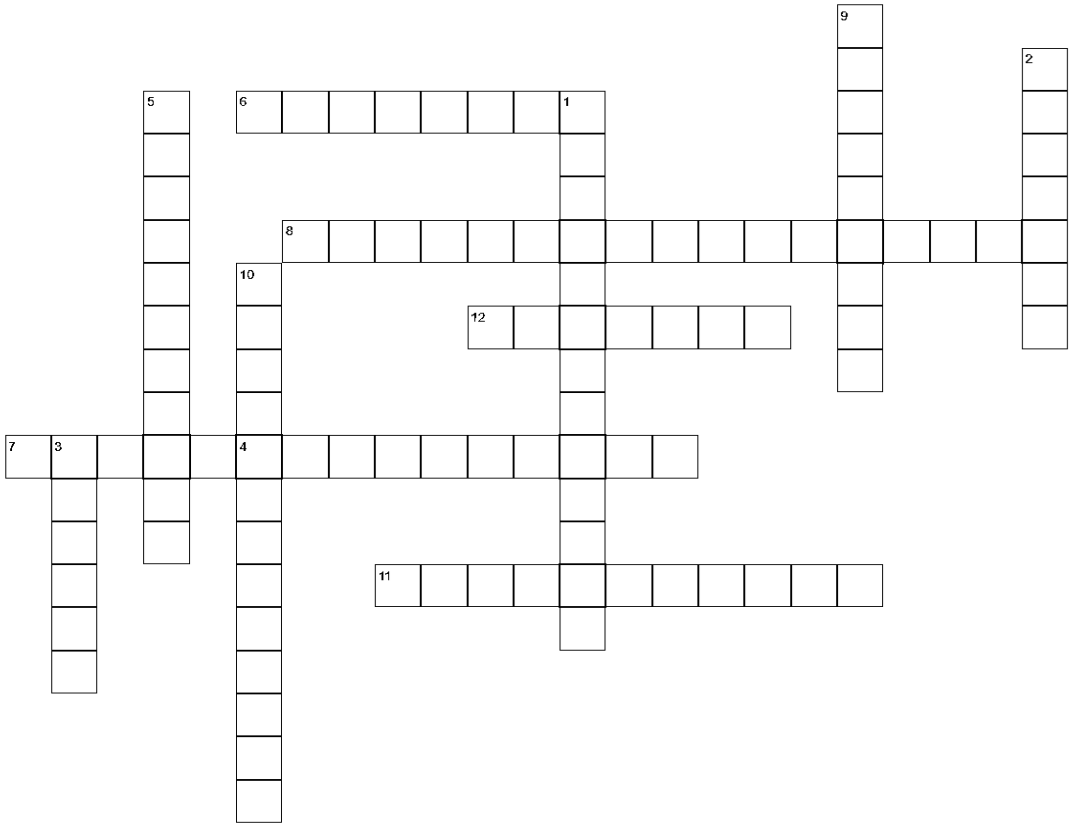
? Питання для самоконтролю

1. У чому полягає об’єктивна необхідність міжнародного кредиту?
2. Охарактеризуйте функції міжнародного кредиту.
3. На якому ринку обертаються похідні цінні папери?
4. Назвіть джерела утворення позичкового капіталу.
5. Яка роль міжнародного кредиту в розвитку економіки?
6. Які функції здійснює міжнародний ринок позичкових капіталів?
7. У яких формах здійснюється міжнародний кредит?

8. Поясніть зміст структурних елементів ринку кредитів та депозитів.
9. У чому полягає сутність ринку боргових цінних паперів?
10. За якими ознаками класифікують боргові цінні папери?

✍ Практичне завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

6. Особа, установа або компанія, яка надає грошові або інші ресурси в позику іншій особі або організації з умовою повернення цих ресурсів в майбутньому, зазвичай з урахуванням певного відсотка за користування цими ресурсами.

7. Вид кредиту, при якому кредитор (банк або фінансова установа) погоджується надати позичальнику певну суму коштів, яку він може використовувати за своїм власним розсудом, не вказуючи конкретні цілі використання коштів.

8. Позика, надана однією країною, урядом, міжнародною організацією або приватним сектором іншій країні, уряду чи приватному сектору, яка має за мету фінансову підтримку або розвиток відповідної країни або проєкту.

11. Фінансові інструменти, що мають грошову вартість та можуть бути об'єктом купівлі, продажу або обміну на фінансовому ринку.

12. Письмовий документ, що містить беззаперечне наказове зобов'язання виплатити визначену суму грошей у визначений строк або на пред'явника (одержувача) векселя.

По вертикалі:

1. Сегмент фінансового ринку, де позичальники (індивіди, компанії, уряди) звертаються до кредиторів (банки, фінансові установи, приватні інвестори) для отримання позик на різні цілі, такі як покупка житла, інвестування в бізнес, споживчі потреби тощо.

2. Це грошові або матеріальні активи, які можуть використовуватися для виробництва благ і послуг або для інвестування з метою отримання прибутку.

3. Вид фінансової угоди, за якою одна сторона (лізингодавець) надає іншій стороні (лізингоотримувач) право використовувати майно протягом певного періоду часу за плату (лізингові виплати).

4. Позичковий інструмент, який видається емітентом (корпорацією або урядом) і включає обіцянку повернути позичені кошти визначеним часом, а також виплачувати проценти за користування цими коштами.

5. Особа або організація, яка отримує позику або кредит від кредитора з обіцянкою повернення позичених коштів або ресурсів в майбутньому з урахуванням певного відсотка.

9. Фінансова послуга, при якій компанія (фактор) надає звітність про свої непогашені рахунки-фактури і виплачує певну частину їхньої вартості передбачуваним угодами постачальникам (клієнтам), що дозволяє компаніям отримати швидкий доступ до грошей і зменшити ризик неплатежів.

10. Облігації, які випускаються компаніями, установами або урядами за межами своєї країни в валюті, яка відмінна від національної валюти емітента.

Завдання 2

Торгова фірма «Барта» уклала угоду на купівлю імпортних товарів. Вартість контракту – 7,5 млн дол. За умовами контракту товар буде надходити партіями. Вартість однієї партії товару – 1,5 тис. дол. Постачання товарів відбудеться 5 партіями в такі дати: 16.05; 15.06; 30.07; 20.08; 11.09. Власних коштів на оплату контракту у фірми немає, тому вона звернулася в ОТР Банк із проханням про відкриття кредитної лінії. Процентна ставка – 9%. Реалізація товарів буде здійснюватися через торговельну мережу, яка має стійке фінансове

становище та гарантує погашення кредиту й виплату відсотків. Приблизний термін реалізації однієї партії товару – 40 днів. Різницю між ціною реалізації та ціною поставки буде спрямовано на виплату процентів за кредитом і в дохід фірми. Визначте потребу в кредиті на кожну дату поставки.

Завдання 3

При постачанні товару на 6,0 млн доларів США на умовах розстрочки платежу за відсотковою ставкою 5% річних у контракті зафіксовано, що 3,0 млн доларів будуть погашені через 90 днів, а решта 3,0 млн доларів – через 180 днів від дати відвантаження. Контракт вступив у дію 01 січня 2023 року. Обчисліть нарахування і погашення відсотків за кредит всіма відомими методами. Порівняйте результати і дайте обґрунтовані рекомендації щодо умов контракту. Складіть графіки погашення кредиту та нарахованих відсотків за всіма методами.

ТЕМА 10. МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Мета вивчення теми: набути уявлення про природу, функціонування та роль похідних цінних паперів на світовому фінансовому ринку; ознайомитись із поняттям деривативів, їх різновидами та основними характеристиками; усвідомити, як формуються ціни на деривативи, які фактори впливають на їх динаміку та як вони використовуються в інвестуванні та хеджуванні ризиків; оцінити роль деривативів на світовому фінансовому ринку, їх вплив на стабільність фінансової системи та економіку в цілому; визначити потенційні ризики, пов'язані з торгівлею деривативами, та оцінити можливості їх використання для досягнення інвестиційних цілей; навчитись аналізувати фінансову інформацію, приймати обґрунтовані інвестиційні рішення та оцінювати ризики.

План

1. Визначення похідних цінних паперів. Історичний розвиток ринку деривативів.
2. Класичні строкові контракти (форварди та ф’ючерси).
3. Строкові угоди з правом відмови від їх виконання (опціони).
4. Строкові контракти, що ускладнені зустрічними обмінними операціями у комбінації з негайною поставкою (валютні та боргові свопи).
5. Синтетичні похідні цінні папери.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Міжнародний ринок дереватівів*
- ✓ *Фондові біржі*
- ✓ *Дериватив*
- ✓ *Ф'ючерсний контракт*
- ✓ *Форвардний контракт*
- ✓ *Опціон*
- ✓ *Своп*
- ✓ *Варант*
- ✓ *Базовий актив*
- ✓ *Страйк-ціна*
- ✓ *Термін виконання*
- ✓ *Хеджування*
- ✓ *Арбітраж*
- ✓ *Спекуляція*

Теоретичні відомості

Євроринок та його інструменти

Євроринок забезпечує ефективне розміщення та мобілізацію фінансових ресурсів, дозволяє управляти ризиками та здійснювати спекулятивні операції.

Модифікації трьох різновидів строкових операцій:

класичні строкові контракти	***строкові угоди з правом відмови від їх виконання***	***строкові контракти, що ускладнені зустрічними обмінними операціями***
• форварди • ф'ючерси	• опціони	• валютні свопи • боргові свопи

Що таке деривативи?

Деривати (derivative instrument) – це інструмент (контракт), вартість якого базується на зміні ціни фінансового інструменту, що лежить в його основі (актив, індекс тощо). Деривативи являють собою фінансові інструменти, які у своїй основі мають більш простий фінансовий інструмент – облігацію або акцію.

Головними видами деривативів є ф'ючерси, опціони та свопи.

Строкові угоди

Це операції купівлі-продажу валютних та фінансових ресурсів, де платіж здійснюється через певний проміжок часу (від тижня до півроку). Строкові угоди дозволяють фіксувати валютний курс на дату підписання угоди.

ФОРВАРДНІ КОНТРАКТИ ТА ЇХ РОЛЬ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ

Що це?

Це угода купівлі-продажу товару, іноземної валюти або фінансового інструменту з поставкою та розрахунком у майбутньому.

Умови

Гнучкі терміни та суми операцій, без потреби внесення гарантованого депозиту.

Механізм обміну

Форвардна угода – це обмін між банком та іншою стороною (банк, клієнт тощо) однієї валюти на іншу у визначений день у майбутньому за фіксованим курсом.

- Дата постачання - день розрахунку, коли здійснюється обмін валют за форвардним курсом.
- Форвардний курс - курс, за яким відбудеться обмін, зафіксований під час укладення угоди.

Форвардний ринок *– це ринок, де котируються форвардні курси й укладаються угоди (контракти).*

Страхування валютних ризиків

Класичні форвардні контракти та опціони, що дозволяють уникати втрат при несприятливих змінах валютного курсу.

Страхування кредитних ризиків

Форвардні контракти та угоди про майбутню відсоткову ставку (FRA), що захищають від змін ринкових ставок.

Ф'ючерси

Ф'ючерсний контракт – це різновид форвардного контракту, тобто угоди, відповідно до якої певний товар має бути поставлений у зазначений день у майбутньому за ціною, що встановлюється в момент укладення угоди. Ф'ючерсний контракт є форвардним контрактом, що укладається на організованій біржі; при цьому умови контракту чітко визначаються правилами ведення операцій на відповідній біржі.

Види ф'ючерсних контрактів

Фінансові

Це контракти, в основі яких лежать фінансові інструменти: різні види валюти, боргові зобов'язання, а також фінансові індекси.

Валютні

Це контракти, згідно з якими необхідно поставити зазначену кількість якоїсь іноземної валюти в обумовлений день у майбутньому в обмін на визначену суму в іншій валюті.

Ф'ючерси та фондові індекси

Базуються на вартості фондового індексу (Dow, S&P 500 тощо). При операціях із цими ф'ючерсами прибуток або збиток залежать від коливань вартості індексу.

Процентні

Це контракти, що укладаються стосовно боргових зобов'язань, наприклад, казначейських облігацій, векселів, облігацій державної позики тощо.

Етапи виникнення

- Початок 70-х років – контракти щодо іноземної валюти.
- Середина 70-х – процентні ф'ючерси.
- Початок 80-х – операції з ф'ючерсними контрактами на фондові індекси.

Основні міжнародні центри торгівлі

- Чиказька біржа (CME – Chicago Mercantile Exchange)
- Нью-Йоркська біржа (NIMEX – New York Mercantile Exchange)
- Лондонська біржа (LIFFE – London International Financial Futures Exchange)
- Паризька біржа (MATIF – Marche a terme international de Paris)

Внесення гарантійного депозиту 6 % від суми контракту. Після здійснення операції депозит повертається оператору.

Ф'ючерсна біржа – організація, яка не має на меті отримання прибутку.
Доступна фізичним особам через купівлю місць у членів біржі.

Визначає види товарів для торгівлі та умови контрактів.

Надає операційний зал, де відбуваються торги.

Ланцюжок біржових наказів

- Угода укладається через члена біржі або брокера.
- Накази на продаж/купівлю передаються в операційний зал («яма»), де проводяться торги.

«Яма» – це виокремлене в операційному залі місце, призначене для ведення торгів якимось конкретним товаром. Аби бачити один одного, трейдери розміщуються на сходинках або на центральному майданчику.

Функції розрахункової палати

- Гарантує виконання контрактів обом сторонам, усуваючи ризик невиконання угоди.
- Стає посередником між покупцем і продавцем, приймаючи всі зобов'язання.
- У разі невиконання умов угоди трейдерами, бере на себе фінансовий ризик.
- Має вагомий капітал та гарантійний фонд.

Зворотні угоди

- Зворотна угода має відповідати початковій позиції для уникнення накопичення ф'ючерсних зобов'язань.
- У разі небажання здійснювати реальну поставку товару, трейдери закривають позицію шляхом укладення зворотної угоди.

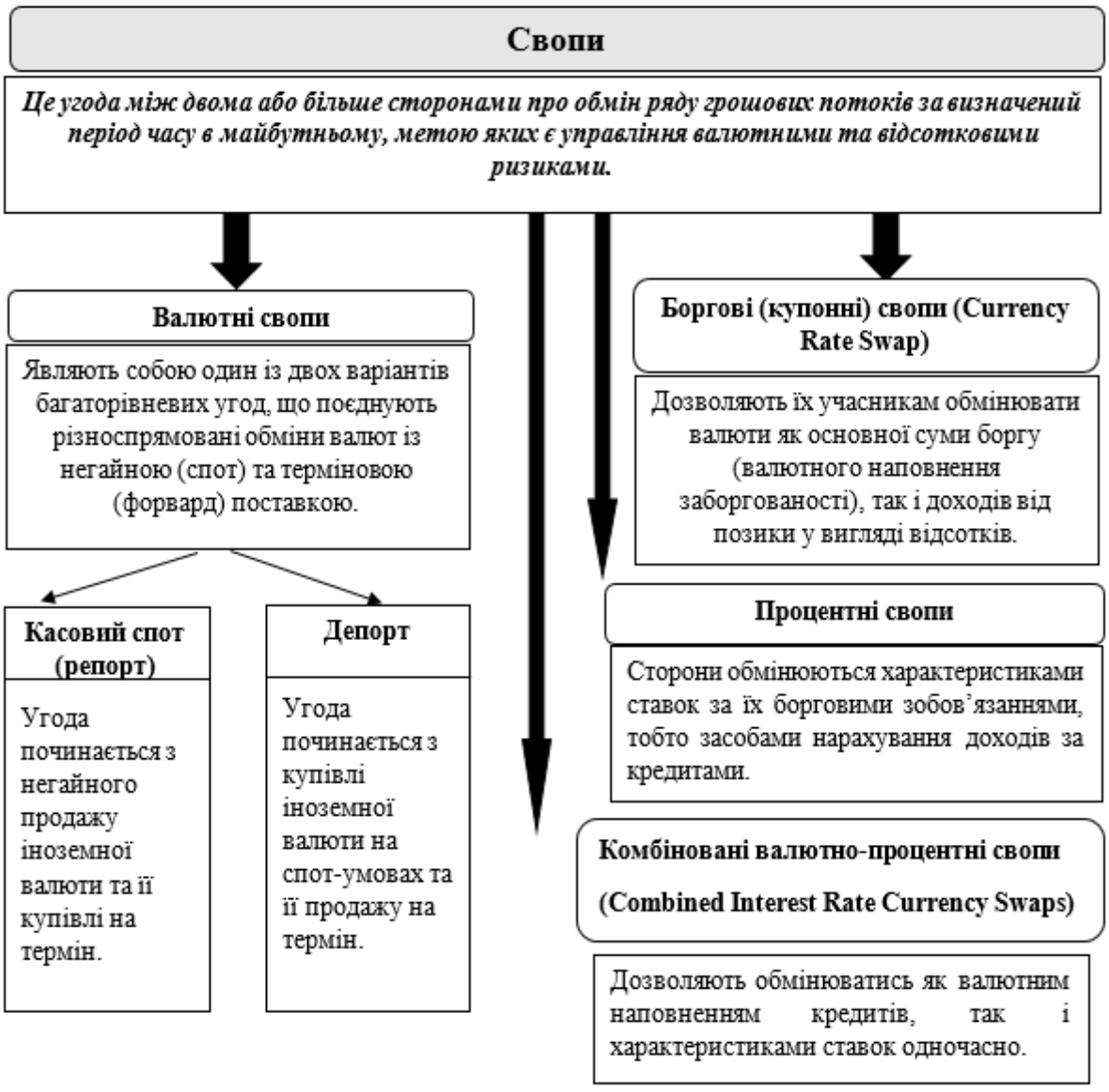
Опціон (option) *– це різновид строкової угоди, котра надає його власнику право (не зобов'язує) купити (Call Option) або продати (Put Option) товар, валюту чи фінансовий інструмент протягом певного терміну часу за обумовленою ціною в обмін на сплату визначеної суми (маржі, премії).*

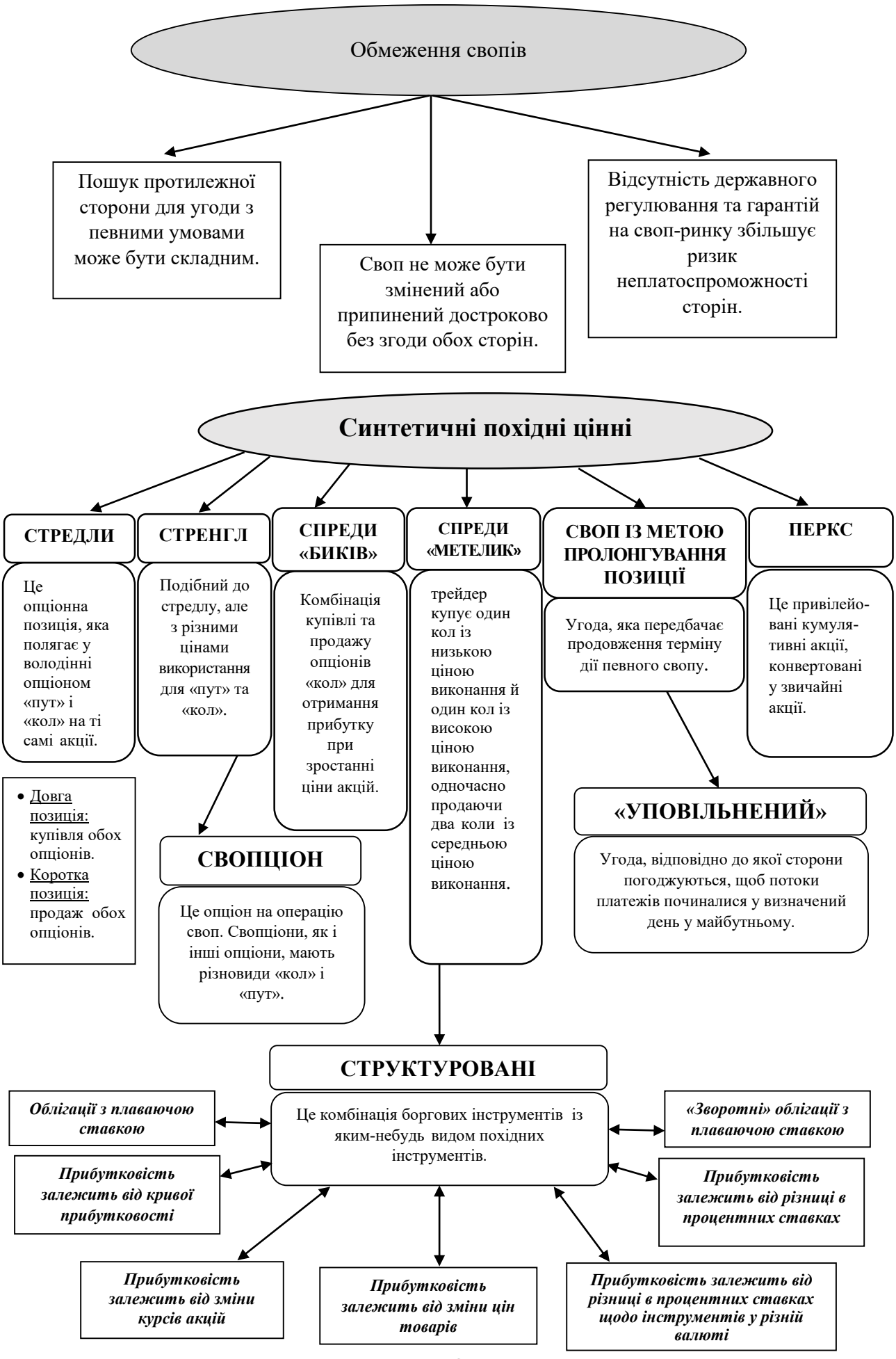
Види опціонів

- Валютний опціон
  - зафіксовані контрактом права (не обов'язки) купити (опціон «call») або продати (опціон «put») певну суму певної валюти проти іншої валюти за обумовленою ціною (strike price) протягом специфічного періоду.
- Звичайні опціони (Traditional Options)
  - призначені тільки для одноразової реалізації, та опціони, що обертаються (Traded Options), які можна продавати та купувати в разі потреби.
- Форвардний опціон (Forward Option)
- Відсотковий опціон (Option Plain Vanilla)
- Опціон погашення (Repayment Option)

Створені для мобілізації фінансових ресурсів на єврориику в найрізноманітніших ситуаціях.

Основні класи опціонів
Кол
Пут
Дає право купити конкретний товар за визначеною ціною до визначеного дня в майбутньому.
Надає право продати конкретний товар за визначеною ціною до визначеного дня в майбутньому.
Покритий опціон «кол»
продавець володіє базовими акціями та розміщує їх у брокера для гарантування угоди.
Голий опціон «кол»
продавець не має базових акцій, тому брокер може зажадати значних гарантій.

Свопи
Це угода між двома або більше сторонами про обмін ряду грошових потоків за визначений період часу в майбутньому, метою яких є управління валютними та відсотковими ризиками.
Валютні свопи
Являють собою один із двох варіантів багаторівневих угод, що поєднують різноспрямовані обміни валют із негайною (спот) та терміновою (форвард) поставкою.
Касовий спот (репорт)
Угода починається з негайного продажу іноземної валюти та її купівлі на термін.
Депорт
Угода починається з купівлі іноземної валюти на спот-умовах та її продажу на термін.
Боргові (купонні) свопи (Currency Rate Swap)
Дозволяють їх учасникам обмінювати валюти як основної суми боргу (валютного наповнення заборгованості), так і доходів від позики у вигляді відсотків.
Процентні свопи
Сторони обмінюються характеристиками ставок за їх борговими зобов'язаннями, тобто засобами нарахування доходів за кредитами.
Комбіновані валютно-процентні свопи
(Combined Interest Rate Currency Swaps)
Дозволяють обмінюватись як валютним наповненням кредитів, так і характеристиками ставок одночасно.

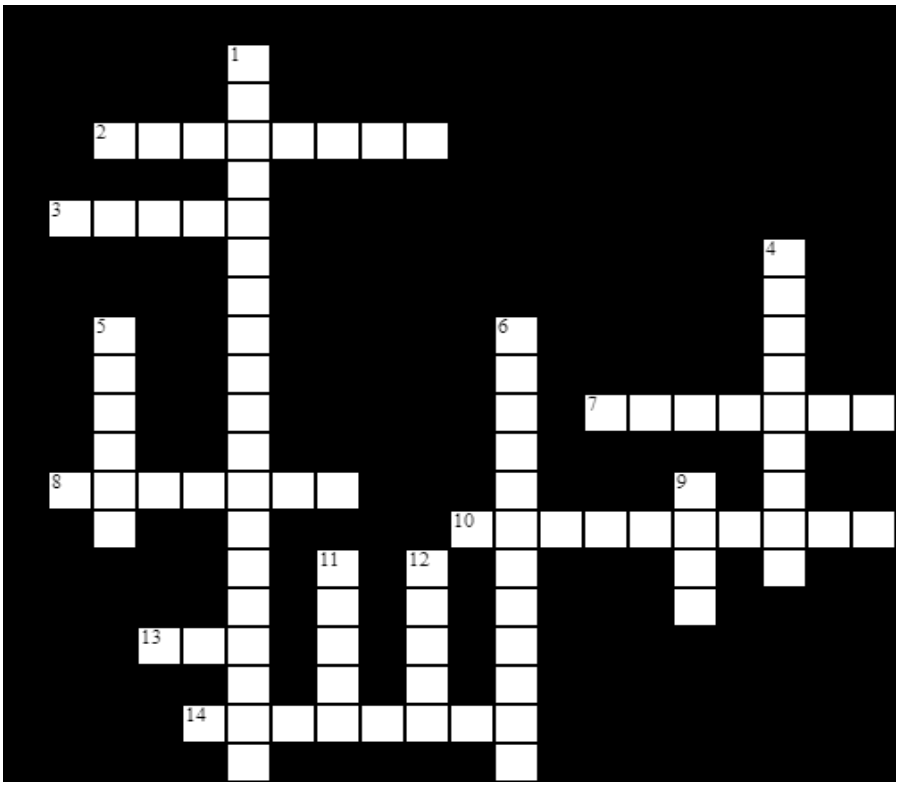

Обмеження свопів
Пошук протилежної сторони для угоди з певними умовами може бути складним.
Своп не може бути змінений або припинений достроково без згоди обох сторін.
Відсутність державного регулювання та гарантій на своп-ринку збільшує ризик неплатоспроможності сторін.
Синтетичні похідні цінні
СТРЕДЛИ
Це опціонна позиція, яка полягає у володінні опціоном «пут» і «кол» на ті самі акції.
СТРЕНГЛ
Подібний до стредлу, але з різними цінами використання для «пут» та «кол».
СПРЕДИ «БИКІВ»
Комбінація купівлі та продажу опціонів «кол» для отримання прибутку при зростанні ціни акцій.
СПРЕДИ «МЕТЕЛИК»
трейдер купує один кол із низькою ціною виконання й один кол із високою ціною виконання, одночасно продаючи два коли із середньою ціною виконання.
СВОП ІЗ МЕТОЮ ПРОЛОНГУВАННЯ ПОЗИЦІЇ
Угода, яка передбачає продовження терміну дії певного свопу.
ПЕРКС
Це привілейовані кумулятивні акції, конвертовані у звичайні акції.
• Довга позиція: купівля обох опціонів.
• Коротка позиція: продаж обох опціонів.
СВОПЦІОН
Це опціон на операцію своп. Свопціони, як і інші опціони, мають різновиди «кол» і «пут».
«УПОВІЛЬНЕНИЙ»
Угода, відповідно до якої сторони погоджуються, щоб потоки платежів починалися у визначений день у майбутньому.
СТРУКТУРОВАНІ
Це комбінація боргових інструментів із яким-небудь видом похідних інструментів.
Облігації з плаваючою ставкою
Прибутковість залежить від кривої прибутковості
«Зворотні» облігації з плаваючою ставкою
Прибутковість залежить від різниці в процентних ставках
Прибутковість залежить від зміни курсів акцій
Прибутковість залежить від зміни цін товарів
Прибутковість залежить від різниці в процентних ставках щодо інструментів у різній валюті

? Питання для самоконтролю

1. Що таке деривати? На чому базується його вартість?
2. Які види строкових контрактів існують? Назвіть основні з них.
3. Чим відрізняється форвардний контракт від ф'ючерсного контракту?
4. Яка різниця між опціоном Call і опціоном Put?
5. Який внесок необхідний для укладення ф'ючерсного контракту? Як саме він захищає біржу?
6. Що являють собою зворотні угоди? Чому вони важливі для ф'ючерсних контрактів?
7. Яка роль брокера у своп-операціях?
8. Назвіть основні міжнародні біржі, де здійснюються операції з ф'ючерсами.
9. Які функції виконує розрахункова палата на ф'ючерсній біржі?
10. У чому різниця між валютним і процентним свопами?

✍ Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

2. Валюта, з якою здійснюється купівля та продаж за контрактом, наданим строковими угодами.
3. Інший термін для «гарантійного внеску» на ф'ючерсній біржі.

7. Строковий контракт, що укладається на організованій біржі з чітко визначеними умовами контракту.

8. Контракт на купівлю або продаж товару чи фінансового інструменту в майбутньому за узгодженою ціною.

10. Угода, що дозволяє уникати ризиків, пов'язаних зі змінами валютного курсу.

13. Угода, що дає власнику право купувати актив (назва опціону).

14. Процентний своп дозволяє обмінюватися різними типами ____ за борговими зобов'язаннями.

По вертикалі:

1. Організація, яка забезпечує виконання ф'ючерсних контрактів і знімає ризики неплатежів.

4. Тип біржі, де торгуються ф'ючерсні контракти.

5. Інструмент, що дає право (але не зобов'язує) на купівлю чи продаж активу за заздалегідь визначеною ціною.

6. Опціон, який можна використати тільки в день закінчення контракту.

9. Угода про обмін валют на умовах спот і форвард.

11. Основний фінансовий інструмент, на базі якого створюється деривати.

12. Організація, яка не ставить собі за мету отримання прибутку, але забезпечує торгівлю ф'ючерсами.

Завдання 2

Визначте базис, нетто-результат і кінцеву ціну продажу товару.

Дата	Готівковий ринок	Ф’ючерсний ринок	Базис
1 червня	Купівля товару по 9,35$/од.	Продаж ф’ючерсного контракту по 9,6$/од.	
1 серпня	Продаж товару по 9,75$/од.	Купівля ф’ючерсного контракту по 9,10$./од.	
Результат			

Завдання 3

Складіть графік погашення заборгованості, якщо вартість предмета лізингової угоди – 120 000 умовних одиниць. Договір укладено на 6 років під 7% річних. Сума вартості погашається повністю, платежі здійснюються в кінці року за таким графіком:1 рік – 10 000 умовних одиниць; 2 рік – 35 000 умовних одиниць; 3 рік – 35 000 умовних одиниць; 4 рік – 30 000 умовних одиниць; 5 рік – 10 000 умовних одиниць.

Завдання 4

Розрахуйте можливий прибуток із виконання операції трьохстороннього арбітражу, якщо світовими валютними центрами встановлені такі обмінні курси: у Нью-Йорку 2 долари США = 1 британський фунт стерлінгів; у Лондоні 410 японських єн = 1 британський фунт стерлінгів; у Токіо 200 японських єн = 1 долар США.

ТЕМА 11. МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ

Мета вивчення теми: набути уявлення про функціонування міжнародного ринку дорогоцінних металів, його структуру, ключових учасників та фактори, що впливають на ціноутворення; ознайомитись з історією та сучасним станом ринку дорогоцінних металів; розглянути різновиди дорогоцінних металів, їх фізичні та хімічні властивості, а також сфери застосування; визначити ключових учасників ринку та їхні ролі (центральні банки, комерційні банки, ювелірні компанії, інвестори); проаналізувати фактори, що впливають на ціни дорогоцінних металів (попит і пропозиція, інфляція, геополітичні події, валютні курси); усвідомити ризики та переваги інвестування в дорогоцінні метали; розглянути особливості регулювання міжнародного ринку дорогоцінних металів.

План

1. Сутність, структура та функціональне призначення міжнародного ринку дорогоцінних металів у системі світового фінансового ринку.
2. Функції золота як світових грошей.
3. Класифікація та особливості функціонування світових ринків золота.
4. Інструменти інвестування в дорогоцінні метали.

Ключові терміни та поняття

- ✓ *Дорогоцінні метали:*
  - *золото*
  - *срібло*
  - *платина*
  - *паладій*
- ✓ *Фізичний метал*
- ✓ *ETF*
- ✓ *Ф'ючерс*
- ✓ *Опціон*
- ✓ *Спреди*
- ✓ *Лондонський фіксинг*
- ✓ *Золотовалютні резерви*
- ✓ *Інфляційна захищеність*

Теоретичні відомості

Міжнародний ринок золота – структурно це сегмент світового фінансового ринку. До дорогоцінних металів належать: золото, срібло, платина і метали платинової групи (паладій, іридій, родій, осмій, рутеній) у будь-якому вигляді та стані (сировина, сплави, напівфабрикати, промислові продукти, хімічні сполуки, вироби, відходи, брухт тощо). ***Дорогоцінне каміння*** – це природні та штучні (синтетичні) мінерали в сировині, необробленому та обробленому вигляді (виробах).

Ринок дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння – це сфера економічних відносин між учасниками угод із дорогоцінними металами, дорогоцінним камінням, які котуються в золоті. До останнього відносяться золоті сертифікати, облігації, ф'ючерси.

ФУНКЦІЇ РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ:

- забезпечення промислового та ювелірного споживання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- створення золотого запасу держави, страхування від валютних ризиків;
- одержання прибутку за рахунок арбітражних угод.

СЕКТОРИ РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ:

- ринок золота;
- ринок срібла;
- ринок платіни;
- ринок паладію;
- ринок виробів із дорогоцінних металів;
- ринок цінних паперів, що котуються в золоті;
- ринок дорогоцінного та ювелірно-виробного каміння.

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЗОЛОТА

- золото перестало безпосередньо обслуговувати економічні взаємозв'язки товаровиробників як засіб обігу і платежу, але при цьому зберігає важливу роль в економічному обігу як надзвичайні світові гроші;
- золото перестало виконувати функцію стихійного регулятора грошового обігу, тому що воно не може автоматично переходити зі скарбу в обіг, і навпаки, у зв'язку з нерозмінністю кредитних грошей;
- офіційні золоті запаси, зосереджені в центральних банках, фінансових органах держави і міжнародних валютно-фінансових організаціях, мають інтернаціональне значення як міжнародні активи;
- відпала необхідність міжнародних розрахунків золотом;
- золото досі є загальним еквівалентом світових грошей (за нього можна придбати на ринках золота необхідні валюти, а вже за ці валюти – будь-який товар і погасити заборгованість);
- обсяг золотого запасу відображає валютно-фінансові позиції країни і слугує одним із показників її кредитоспроможності;
- у випадку кризи роль золота як надзвичайних світових грошей зростає (валютні кризи супроводжуються «золотими лихоманками» – «втечею» від нестійких валют до золота.

ЗОЛОТИЙ ЗАПАС ІСНУЄ У ТРЬОХ ФОРМАХ

1. централізовані запаси в казначейських і державних банках, у якості державного резерву та резервів міжнародних організацій;
2. приватні накопичення фізичних та юридичних осіб (фірм, банків) ;
3. галузеві запаси (метал використовується в різних галузях економіки, наприклад у ювелірній та зубопротезній .

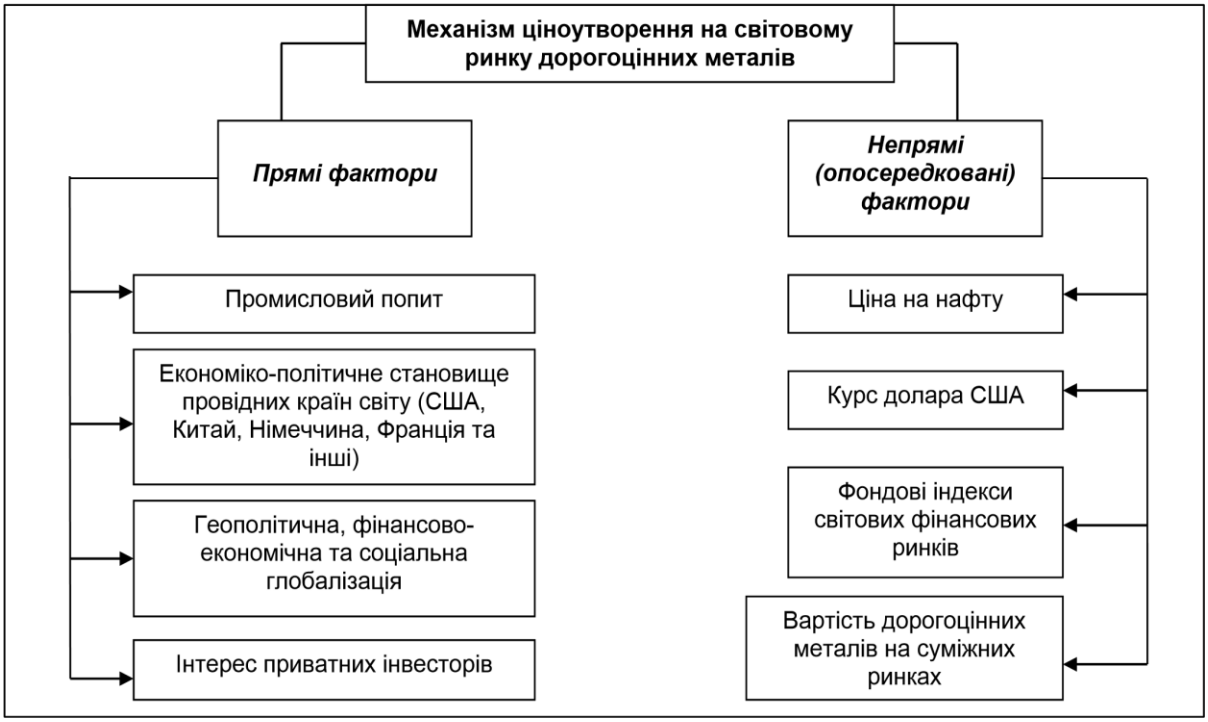
У широкому розумінні ринки золота – це спеціальні центри торгівлі золотом, де здійснюється його регулярна купівля-продаж за ринковими цінами з метою промислово-побутового споживання, приватної тезаврації, інвестицій, страхування ризику, спекуляції, придбання необхідної валюти для міжнародних розрахунків. За організаційною структурою ринок золота – це консорціум із декількох банків, уповноважених укладати угоди із золотом. Вони є посередниками між продавцями і покупцями золота, акумулюють їхні заяви, зіставляють їх один з одним і за взаємною домовленістю фіксують середній ринковий курс золота (зазвичай два рази на день).

вільні міжнародні (світові) – Лондон, Цюріх, Нью-Йорк, Сянган, Дубай;

вільні місцеві (внутрішні) – Париж, Мілан, Стамбул, Ріо-де-Жанейро;

контрольовані місцеві – Афіни, Каїр; • «чорні ринки» - Бомбей, Тайбей. .

Формування цін на дорогоцінні метали – багатофакторний процес, обумовлений їхньою індикаторною суттю, адже саме співвідношення вартості золота та платини демонструють загальний стан світової економіки.

Найбільшим виробником золота у світі до 2006 року була Південна Африка. У 2007 році в результаті зниження виробництва в Південній Африці та збільшення виробництва в інших країнах Китай став найбільшим виробником, хоча жодна країна не наблизилася до масштабів періоду піку виробництва Південної Африки наприкінці 1960-х і на початку 1970-х років. У 1970 році Південна Африка виробила 995 тонн або 32 млн унцій золота, дві третини світового виробництва в 47,5 млн унцій.

У 2020 році світове виробництво золота становило 3030 тонн (2019 рік: 3300 тонн). Найважливішими країнами-виробниками золота були Китай (365 тонн), Австралія (328 тонн), Росія (305 тонн), США (193 тонни) та Канада (170 тонн). Це близько 45 % світового виробництва.

ВИДОБУТОК ТА РЕЗЕРВИ ЗОЛОТА В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ (2020)

№ з/п	Країна	Виробництво золота (в тоннах)	Резерви (в тоннах)	%
1	Китай	380	12,000	11.7
2	Австралія	320	9,8	9,9
3	Росія	300	5,3	9,3
4	США	190	3,0	5,9
5	Канада	170	2,0	5,2
6	Гана	140	1,0	4,3
7	Індонезія	130	2,5	4,0
8	Перу	120	2,6	3,7
9	Казахстан	100	1,0	3.1
10	Мексика	100	1,4	3,1
11	Узбекистан	90,0	1,8	3,8
12	Південна Африка	90,0	6,0	2,8
13	Судан	90,0	1,55	2,8
14	Бразилія	80,0	2,4	2,5
15	Папуа Нова Гвінея	70,0	1,3	2,2
16	Малі	61,0	800	1,9
17	Аргентина	60,0	1,6	1,9
	Інші	750		23,1

Інвестування в дорогоцінні метали є популярним способом диверсифікації інвестиційного портфеля та захисту від інфляції. Існує декілька інструментів, які дозволяють інвесторам брати участь у цьому ринку.

ІНСТРУМЕНТИ	ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ	ВИДИ/ПРИНЦИП ДІЇ
Фізичні дорогоцінні метали	-Конкретна власність: ви маєте фізичний актив. -Історично доведена здатність зберігати вартість.	- Високі витрати на зберігання та страхування. -Ризик крадіжки. -Незручність у купівлі-продажу великих обсягів.	Монети: інвестиційні та нумізматичні. Злитки: різної ваги та проби.
Біржові фонди (ETF) на дорогоцінні метали	Ліквідність: легко купити або продати. Прозорість: вартість ETF відображає ціну на базовий актив. Доступність: можна інвестувати невеликі суми.	Комісійні витрати. Можливі відхилення від ціни на фізичний метал.	Принцип дії: ETF купує фізичні метали і випускає паї, які торгуються на біржі.
Ф'ючерси на дорогоцінні метали	Висока ліквідність. Можливість як зростання, так і зниження цін.	Високий рівень ризику. Необхідність постійного управління позицією.	Принцип дії: договір купівлі-продажу певної кількості металу за фіксованою ціною в майбутньому.
Опціони на дорогоцінні метали	Обмежений ризик. Можливість отримати прибуток при невеликих змінах ціни.	Висока вартість опціонів. Складність для новачків.	Принцип дії: право, але не обов'язок, купити або продати метал за фіксованою ціною протягом певного періоду.
Акції гірничодобувних компаній	Можливість отримання дивідендів. Додаткові фактори впливу на ціну акцій (ефективність управління компанією, нові родовища тощо).	Вищий рівень ризику порівняно з іншими інструментами. Залежність від загального стану ринку.	
Сертифікати на фізичні метали	Можливість володіти фізичним металом, зберігаючи його в банку. Вища ліквідність порівняно з фізичними металами.	Комісійні витрати. Можливі обмеження на викуп металу.	

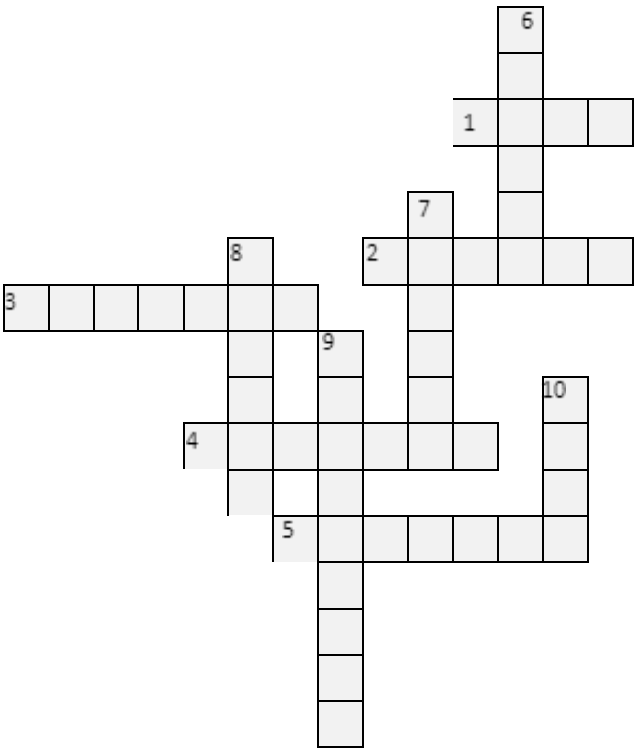
Фактори, які слід враховувати при виборі інструменту:
Мета інвестування: збереження капіталу, отримання доходу, спекуляція.
Ризик-профіль інвестора: готовність до ризику.
Горизонт інвестування: короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий.
Сума інвестицій: доступний бюджет.
Вибір інструменту інвестування в дорогоцінні метали залежить від індивідуальних цілей та обставин кожного інвестора.

? Питання для самоконтролю

1. Що таке дорогоцінні метали і чому вони мають таку цінність?
2. Які основні фактори впливають на ціну дорогоцінних металів на світовому ринку?
3. Хто є основними учасниками міжнародного ринку дорогоцінних металів?
4. Яку роль відіграють центральні банки на цьому ринку?
5. Поясніть, як геополітичні події впливають на ціни на дорогоцінні метали.
6. Пригадайте історію використання дорогоцінних металів як грошей.
7. Який вплив технологій на видобуток та обіг дорогоцінних металів?
8. Чи є інвестування в дорогоцінні метали ефективним засобом захисту від інфляції?
9. Як, на вашу думку, зміняться ціни на дорогоцінні метали в майбутньому?
10. Порівняйте ринок дорогоцінних металів з іншими фінансовими активами

✍ Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильні відповіді на питання кросворду.

По горизонталі:

1. Цей дорогоцінний метал є стандартом для міжнародних валютних резервів.
2. Термін для договору купівлі-продажу певної кількості металу з виконанням у майбутньому.

3. Дорогоцінний метал, який широко використовується в електроніці.

4. Міжнародний ринок, де торгують золотом та іншими металами.

5. Один із найрідкісніших дорогоцінних металів, що використовується в автомобільних каталізаторах.

По вертикалі:

1. Тип рахунку, що використовується для зберігання металів на ринку.

2. Метал, що зазвичай вважається альтернативою золоту в кризові часи.

3. Метал, ціну якого часто порівнюють із золотом і який має символ Pt.

4. Організація, що встановлює щоденну ціну на золото в Лондоні.

5. Цей метал є цінним, хоча не є дорогоцінним, і часто використовується у промислових процесах.

Завдання 2

Підприємство «Авалон» має поточний валютний рахунок у банку N та хоче отримати валютний кредит у розмірі 200 тис. дол. під забезпечення золотом. Яку інформацію буде аналізувати банк для прийняття рішення щодо видачі кредиту? Що входитиме до пакету документів для отримання такого кредиту?

Завдання 3

Розгляньте динаміку світових цін на дорогоцінні метали за останні п’ять років (заповніть таблицю) на основі Лондонських фіксингів.

	2020, дол. за 1 тр. унцію	2021, дол. за 1 тр. унцію	2022, дол. за 1 тр. унцію	2023, дол. за 1 тр. унцію	2024, дол. за 1 тр. унцію	% до 2020
Золото						
Срібло						
Платина						
Паладій						

Зробіть висновок, як змінювалися ціни на дорогоцінні метали та які фактори впливали на ці зміни. Складіть графік динаміки цін на дорогоцінні метали за 2020-2024 роки.

Терміни та поняття курсу в англомовному перекладі

Аваль – aval

Агентство – agency

Акредитив – letter of Credit

Арбітражер – arbitrageur

Афінажер – Afinazher

Багатонаціональні корпорації – multinational corporations

Багатонаціональні корпорації – Multinational corporations

Базельський комітет (Базель-I, Базель II, Базель III) – Basel Committee (Basel-I, Basel II, Basel III)

Баланси міжнародних розрахунків – international settlement balance

Банк-агент – Agent-bank

Банк-емітент – Issuing Bank

Банківські ризики – banking risks

Банк-ремітент – Bank remitting

Біржова торгівля деривативами – Exchange trading in derivatives

Боргова стратегія – debt strategy

Валюта – currency

Валюта конвертована – currency convertibility

Валюта ціни – currency rates

Валютна політика – monetary policy

Валютна система – monetary system

Валютне регулювання – currency regulation

Валютний курс – rate of exchange; currency rate

Валютний паритет – exchange parity

Валютний ринок – Foreign exchange (FX) market

Валютний ринок – foreign exchange market

Валютні блоки – foreign exchange units

Валютні зони – currency area

Валютно-фінансові та платіжні умови міжнародного кредиту – monetary and payment terms of international credit

Вексель – bill

Венчурні інвестиції – venture investments

Вертикальні прямі інвестиції – vertical direct investment

Викуп боргу – debt repurchase

Високочастотна торгівля – high-frequency trading

Внутрішньодилерські торговельні системи – Single-bank trading systems (SBT)

Внутрішня фінансова інфраструктура – Internal financial infrastructure

Всесвітня мережа філій – A global network of branches

Гармонізований Індекс Споживчих Цін (HICP) – Harmonised index of consumer prices (NISR)

Глобалізація – globalisation

Глобалізація фінансових ринків – globalization of financial markets

Глобальні корпорації – Global corporations

Горизонтальні прямі інвестиції – horizontal direct investment

Група Світового банку – World Bank Group

Демонетизація – demonetization

Деривативи, що вільно торгуються – Derivatives freely traded

Децентралізований ринок – decentralized market

Джерела фінансових потоків світу – world sources of financial flows

Диверсифікація – diversification

Договірні деривативи (OTC) – Contracting derivatives (OTC)

Дочірні фінансові компанії – subsidiaries financial companies

Економіко-фінансові умови середовища – Economic-financial terms of the environment

Економічний та фінансовий комітет (ЕФК) – Economic and Financial Committee (EFC)

Електронні торговельні мережі – Electronic communication networks (ECN)

Євровалюта – Eurocurrency

Європейська організація з цінних паперів (ЄОЦП) – European Securities and Markets Authority (ESMA)

Європейська організація страхування та пенсійного забезпечення (ЄОСПЗ) – European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA)

Європейська Рада – European Council

Європейська рада із системного ризику (ЄРСР) – The European Systemic Risk Board (ESRB)

Європейська система фінансового нагляду (ЄСФН) – European System of Financial Supervisors (ESFS)

Європейський банк реконструкції та розвитку – European Bank for Reconstruction and Development

Європейський банківський орган (ЄБО) – European Banking Authority (EBA)

Європейський економічний та валютний союз (ЄЕВС) – European Economic and Monetary Union (EMU)

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – European Investment Bank (EIB)

Європейський фонд фінансової стабільності (ЄФФС) – European Financial Stability Facility (EFSF)

Європейський центральний банк (ЄЦБ) – European Central Bank (ECB)

Європейські органи контролю (ЄКО) – European Supervisory Authorities (ESAs)

Євроринок – Euromarket

Загрози і виклики фінансової глобалізації – threats and challenges of financial globalization

Закордонні дочірні банки – banking subsidiary

Зарубіжне відділення (філія) – foreign branch

Зовнішньоторговельний контракт – foreign trade contract

Золоті зливки – Gold bullion

Золоті монети – Gold Coins

Інвестиційна привабливість країн – investment attractiveness of countries

Індекс глобалізації – Index of Globalization

Індикатори оцінювання глобальних процесів – Indicators of global assessment processes

Індосамент – endorsement

Інкасо – collection

Іноземний банківський кредит – foreign bank credit

Інструменти регулювання міжнародних розрахунків – tools regulation of international payments

Інтелектуальні інвестиції – intelligent investments

Інтернаціональні корпорації – International corporations

Інтернет-банкінг – Internet banking

«Керівництво з платіжного балансу» МВФ – the IMF balance of payments Management

Клірингова палата – clearinghouse

Комерційна тратта – commercial draft

Конверсія боргу – debt conversion

Конвертованість внутрішня – internal convertibility

Конвертованість за капітальними операціями – capital account convertibility

Конвертованість за поточними операціями – current account convertibility

Конвертованість зовнішня – external convertibility

Конвертованість повна – full convertibility

Конвертованість часткова – partial convertibility

Консорціальний банк – syndicated bank

Кореспондентський рахунок – correspondent account

Кореспондентські відносини – correspondent relations

Кореспондентські відносини – correspondent relations

Кореспондентські рахунки – correspondent accounts

Країна-донор – donor country

Кредитний рейтинг – Credit rating

Кредитні деривативи – Credit derivatives

Кредитно-фінансова політика – Credit and financial policy

Криза платіжного балансу – balance of payments crisis

Критерії конвергенції – convergence criteria

Крос-курс – cross-rate

Лід-менеджер – Lead-manager

Лімітування – limitation

Лондонська міжнародна біржа фінансових ф'ючерсів та опціонів – London International Financial Futures and Options Exchange (Euronext.LIFFE)

Лондонський клуб – The London Club

Материнська компанія – Parent company

Методи управління ризиками – methods of risk management

Механізм обмінних курсів – Exchange rate mechanism

Міждилерський ринок – interdealer market

Міждилерські торговельні системи – Interdealer trading systems

Міжнародна банківська корпорація (корпорації на підставі «закону Еджа») – Edge Act corporations

Міжнародна банківська справа – international Banking

Міжнародна валютна ліквідність – international currency liquidity

Міжнародна кореспондентська банківська система – International correspondent banking system

Міжнародна фінансова політика – international financial policy

Міжнародне фінансове право – international financial law

Міжнародний банківський кредит – international bank credit

Міжнародний валютний фонд – International Monetary Found

Міжнародний лізинг – international leasing

Міжнародний ринок банківських кредитів – international market of bank credit

Міжнародний ринок золота – International gold market

Міжнародний ринок фінансових деривативів – International financial market derivatives

Міжнародний рух капіталів – International capital flows

Міжнародний фінансовий ринок – International financial market

Міжнародний фінансовий центр – international financial centre

Міжнародні банківські зони з пільговим режимом – IBF – International Banking Facilities

Міжнародні інвестиції – international investment

Міжнародні корпорації – International corporations

Міжнародні портфельні інвестиції – international portfolio investment

Міжнародні прямі інвестиції – international direct investment

Міжнародні розрахунки – international payments; international settlements

Міжнародні фінансові організації – International financial institutions

Мультидилерські торговельні системи – Multibank trading systems (MTS)

Наднаціональні корпорації – Supranational Corporation

Національна валютна система – National monetary system

Обмеження платіжного балансу – balance of payments restrictions

Опціон – option

Офшорний банківський (фінансовий) центр – off-shore banking (financial) center ЛІБОР–LIBOR

Паризький клуб – The Paris Club

Паритет купівельної спроможності – purchasing power parity

Пластикова картка – plastic card

Платіжне доручення – payment order

Платіжний баланс – balance of payments

Позабіржова торгівля деривативами – OTC derivatives trading

Представництво – representation

Процес фінансової глобалізації – process of financial globalization

Псевдоінвестиції – name investments

Рахунок востро – vostro account

Рахунок лоро – loro account

Рахунок ностро – nostro account

Регіональна (міжнародна) валютна система – Regional (international) monetary system

Резервна валюта – reserve currency

Резервування – reservation

Реінвестиції – reinvestment

Рейтингові агентства – Rating agencies

Рекапіталізація – recapitalization

Репатріація прибутку ТНК – Repatriation of profits of TNCs

Реструктуризація боргу – debt restructuring

Рефінансування боргу – debt refinancing

Реципієнт іноземних інвестицій – recipient foreign investment

Ринок банківських дорогоцінних металів – Banking market of precious metals

Ринок золота – The gold market

Ринок кредитних деривативів – Real credit derivatives

Рівень транснаціональності – The level of trans nationality

Рівновага платіжного балансу – balance of payments equilibrium

Розвиток світової економіки та потоків капіталу – development of the world economy and capital flows

Розписка з прив’язкою до золота – Receipt with reference to gold

Розрахунковий баланс – balance of claims and liabilities

Рух капіталу – movement of capital

Світова валютна система – World monetary system

Світова фінансова архітектура – global financial architecture

Світовий банк – The World Bank
Світовий грошовий товар – world money commodity
Світовий ринок золота – World gold market
Світовий фінансовий ринок – world financial market
Світові валютно-фінансові потоки – global currency and financial flows
Світові фінансові активи – global financial assets
Світові фінансові кризи – global financial crisis
СВІФТ – SWIFT
Своп – swap
Сек'юритизація – securitization
Сек'юритизація боргу – debt securitization
Синдикат – syndicate
Синдикований єврокредит – The syndicated Eurocredit
Система золотого стандарту – The system of gold standard
Соло – solo
Стабільність цін – price stability
Сталий зовнішній борг – stale foreing debt
Стандарт доларовий – Dollar standard
Стандарт золотодевізний – Gold-exchange standard
Стандарт золотозлитковий – Gold-bullion standard
Стандарт золотомонетний – Gold-coin standard
Страхування – insurance
Структура світового фінансового ринку – structure of the world financial market
Телекс – telex
Торгові банки – merchant bank
Транснаціональний банківський капітал – transnational bank capital
Транснаціональні банки – transnational banks
Транснаціональні банки – transnational banks
Транснаціональні корпорації – Transnational corporations
Трансфертні ціни – transfer pricing
Умови платежу – terms of payment
Управління активами і пасивами – Asset and Liability Management

Ф’ючерсний контракт – futures contract

Фактори розвитку фінансової глобалізації – factors of financial globalization

Факторинг – factoring

Фіксинг – fixing

Фінансовий дериватив – financial derivatives

Фінансовий інжиніринг – financial engineering

Фінансовий інжиніринг – Financial engineering

Фінансові ресурси світу – world financial resources

Фінансово-промислові групи – Financial-industrial groups

Форвардні пункти – forward (Frw) points

Форвардні угоди – forwards

Форфейтинг – forfeiting

Хеджування – hedging

Чеки – checks

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавчі та нормативні документи:

1. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затв. Постановою Правління НБУ від 30.06.16 № 351 зі змінами та доповненнями. URL: http://surl.li/jzjxdf

2. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затв. Постановою Правління НБУ від 17.09.15 № 615 зі змінами та доповненнями. URL: http://surl.li/ybkkbc

3. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затв. Постановою Правління НБУ від 11.06.18 № 64. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18

4. Положення про процентну політику Національного банку України, затв. Постановою Правління НБУ від 21.04.16 № 277 зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16#Text

5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.00 № 2121-III, зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

6. Про депозитарну систему України : Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#n251

7. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.03 № 1255-IV, зі змінами і доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text

8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.19 № 361-IX зі змінами та доповненнями. URL: http://zakon.rada.gov.ua

9. Про затвердження Інструкції про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті, затв. Постановою Правління НБУ від 03.03.2023 № 16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016500-23#Text

10. Про затвердження Положення про валютний нагляд, затв. Постановою Правління НБУ від 03.01.19 № 13 зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-19#Text

11. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.99 № 679-XFV, зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text

12. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2374-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text

13. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.21 № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text

14. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text

15. Про фінансовий лізинг : Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text

Основна:

1. Васютинська Л. А. Міжнародні фінанси : навчальний посібник. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2017. 310 с.

2. Горбач Л. М., Плотніков О. В. Міжнародні фінанси : підручник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2019. 528 с.

3. Грінько І. М. Міжнародні фінанси : навчальний посібник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 109 с. URL: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/29057

4. Мозговий О. М. Міжнародні фінанси : підручник. Київ : КНЕУ, 2016. 515 с.

5. Мицак О. В., Андрейків Т. Я., Чуй І. Р. Міжнародні фінанси : навчальний посібник. Львів : Видавництво торг.-економічного університету, 2020. 195 с.

6. Базилевич В. Д., Шелудько В. М., Вірченко В. В. Фондовий ринок : підручник : у 2 кн. Книга1. Київ : Знання, 2016. 621с.

7. Базилевич В. Д., Шелудько В. М., Вірченко В. В. Фондовий ринок : підручник : у 2 кн. Книга 2. Київ : Знання, 2016. 686 с.

8. Ярошевич Н. Б., Кондрат М. В. Фінанси : навчальний посібник. Львів : Видавництво «Простір-М», 2018. 298 с.

Додаткова:

1. Онищенко А., Бережна А., Птащенко Л. Фінанси : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 600 с.

2. Джеймс Рікардз Валютні війни. Витоки наступної світової кризи / пер. з англ. Дмитро Тавровецький. Київ : Наш формат, 2018. 327 с .

3. Barry Eichengreen «Two Views of the International Monetary System», Intereconomics : Review of European Economic Policy, Springer; ZBW – Leibniz Information Centre for Economics; Centre for European Policy Studies (CEPS), vol. 2019, July. 54 (4), p. 233–236.

4. Seddon J.. The Fate of International Monetary Systems : How and Why They Fall Apart. Perspectives on Politics, 2020. p. 1–19.

5. Casu B., Girardone C., Molyneux P. Introduction to banking. Harlow : Pearson, 2022. 791 p. URL: http://surl.li/ivrmxv

6. Choudhry M. An introduction to banking : principles, strategy and risk management. Chichester : Wiley, 2018. 564 p. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0058809.pdf

7. Ferretti P., Martino P. Banking and financial markets : new risks and challenges from fintech and sustainable finance. Cham : Palgrave Macmillan, 2023. 118 p. URL: http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0058788.pdf.

8. Matthews K., Thompson J., Zhang T. The economics of banking. Singapore : World Scientific, 2024. 517 p. URL: http://surl.li/yipxok

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції і розвитку. URL: http://www.ebrd.com/russian/pages/homepage.shtml

2. Офіційний сайт Українського агентства фінансового розвитку. URL: http://www.ufin.com.ua

3. Офіційний сайт Мінцифри та Комітету цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/news/rozvinchuemo-mifi-pro-zakonoproekt-pro-virtualni-aktivi

4. Офіційний сайт Банку Англії. URL: www.bankofengland.co.uk

5. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. URL: www.bis.org

6. Офіційний сайт Банку Японії. URL: www.boj.or.jp/en/

7. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: http://www.imf.org/external/index.htm

8. Періодичне видання в сфері фінансів. URL: http://www.investgazeta.net/

9. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/

10. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

11. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua

12. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://rada.gov.ua

13. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

14. Офіційний сайт USAID. URL : https://www.usaid.gov/ukraine

15. European Bank for Reconstruction and Development. URL: www.ebrd.com.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андросова Т. В. Шталь О. О. Тищенко Ю. Б. Доброскок. Міжнародні фінанси : навчальний посібник Харків : «Видавництво «Форт», 2015. 230 с.

2. Васютинська Л. А. Міжнародні фінанси : навчальний посібник. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2017. 310 с.

3. Величко К. Ю., Тищенко О. О., Печенка О. І. Міжнародні валютно-фінансові відносини : конспект лекцій. Харків : ХДУХТ, 2019. 162 с.

4. Горбач Л. М., Плотніков О. В. Міжнародні фінанси : підручник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2019. 528 с.

5. Грінько І. М. Міжнародні фінанси : навчальний посібник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 109 с. URL: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/29057

6. Дзюблюк О. В., Галіцейська Ю. М. Платіжний баланс і валютна політика : методичні вказівки з дисципліни «Валютна політика». Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 36 с.

7. Мицак О. В., Андрейків Т. Я., Чуй І. Р. Міжнародні фінанси : навчальний посібник. Львів : Видавництво торг.-економічного університету, 2020. 195 с.

8. Міжнародні фінанси : підручник / О. М. Мозговий, Т. В. Мусієць, Л. В. Руденко-Сударєва, Т. О. Фролова та ін.; за заг. ред. О. М. Мозгового. Київ : КНЕУ, 2016. 515 с.

Навчальне видання

(*українською мовою*)

Батракова Тетяна Іванівна

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Рецензент *О. Ф. Андросова*

Відповідальний за випуск *А. В. Череп*

Коректор *Т. І. Батракова*